

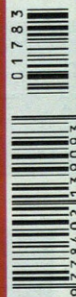
berdrola-Endesa, BBVA: PP-k euskal ekonomia konkistatu nahi du

E u s k a

ARGIA

l H e r r i k o A s t e k a r i a

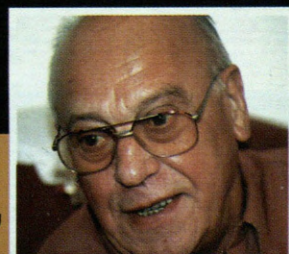

Jaiotza-Tasak Gainbehera

IREKI ITURRIA!

Joxe Lizaso

aur txaloe ez da jotzen bertsoa ona delako, isildu zarelako baizik"

Zure oparia:

ARGIAren EGUTEGIA 2001

Euskaldunon almanaka

850 pta

- Orríro, egunaren berri argia.
- Hainbat gai, eguneroko irakurgai: umorea, zientzia, errezetak, zinema, historia,...
- Eta poltsíkoko egutegi txíkia.

Eskura ezazu!

denda@argia.com

ARGIAko 943 37 15 45 telefono zenbakira deituz
edo

ohiko salmenta puntuetan

Argazkia: Joseba Olalde
Diseinua: antza S.A.L.

1.783. ZENBAKIA - 2000KO AZAROAREN 12A

■ Alderdi Popularra euskal ekonomiairen konkistara 12

■ Haurrak Paristik etorri ezean plangintza behar du jaiotzak 18

■ Joxe Lizaso:
"Bertso ona edo txarra berdin txalotzeak ematen dit amorraziorik gehien" 27

■ Itxi begiak: ikusten al duzu Printze Txikia oholtza gainean? 40

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. <i>Asisko Urmeneta</i>	4
Oihartzunak	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarrizketa: Joserra Lopez-Larrinaga.	
<i>Mikel Asurmendi</i>	9

EKONOMIA

Alderdi Popularra euskal ekonomiairen konkistara.	
<i>Daniel Udalaiz</i>	12

EUSKARA

www.euskara.ikasi.	
<i>Jon Torner</i>	16

GIZARTEA

Haurrak Paristik etorri ezean plangintza behar du jaiotzak. <i>Mikel Asurmendi / Erlantz Urtasun</i>	18
Elkarrizketa: Joxe Lizaso.	
<i>Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre</i>	27

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	34
Basandere: iraganaren eta geroaren topagune.	
<i>Igor Mujika</i>	36
Orain Dela 30 Urte	
<i>Pilar Iparragirre</i>	38
Itxi begiak: ikusten al duzu Printze Txikia oholtza gainean? <i>Peru C. Saban</i>	40

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	44
Agenda	47
Telebista-Irratia. <i>Iosu Etxaniz</i>	48
Bizia	50
Ihesi	51
Denborapasak	55

IRITZIAK

Politika: <i>Mikel Korta</i>	8
Kultura: <i>Dominika Agergarai</i>	33
Azkena: <i>Iñaki Murua</i>	58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia
Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitalpenaren erantzukizuna laguntzaileak

gizarte-ekintza
obra social

GASOIL PROFESI ONALAREN ALDE ERREGAIA MERKETU!!

Aesio K6

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
ZUZENDARIA: Pello Zubiria.
Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
 Baleren Bakaikoa.
Erredakzioa: Katixa Garate, Nagore
 Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun
 Jauregi, Xabier Letona.
Maketazioa: Berdaitz Goia.
Administrazioa: Marijo Aierza.
Harpidetzak: Olatz Korta, Edurne
 Urruzmendi.
Hedapena: Ixabel Bereziartua.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña
 Sorraluze, Bego Zuza.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPIZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. 20160
 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak:
 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48
 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita.

64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.

Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44,
 3.eskuina. 31001 Iruñea.
 Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:

Erredakzioa: kazeta@argia.com

Komertziala: komertzial@argia.com

WEB ORRIALDEA

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P., S.A.L.

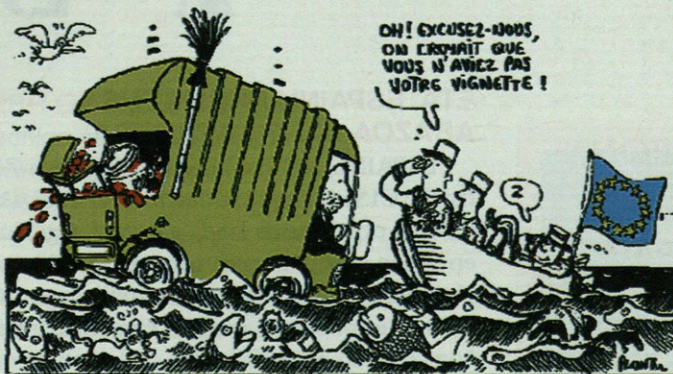
Harpidetza sariak:

Hego Euskal Herria	16.400 pta./98,57 euro
Ipar Euskal Herria	16.400 pta./98,57 euro
Espainia	16.400 pta./98,57 euro
Beste atzerriak	21.100 pta./126,81 euro
Airez	33.000 pta./198,33 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Ametzagaiña Taldeko partaidea da

■ Plantu, Frantziako "Le Monde" egunkarian

Ai! Barkatu, zerga ordaindu izanaren txartela ez zeneukatela uste genuen.

■ Alfredo, Peruko "La Republica" egunkarian

- Populua gero eta haserreago. Ollanta Humala koronelaren keinuak herriaren aldarrikapen moralaren metxa piztu du.
- Koronela atxilotu dezakete, baina peruar gehienek ulertu dute bere ekintza.
- Oposizioaren gehiengoak esan du: "Guk Humalarena bezalako keinu bat eskatzen genuen, baina ez dugu horregatik ontzat emango gure eskaria egia bihurtzea".

Hiruko Txikian

HOSTIA PAREA

Ruiz Polanco epaileari, hiritar espainiarren herrak burua berotu eta nahi ez bezalako amenezoa irten zitzaion ahotik. Harriet Iragi euskal presoari hostia pare eskaini zion galdeketa formala ordeztu. Alta, ez zuen askitzat jo normalean polizia-etxeetan eskaini gaberik atxilotuei ematen zaizkienak, onenean dozenaka. Eta hiritarren artean ETA gainditzeko betirako presondegia indarrean ematearen aldeko iritzia gorpuzten ari den unean, normaltzat hartu beharko genuke epaileak ere gizakiak diren heinean euren gogoa hiritar xumeengandik hurbilago sentitu nahi izatea. Eta Harriet eta Igor Sevilla-

ko karriketan jendeak gordinik jan nahi izana argi geratu bazen, poliziak polizia-etxean txiki-txiki egitea normalena izango zen. Beraz, konprenitzekoa da epaile honen jarrera, Harriet gaztea berak espero baino osoagoa ekarriko baitzieten bulegora. Bi hostia, preso txiki-txiki egiteko bi hostia aski zirela pentsatu bazuen, zergatik ez berak bere eskuz burutu poliziak bukatu gabe utzitakoa? Gogoia adierazi eta bere horretan utzi zuen asuntoa. Gero damutu plantak egin ditu, ez baitu horrek diploma askodun batengan itxura onik ematen ●

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

GIZARTE SOLDATA

Astean adostuko da ziur aski EAEn bazterketa soziala pairatzen dutenentzako edo Lanbide arteko Gutxieneko Soldatara iristen ez diren pentsiodunentzako gizarte soldata. Aldaketak egon ezean, gizarte soldata hilean 53.000 pezetakoa izango da, oraingo LGSren (70.680 pezeta) %75a. Hori izango da kopurua EAJ, PP eta PSeren botoei esker. Beste alderdiek LGSren %100 aldarrikatzen zuten, sindikatu eta taldeek 112.000 sinadurei esker aurrera ateratako ekimenak eskatutakoa. 53.000 pezetako kopurua pobrezian bizi den milaka euskal familiari iruzur egitea da. Euskal ekonomia %4 hazten, enpresa handiak mozkinak pila-tzen eta politikoak aberatsen soldatak jasotzen dituzten bitartean, pobreak Jaurlaritzaren limosnarekin pobre eta bazterturik bizitzea nahi da. Baita hileko 30 egunak pobreak gizarte soldata miserable horrekin, jan, jantzi eta bizi-tzea, bost "lan" tripakadetan politikoek gastatzen dutenarekin. Soldata horretan geratzen bada, Herri Eki-men Legegilea deuseztatutako da. Eta berriz mobilizazioei ekin behar-ko zaie ●

◆ DANIEL UDALAITZ

ETA, ESPAINIARREN LEHEN ARAZOA CIS-EN ARABERA

ESPAINIAKO Ikerketa Soziologikoen Zentruak (CIS) jakinarazi duenez, lehenbizikoz ETA da espainiarren lehen ardura. Langabezia, erregaien igoera, drogak, alkohola, etxebizitzaren garestitzea eta beste askoren aurretik dago "biolentzia terroristaren arazoa". Errealitatea hala-koa izan edo ez, argi da PPK ondo baliatu nahi duela egoera hau ETaren aurkako borroka judizialki gogortzeko eta tinkotasunari eusteko. Zalantzak ere, oster, gero eta ageriagokoak dira. Jose Maria Aznar Espainiako gobernuburuak EAJ eta EA egurtu ditu beste inor baino gehiago; baina PSOeri ere, zeharka, jakinarazi dio kontuz ibili dadila. Edozein modutan gero eta gehiago dira, bera eta Jaime Mayor Orejaren harrizko politika kritikatzeko dutenak, Espainian zein atzerrian, adibidez Europako zenbait komunikabide garrantzitsu, besteak beste, BBC telebista ingelesa, eta "The Independent" eta "Suddeutsche Zeitung" egunkari alemana.

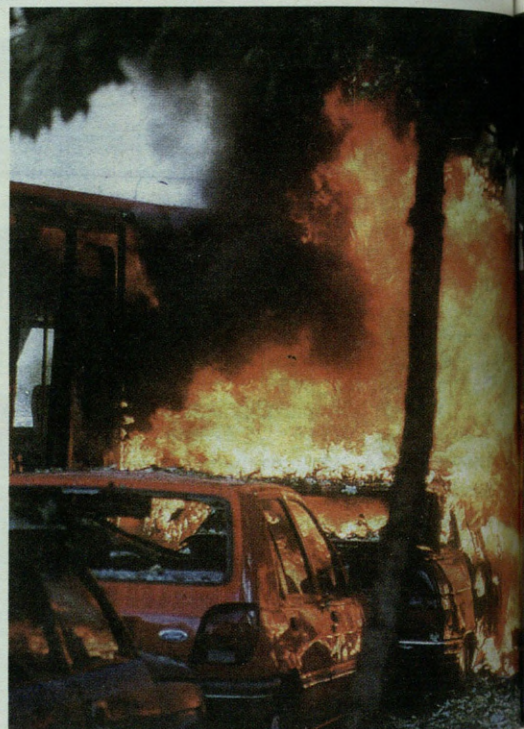
MIKEL ZULOAGA ESPETXERATUA

MIKEL Zuloaga HASIko kide ohia eta desobedientzia zibilaren inguruko hausnarketa egiten duen "Piztu Euskal Herria" agiriaren egile espetxeratzeko agindua eman du Espainiako

RUBEN PLAZA

■ Urriaren 21eko manifestazioa Donostian.

Auzitegi Nazionaleko Baltasar Garzon epaileak, ETako kide izatea leporatuz. Zuloagak Garzon-en aurrean ukatu zuen halakorik, berak proposatutako desobedientzia zibila eta ETaren jardura armatua bateraezinak zirela zehaztuz. Zuloagak egindako agiri hau aitzaki, halaber, Carlos Trenorrek, Sabino Ormazabalak, Iñaki O'Sheak eta Mikel Aznarrek Espetxean jarraitzen dute. Patxi Azparren. Autodeterminazioaren Biltzarretako kidea, aldiz, aske dago milioi bat pezetako (40.000 libera) bermea ordaindu ondoren. Bestalde, Espainiako mugimendu ekologista osoko dozenaka pertsona ezagunak batetik, eta EA, ERC, Batzarre, Berdeak eta IUko sei parlamentariok bestetik Sabino Ormazabalen askatasuna eska-tzen duten idazki desberdinak zuzendu dizkiote Baltasar Garzon epaileari.

B A H E A

- Manuel Fraga Iribarne EAJ eta EAri buruz: "Egungo egoera larrian erantzukizunen bat dutenen bakartzea garbi gelditu behar da, erantzukizuna zuzena izan edo zeharkakoa".
- Antonio Querol, Francisco Querol epailearen anaia: "Txakur harrapakari hauei barkatu ahal diet nire anaia erail izana, ez baita beraiena errurik handiena; bere hezitzaileei ordea, horiei bai, horiei izugarri kostatzen zait barkatzea. Hau da, Arzalluz moduko jesuita ohiari, Carlos Garaikoetxeari, Setien gotzainari eta hiltzaileak sakristian gordetzen

ETROA

GRAPOKO PRESO OHI BAT TXAPELDUNA SYDNEY-N

SEBASTIAN Rodriguez Grapoko preso ohi eta igerilari vigotarra bost urrezko domina irabazi eta lau mundu errekor gainditu ditu Sydneyko Joko Paralinpikoetan. 1990ean Grapoko presoek egindako gose grebetan parte hartu zuen eta 432 egun pasatu zituen gose greba eta behartutako elikatze egoeran. Horren ondorioz, gorputzak proteinak hartzeko arazoak izan ei zituen eta elbarri geratu zen. Gaur egun Rodriguez ONCEko kupoi saltzailea da. Halaber, Grapoko presoen sostengu taldeko kolaboratzaile da.

'DEMO'AK PARISERAINO

DEMOKRAZIA Eukal Herriarentzat ekimeneko talde batek ardi, oilo eta txerrikumeak alboan zeramatzala, Pariseko UDF alderdiaren

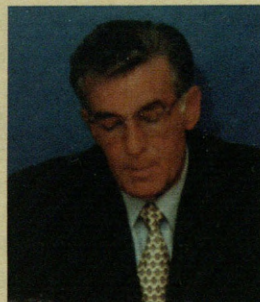
EZER GUTXI DAKIGU

Madrilgo eta Bartzelonako ETaren atentatuak, erakundeak Estatu osoan partehartzeko duen ahalmena erakutsi dute, basatiki bada ere, eta Espainiako bizitza politikoa modu erabakiorrean baldintzatzeko moduan. Eta horrela beste 10 urtez jarraitu dezakegula ere haizatu dute komunikabideek, Arnaldo Otegi eta Ibarretxe lehendakariaren arteko bilera baten ustez esandakoetan oinarrituz. ETari buruz eta egingo duenaz, ordea, gero eta gutxiago dakigula agerikoa da, gaur zuri dena etzi beltz da eta; ETari buruz esan eta idazten direnetan, kontraesana eta interesa da nagusi. Agerikoa den bakarra erakundearen ahalmena da.

egoitza okupatu zuen hilaren 2an. 'Demo'ek UDF eta Pirinio Atlantikoetako François Bayrou buruak Euskal Departamenduaren sorreraren aurka daraman politika salatzeaz bestera, Paueko Kontseilu Nagusiaren egoitza berria euskal herritarren bizkar eraiki izana kritikatu zuten. Identifikatuak izan ondoren libre utzi zituen polizia frantsesak.

"ZERGA IRAULTZAILERA" ETAREN GUTUN ANDANA BERRIA

CIRCULO de enpresarioseko lehendakari Alfonso Basagoitik salatu duenez, ETak "zerga iraultzailea" biltzeko gutun andana berria bidali die enpresarie Oraingoan, ordea, bi berezitasun dira, azaldu zuenea: batetik, gutunak enpresarien gertuko senideei bidali zaizkie; eta bestetik, gutuna enpresari eta merkatal munduko jabe txiki ugariren artean zabaldu du.

■ Felix Ormazabal.

IZPIAK

Felix Ormazabal Arabako diputatu nagusi ohiak politika aktiboa utzi du, EAJn 20 urte baino gehiago zeregin publikoetan aritu ondoren. Eusko Jaurlaritzan nekazal kontseilaria izan zen Carlos Garaikoetxearen gobernuan eta baita Jose Antonio Ardanzarenean ere. Araba Buru Batzarreko lehendakaria ere izan zen eta egun EAJko bozeramaile lanetan ari zen Batzar Nagusietan. Guillermo Ruiz Polanco Espainiako Auzitegi Nazionalako epaileak Harriet Iragi ETako kidearekiko kausa utziko du gaztearekiko objektibotasun ezaren susmorik piztu ez dadin. Deklarazioa hartzen ari zitzaiola, Iragik ETaren objetibo zela esan zioen, eta Ruiz Polancok "epailea zelako" eta eta Iragi "esposatuta eta besoa zauritua zegoelako, bestela bi zartako emango zizkiola" erantzun zion.

■ G. Ruiz Polanco.

zituen bikario hari, komentuetako sotoetan haurrei espainiarrak hiltzen erakusten zieten asko eta askori, Egibar maltzur horri, Anasagasti pertsonai barregarri horri..."

• Javier Ortiz idazlea Jaime Mayor Oreja barne ministroari buruz: "Emaitzak gaur: hankaz gora bota ditu bide politikoen bidez aurrera egiteko ahaleginak eta bide polizialean lortutako arrakastak hutsalak dira. Alde guztietatik ikusita, egun ETA duela urtebete baino indar-tsuago dago. Urrutira begira ere, ez da bere desagertzerik antzematen. Horrek izen bat du: porrota".

Desobedientzia eta elkartasuna

Bertold Brechten poema ospetsu batean disidentzia mota desberdinen atxiloteta kateaz hitz egiten da. Tamalez, askotan ikusi dut poema horretan Euskal Herrian bizi dugun egoeraren isla. Poliziak komunista atxilotzean, disidentzia eta erantzun oro zapuztearekin mehatxatzen zuen tresneria geratzeko astia izanik, gizarteari prozesua noiz geratu behar zuen erakusteko baliagarria zelakoan nengoen. Poemak duen moraleja ulertzen nuelakoan nengoen.

Hala ere, azken aldian kezka ugari datozkit burura poema honen interpretazioari dagokionez. Ikus dezakegunez, batzuek apaiza atxilotzean eta berau defenda-tzeko soilik mugitu behar dugula pentsatzen dute, komunista eta beste askoren atxilotetek justifikazioa izango balute bezala.

Hau guztia, Baltasar Garzonen aginduz, Joxemi Zumalabe, Bai Euskal Herriari eta ABKko kideen aurka izandako atxiloten inguruan emandako hainbat erantzunen harira dator. Garzonen ofentsibaren aurkako balorazio eta erantzuna prestatzerakoan, azken atxilotuen eta 18/98 sumario ospetsuaren inguruan atxilotutakoen artean egindako bereizketaren zergatia ez dut inondik inora ulertzen. Argi dago, bakoitzak politikoki duen filiazioa alde batera utzita, Garzonen jardura guztiek helburu garbi bat dutela: ordenu konstituzionala iraultzea helburutzat duten erakunde eta ekimen oro ETA erakunde armatuarekin parekatzea, hain zuzen ere. Hori bai, bertako partaideak atxilotu, inkomunikatu eta ETArekin kolaboratu izana leporatzen zaie.

AZKEN atxiloteta hauekin Garzonek desobedientzia zibila oztopatu nahi izan du, baina kontuan izan behar da Garzon epailea aspaldidanik ari dela herri honeko espresio garrantzitsu ugari kolpatu nahian; ezarpen antidemokratiko eta eskubide sozio-politikoak ukatzen

diren egoera gainditzea helburu duten espresioak, hain zuzen ere.

Eta beti planteamentu berberarekin egin du, gainera. Oraingoan, ABK, Bai Euskal Herriari eta Joxemi Zumalabe fundazioko atxilotuei ETako kide edota laguntzaile izatea leporatzen zaien antzera, gauza bera gertatu zen Egin egunkarian edota ezker abertzaleko nazioarteko harreman eta mugimendu herrikoietako sektore desberdinetan lanean ari zirenekin.

ALBERTO ELOSEGI

Mikel Korta

Amnistiaren aldeko Batzordeetako kidea

“Garzonen iharduera guztiek helburu garbi bat dute: ordenu konstituzionala iraultzea helburutzat duten erakunde eta ekimen oro ETA erakunde armatuarekin parekatzea hain zuzen ere”

Kasu guzti hauetan ez dago atxilotu hauek Espainiako Kode Penalean “terrorista” gisara konsideratzen diren delituriak bete izana baieztatzen duten proba objetiborik. ETaren zerbitzura eta honen laguntzarako lan egitearen akusazio generikoa da aipatzen den proba bakarra. Batzuk isilpean mantendu nahi dutenaz informatzeagatik, eta Espainiako eta Frantziako estatuek ezkutatu nahi dutena mundu zabalarri azaltzeagatik edo Euskal Herriko herri mugimenduetan inplikatzagatik besteak. Eta guztiak, menpekotasunean bizi nahi ez dutelako eta euskaldunak gure orain eta geroaren jabe izango garen Euskal Herria aske eta subirano baten alde egiten dutelako.

GUZTI honengatik egiten du min, batzuek komunista edota homosexuala alde batera utzita, apaiza atxilotzean soilik erreakzionatzeak. Are gehiago,

makinaria errepresiboak zeldako lagun bihurtu arren, erreboltari eta intsumiso kontsideratzen diren hainbat, komunistekiko distantziak ezartzen hasteak.

Jarrai dezagun, beraz, desobedientzia zibilaren bidetik, estatuekiko intsumisioarekin, herri honi bere etorkizunaren jabe izaten lagunduko dion irudimenezkoak eta demokratikoak diren formulekin. Eta mesedez, ez dezagun ahanztu herriek estatuen ezarpenari aurre egiteko ezinbestekoa den baldintza, elkartasuna, alegia ●

J O S E R R A L O P E Z - L A R R I N A G A

ETak Madrilen bonba-autoa lehertarazi zuen goiz berean berba egin genuen EAko zuzendaritzako Joserra Lopez-Larrinaga kidearekin. Elkarrizketak indarrean dagoen marko juridiko-politikoa gainditzeko alderdi honen proposamena du abiapuntutzat.

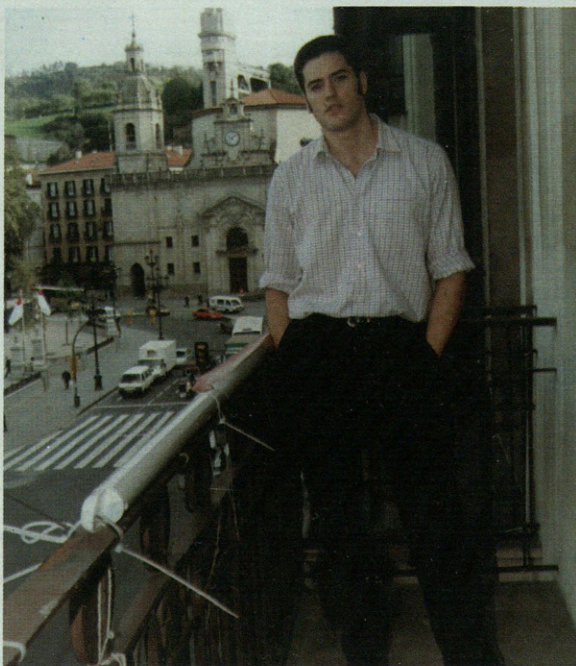
“TRANSFERITU GABE DAUDEN ESKUDUNTZAK EZ DIRA ETORRIKO”

Egungo markoa gainditzeko eginiko proposamenean, EAK euskal hiru lurralde administratibok hartu ditu abiapuntu moduan. Zertan ezberdintzen dira EAren eta EAJren proposamenak, kasu?

Eusko Alkartasuna ez da EAE, Nafarroa eta Iparraldeko esparruentzako erritmo propioak planteatzen dituen alderdi bakarra. EAJ, AB, IU-EB eta Zutik-ek ere egiten dute. Nafarroan eta Iparraldean bereziki euskal kontzientzia nazionala gutxiengo batena da, zoritxarrez. Esparru bi horietan kontzientzia landu eta zabaldu arte irrealista da bestelako planteamenduak egitea. Guk esparru politiko ezberdinen arteko loturak epe laburrean lortzeko erakunde zehatz batzuk planteatzen ditugu. EAJ eta EAren proposamenen arteko ezberdintasuna da EAJrenak ez duela zehazten bere azken helburua, ezta eperik, prozedurarik edo estrategiarik ere. Bere filosofia politikoa eta printzipio orokorrak aldarrikatzen ditu, baina ez da proposamen serioa eta landua.

■ Zuen proposamenean gutxi entzuten den terminologia agertzen da: Euskal Errepublika, Dieta, Elkarlan Organoa...

Euskal Errepublika eta Dieta bezalako kontzeptuak aspaldikoak dira. Euskal Estatua defenditzen dugun aldetik, Euskal Herria errepublika beharko litzateke izan. Gu ez gara monarkikoak, bistan denez. Errepublika kontzeptua, zoritxarrez, ez da eguneroko hizkuntza politikoan erabiltzen. Horregatik, beharbada, ustegabea izan da, baina abertzale gehienok errepublikazaleak garela uste

MONIKA DEL VALLE

■ “EAJk ez du zehazten bere azken helburua”.

dut. Dieta Alemaniatik ekarritakoa da; duela mende asko sortutakoa, eta Konfederazioaren kontzeptuaren barruan ulertzen da. Azkenik, Iparraldea eta Hegoaldearen arteko erakunde amankomun bat

□ “Gure lehentasun politikoa ez da estatutua, beste marko bat hitzartzea eta gizarteratzea baizik”

sortzearen ideia gure I. Kongresuko testuetan aipatzen zen. Oraingoan, erakunde bakoitzaren zeregina eta ezaugarriak gehiago zehaztu ditugu.

■ Gernikako Estatutua zertan gelditzen da EArentzat?

Estatutuaren bidez garatu daitekeen autogobernu maila agortuta dago. Transferitu gabe dauden eskuduntzak ez dira

etorriko. Esaterako, Estatuak ez du Gizarte Segurantzak ekarriko, Kontzertu Ekonomikoarekin batera Estatutuaren zutabe nagusietako bat izan arren. Beste aldetik, Estatuak, Auzitegi Konstituzionalaren irakurketa murriztatzailearen bidez eta oinarritzko legeen bitartez, lortutako autogobernuaren maila apaldu du. Aldi berean, Europar sartzeko euskaldunoi ez digute gure ahots propioa garatzen utzi. Beraz, gure autogobernua garatzeko posibilitatea agortuta dago oraingo estatutuen markoan. Argi dugu, beste marko politiko bat aurkitu behar dugu, batez ere, kontuan hartzen badugu lurraldetasuna eta autodeterminazioa bezalako gaiak konpondu gabe geratu zirela. Debate hori berreskuratu behar dugu eta konponbide bat aurkitu. Marko hori aurkitzen dugun bitartean estatutuaren garapena lortzen badugu hainbat hobe, gure norabidean pausuak ematea izango litzateke, baina gure lehentasun politikoa ez da estatutua, beste marko bat hitzartzea eta gizarteratzea baizik.

■ EAren proposamena Lizarra-Garaziko Akordioaren jarraipena al da?

Lizarrako adierazpenaren helburua ez zen subiranotasun politikorako proposamen zehatzak egitea.

Bertan eztabaidatu beharreko gaiak markatu ziren -subiranotasuna, lurraldetasuna- baina ez zen konponbide konkreturik eman. Euskaldunok zelako antolakuntza politikoa nahi dugun erabakitzerakoan askeak izan behar dugula dio. Hau da, erabakitze eskubidea aldarrikatzen du, baina ez du ebatzen zer Euskal Herri mota sortu behar den. Azken hau, alder-

dien kontua da. EAK bere plan-teamendua argi eta garbi aurkeztu gura izan du azken proposamen honetan.

■ **Autodeterminazioaren auziristen gara berriz ere.**

Autodeterminazio eskubidea Espainiako eta Frantziako legedian onartuta dago. Estatu hauek nazioarteko itunak berenganatu dituzten neurrian, eduki hori euren ordenamendu juridikoan sartu da. Eskubidea Nazio Batuen legedian onartuta dago, eta hori lege berretsita dute estatu biek. Teorikoki gutxienez, autodeterminazioa aurreikusita dago. Beste arau batzuk, aldiz, kontrakoa aldarrikatzen dute.

Beraz, kontradikzio legal bat dago. EAK estatuekiko negoziatio politiko bat gauzatu behar dela mantentzen du, eta horren bitartez ez badugu gure eskubideak errespetatzea lortzen, gure bide propioak garatu behar ditugula.

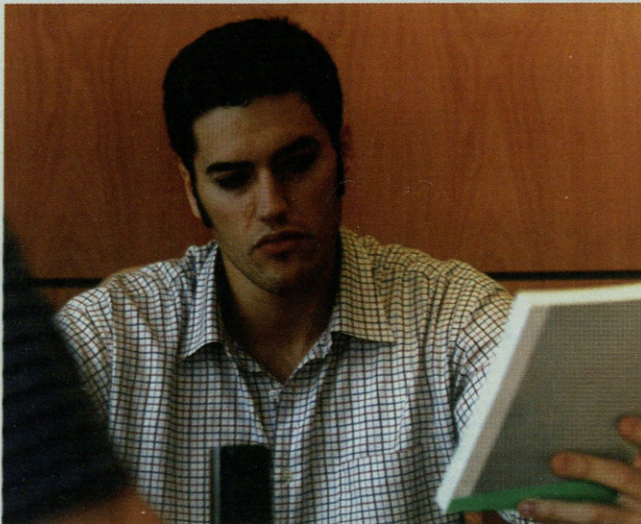
■ **Nola, ordea?**

Gure erakundeetatik subiranotasun aldarrikapen bat eginez eta nazioarteko gatazka juridiko bat sortuz. Espainiak eta Frantziak lurralde baten gainean subiranotasuna aldarrikatuko lukete, baita Euskal Herriak ere. Horrek nazioarte mailako hirugarren eragile baten eskuhartzea eskatuko luke. Gatazka juridikoak horrela bideratzen dira edozein gizartearen. Alde biren artean arazo bat dagoenean, hirugarren batek, zuzenbidezko irizpideak erabiliz, irteera bat bilatu eta erabakitzen du. Gure herriaren arazo politikoak internazionalizatzea bilatzen dugu, beraz.

■ **Horretarako alderdi politikoen arteko jarrerak argitu beharko litzateke, ordea.**

Alderdiok atal komun bat hitzartu beharko genuke hauteskundeetan aurkeztean. Hitzarmen horrek hauteskunde egitasmo komun bat ekarri beharko luke Euskal Herriko lurralde guztietan autodeterminazio puntuaren onarpena bideratuko lukeena. Puntu honen inguruan gehiengo sozial bat sortuko balitz, legediak hori aurreikusi beharko luke. Osterantzean, agerian geratuko litzateke ez dagoela demokraziarik.

■ **Alderdi politikoak bide hori lantzeko prest al daude?**

MONIKA DEL VALLE

■ **"Azparren kartzelan egotea injustizia ikaragarria da".**

Alderdi batzuek gure proiektu politikoa argi azaltzen dugu, beste batzuek ez hainbeste. Pedagogia politikoa egin beharrean anbiguasuna erabiltzen da, eta, ondorioz, abertzale askok ez ei daki zein den benetako helburua. Alderdi bakoitzean zer nahi dugun eta zelan nahi dugun finkatu behar dugu, autodeterminazioa eta lurraldeen arteko harreman libre oinarri moduan hartuta gutxieneko topagune bat lortu ahal izateko.

■ **Zergatik ez da EAJ, EA, eta EHren arteko topagune hori lortzen, hasteko?**

Hiru alderdieetan badago gune hori bilatzeko nahia. Baina EAJren barruan (ETAren estrategia tarteko) erregionalismoa indartzen ari dela dirudi. ETak su-etena apurtu osteko lehen tragedia giza-eskubideen urratzea da, eta bigarrena,

alderdiek Lizarran ahalbidetu zituzten dinamikak eta elkarrekiko konfidantza apurtzea. Estatua ez da ETAren beldur dinamika abertzale komun baten sortzearen beldur baizik. Zoritzarrez, ETAren lehentasuna ez da alderdi abertzaleen arteko dinamika komun bat garatzea. Abertzaleok gutxieneko akordio batera heldu behar dugu eta horretarako funtsezkoa da biolentzia desagertzea.

■ **Bilbon nahiz Donostian burutu manifestazioei atxikimendua ekarri zien EAK. Zein da zure balorazioa?**

Ibarretxe lehendakariak deitu manifestazioaren lema

PSOeren neurria egokitu zen. Neuri, alde horretatik, lema hori ez zitzaidan batere gustatu. Bakea ETAren desagertzea baino gehiago delako. Edozein kasuan, Bilbon manifestatu zen jendeak, batez ere, biolentzia gaitzestea izan zuen helburu. Beste behin gizartearen gehiengo ETAren biolentziaren aurka dagoela ikusi zen. Bestalde, Donostian burutu zen manifestazioak bide militarrek eta desobedientzia zibilaren bidea guztiz bateraezina direla agertu zuen. EAK Garzonen operazioa onartezina dela adierazi nahi izan du. Patxi Azparren bat kartzelan egotea injustizia ikaragarria bat da. Ideiak kriminalizatzen ari dira, eta ez kode penalean aurreikusten diren ekintzak. EA bide zibilen alde eta biolentziaren aurka agertu da berriz ere. Kontziente gara

HBrekin une honetan kalera irtetzea arrisku handia hartzea dela, sortu litekeen nahasketagatik. HBk aukera egin behar du behin-betiko.

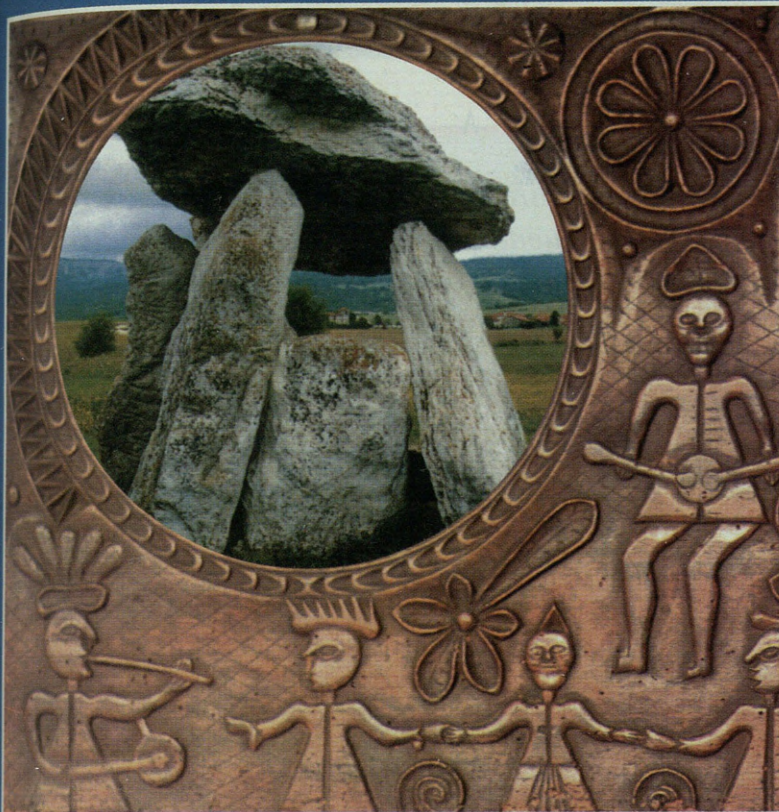
■ **Nola ikusten duzu desobedientzia zibilaren aukera?**

Desobedientzia zibila dinamika baketsu eta eraginkor baterako aukera izugarria litzateke, ondo koordinatuta eta adostuta izanez gero. Horretarako, ETAk herri honen berba errespetatu behar du. Ulertu behar du autodeterminazio eskubidea ez datzala zelako eraketa politikoa nahi dugun erabakitzean bakarrik, baizik eta nola borrokatu nahi dugun erabakitzean ere bai. Hori ere sartzen da autodeterminazio eskubidearen barruan.

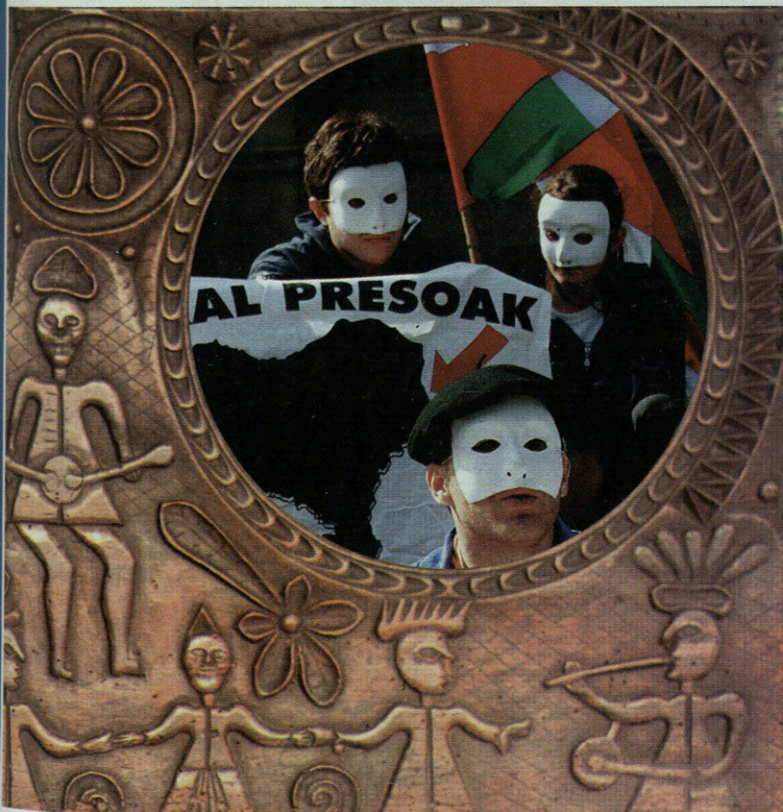
◆ MIKEL ASURMENDI

EA-KO BIZIGARRI BERRIA

27 urte ditu. Bilbotarra eta abokatu. Gazte Abertzaleetan hasi zen politikan, duela 8 urte. Bizkaiko EAko zuzendaritzako kidea 1996tik, eta iazko azarotik zuzendaritza nazionalekoa. Bere aita, Kontzertu Ekonomikoaren negoziatzaileetako bat izan zen Garaikotxearen lehen gobernuan. EAko belaunaldi berri baten agerle eta euskaldun berria da. Mendebaleko euskara darabil. Bizkaian, batua ez ei da nahikoa euskaraz jarduteko.

**EUROPAKO HERRI ZAHARRENARENTZAT,
MUNDUKO NAZIOEN ARTEAN, BEREZKO
LEKUA ALDARRIKATZEN DUGU !!!**

**BASANDERE
ARGITALETXEA**

BASANDERE ARGITALETXEAREN AURKEZPEN PUBLIKOA

BASANDERE ARGITALETXEA

NOIZ:

Azaroak 17 (Ostirala)

NON:

Koldo Mitxelena Kulturunean
(Donostia)

ORDUA:

Arratsaldeko 7retan

AURKEZLEAK:

Antxon Mendizabal
Marta Agirrezabala
Josu Naberan
Alizia Stürtze

*Euskal Herriaren alde
eta kulturen oinarritutako
BASANDERE proiektua,
bada gure artean.
Aurkezpenera inbitaturik zaude.*

**ETOR ZAITEZ !
ETXEKO ZAITUGU**

Endesa eta Iberdrolaren absortzio bidezko bat-egitearen iragarpenak mahai gainean jarri du PPren gobernuak, itzaletik, euskal enpresa garrantzitsuenak kontrolatzeko asmoz egindako erasoaldia, egoitzak Madrilera eramateko eta enpresen buruan lagunak jartzeko.

ALDERDI POPULARRA EUSKAL EKONOMIAREN KONKISTARA

Nahiz eta berriena Iberdrola eta Endesaren arteko bat-egitea izan, garbi dago PPren erasoaldia lehenago hasi zela, esaterako, duela urtebete BBV eta Argentariak bat egin eta BBVA sortu zenean. Hori guztia PPren gobernuak euskal abertzaletasunaren aurka ekindako erasoaren alderdi bat besterik ez da.

Asko dira PPren gobernuak eraso honi ekiteko dituen interes ekonomiko eta politikoak, nahiz eta erabakiak enpresa pribatu horienak direla esan eta gobernuak gizartearen erabaki estrategikoetan inolako zerikusirik ez duela sinestazten saiatu. Batetortze bitxiak gertatzen dira, esaterako, Endesa eta Iberdrolaren bat-egitearen ondoren sortuko den sozietate berriaren buruan, bi urteko epe baten ondoren, Aznarren lagunetako bat jarriko da lehendakari gisa, Manuel Pizarro. Eta esan gabe doa Iberdrolak Bilbon duen egoitza Madrilera joango dela. BBVAren kasuan, oraingo lehendakariaren ordeztu, hau da, Ybarraren ordeztu, Francisco Gonzalez jarriko da, hau da, Aznarren beste lagun bat. Aipatu beharrekoa da bi lehendakari berri horiek ez datozela Neguriko familietatik eta ezta familia handietatik ere, eta horregatik errazagoa dela PPren gobernuak itzaletik bultzatzen ditzakeen estrategiak burutzea.

■ BBVAren egoitza soziala Bilbon dago, egun.

PIZARRO ETA GONZALEZ, AZNARREN BI LAGUN. Beste ezer baino lehen esan beharra dago aldaketa hauek ez dutela esan nahi Endesa, Iberdrola eta BBVAko lehengo lehendakariak euskal abertzaletasunaren esparrukoak edo guztiz independenteak zirenik. Ez. Ez Iñigo Oriol eta ez Emilio Ybarra ez dira euskal abertzaleak izan, eta ez dira euskal abertzaletasunaren lagun

izan. Guztiz kontrakoa. Tradizio espainiar eta are frankista duten familietakoak dira. Baina haien izendapenak euren familiek sozietate horietan zuten garrantzi ekonomikoagatik egin ziren. Beraz, bertako kontseilariak, Neguriko oligarkiako famili handietakoak gehienak, izendatu zituzten kargu horietarako.

Eta, gainera, Negurikoak izateagatik eta Euskal Herrian tradizio handiko familien oinordeko direlako, harrotasunez defendatu izan dute beren enpresen egoitza Bilbon edukitzea. Egoitza hori Bilbon izateak zergak Bizkaian ordaintzea esan nahi du, eta Iberdrolaren kasuan urtean 50.000 milioi pezeta (2.000 milioi libera) inguru izan daitezke, eta BBVAren kasuan 100.000 milioitik gora pezeta (4.000 milioi libera). Horri guztiari enpresa handi hauek, zeharkako lanpostu ugari sortaraziz, hainbat enpresa txikitan duten indar eragilea gehitu behar zaio.

Euskal Herriko enpresaren sektorean badira abian hainbat proiektu, hasiera batean Iberdrolak ere bermatzen zituenak. Bizkaiko badia eta Bilboko Portuko instalazio bergasifikadorearen kasua da, azken honen eraikuntza lanen hasiera egun hauetarako aurreikusten zelarrik. Orain, egoitza aldaketaren ondoren eta bat egindako bi enpresa horietako administrazio kontseilu berriek erabakiko dituzten estrategia berrien ondorioz, ikuste-

■ BBVAren zuzendaritza Argentaria taldearen esku geratzen ari da

BBVaren egoera oso berezia da. BBV eta Argentariaren arteko bat-egitearen ondoren, bankuaren zuzendaritza nagusia eta erabaki gune gehien-gehienak, hau da, zuzendaritzako organigrama osoa, garai bateko BBVko kideek dute, hain zuzen ere bere garaian Banco Bilbaoak zirenek, eta gerora Banco de Vizcayarekin bat eginez BBV sortu zutenek. Azken aldi honetan gertatzen ari diren mugimendu batzuen arabera, egoera hori aldatzen ari da Argentaria taldekoen mesedetan. Aldaketa hori PP ahalik eta enpresa gehien kontrolatzeko egiten ari den erasoaldia-
ren barruan kokatzen da.

Emilio Ybarra lehendakari eta Argentariatik zetorren Francisco Gonzalez lehendakariakide izanik, BBVA orain arte BBVko exekutiboek zuzendurik egon da, Pedro Luis Uriarte buru zutela kontseilari ordezkari gisa. Horretaz jabetzeko, nahikoa da zuzendaritzako organigrama edo zuzendaritza batzordea deitu ohi dena begiratzea. Zuzendaritza batzordeko 17 kideetako lekuri garrantzitsuenak BBVtik etorritakoek betetzen dituzte. Besteak beste, aipatutako Ybarra eta Uriartez gainera, honako hauek dira kide horiek: Luis Bastida, Jose Maria Abril, Jose Luis Carranza, Javier Echenique, Mario Fernandez (Garaikoetxearen garai-ko lehendakariorde ohia), Jose Ignacio Goirigolzarri eta Jose Ramon Gerediaga. Nahiz eta ofizialki gezurtatu egiten duten, datorren urterako, akziodunen batzar nagusian, BBVtik datozen zuzendari horien kopuru handi bat bankua utzi beharrean izango dela entzuten da, 56 urteko adinera iristen direlako eta, indarrean dagoen legeriaren arabera, aurretiko erretiroa hartzeko egoeran izango liratekeelako.

Bestalde, bat-egiteko akordioaren arabera, Emilio Ybarra lehendakaritza utzi egin beharko du 2002. urtean eta, bere orde, orain arte lehendakariakide egon den eta Argentaria taldetik datorren Francisco Gonzalez sartuko da. Zenbaitetik dioenez, Zuzendaritza Batzordea Argentariako bere gizonetz betetzeko prestaketetan ari da Gonzalez. Eta, nonbait, eraso horretan "desagertarazi" beharreko gizon nagusia

Pedro Luis Uriarte da, kontseilari ordezkaria, bera izan baita orain arte eta oraingoz bankuaren negozioko hariak mugitzen dituen. Ez da kudeatzaile txartzat jotzen. BBVko zuzendaritzakoa, Garaikoetxearen garaiko Eusko Jaurlaritzako Ogasun kontseilari ohia eta BB eta BVren artean eta BBV eta Argentariaren artean izan ziren bat-egiteen partaide garrantzitsua, Uriarte banku kudeatzaile handitza jotzen da. Baina botere politikoak, Gonzalez igoarazteko eta Madriletik erakundea kontrolatzeko estrategia duenak, ez du begi onez ikusten "euskal abertzaleztat" hartzen duelako. Eta beste balizko makrooperazioen bat balego ere, Uriartek lehendakaritza hartzea saihestu nahi lukete. Uriarteren etorkizunak, dirudienez, zalantzakoa izaten jarraitzen du gaur egun.

Garai bateko BB eta BBVko buruak bere lekutik kentzeko estrategia, itxuraz isilean eta zuhur baina etenik gabe ari dira gauzatzen. Bat baino gehiagoren ustez, Gonzalez lehendakaritza jabetzen denean eta botere gune guztiak bereganatzen dituenean, BBVak gaur egun Bilbon duen egoitza Madrileramaten saiatuko dira. Madriletik planifikatutako estrategia horrek guztiak irudia eta komunikazioa behar duen heinean, finantza erakunde ororen funtsezko alderdi hori ere bere eragina jasaten ari da BBV eta Argentariaren arteko bat-egitearen lehen unetik. Departamentu horrek funtsezko aldaketak izango ditu laster batean Ybarra lehendakaritza uzten duenean. Berarekin batera Antonio Fernandezek utziko du bankua, hau da, erakundee-
kiko harremanetarako zuzendari orokorrak, eta, beraz, komunikazio arloko zuzendariak. Lehenik Sanchez Asiaren laguntzaile fidela izan zen eta, gerora, orain arte, Ybarrena. BBVAN denak batera sartutako garai bateko Argentariako komunikazio eta irudi taldea izango da BBVAren erakundee-
kiko harremanak eta informazioa kontrolatuko dituen. Javier Ayuso, kazetaria eta Francisco Gonzalezen konfiantzazko gizona, izango da haren ardura-
dun nagusia ●

■ F. Gonzalez izango da BBVAko lehendakari 2002an.

■ F. Gonzalez, E. Ibarra eta P.L. Uriarte, irudian.

■ Fondo publikoekin egingo dituzte aurretiko erretiroak

Endesa eta Iberdrolaren arteko bat-egitearen proiektua iragarri baino ordu batzuk lehenago, Endesaren zuzendaritzak aurretiko erretiroetarako plan bat adostu zuen CCOO eta UGTekin; plan horrek 50 urtetik gorako 5.000 langile ingururi eragingo lioke. Dagokion erregulazio espedientearen ezarpenaren lehenengo bi urteetan langileek langabezia kobratzea aurreikusten da, eta horrek 3.000 milioi pezetako kostua eragingo lieke fondo publikoei (INEMi). Iberdrolaren kasuan ez da horri buruzko ezer ezagutzero eman, baina ziurra da antzeko ezaugarriak izango dituen erregulazio espediente bat egongo dela. Sindikatuetan Endesaren antzeko kopuru batez hitz egiten da, horren arabera, sozietate berrian 10.000 aurretiko erretiro inguru egongo da.

Nolanahi ere, akordio hori Lan Ministerioak onartu beharko du, erregulazio espedienteak fondo publikoen bidez ordaintzen direlako, Gizarte Segurantzaren bidez edo INEMen bidez, langileen -formalki kanporatuak- soldataren zati bat ordaintzen baitute aurretiko erretiroa hartzeko

adinera heldu arte. INEMek ordaintzen duena enpresek osatzen dute, langileekin adostutako kopurura iritsi arte.

Horrek esan nahi du, mozkin handiak lortzen dituzten enpresek (Endesak 212.653 milioi pezeta irabazi zituen iaz eta Iberdrolak 127.000 milioi) fondo publikoak erabiltzen dituztela langileen kostuak murrizteko. Eta larriena zera da, bat-egitearen berria zabaldu baino egun batzuk lehenago, Espainiako Gobernuak presidenteak berak, Jose Maria Aznarrek, publikoki arbuiaut zituela aurretiko erretiro planak bere politikaren barruan, hain zuzen ere PSOEn Gobernuan oso eskuzabal erabili zen jokabidea, hainbat sektore birmoldaketa egiteko. Aurretiko erretiro politika arbuiautzeko haxe esan zuen Aznarrek: "*Hautsi beharra dago adinaren mitoa eta 50 urtetik gorako langileek errealtate berrietara egokitze gaitasunik ez duten ustea*". Zentzuzkoak balira eta esandakoaz behar den koherentzia jokatu balute, Lan Ministerioak atzera bota beharko luke Endesak mahaigaineratu duen espedientea edo Iberdrolak proposatu dezakeena ●

ko dago zenbaterainokoa izango den euskal proiektu energetiko hauen aldeko apustua.

ERABAKI GUNEA MADRILE-RA. Iberdrolaren Bilboko egoitza desagertu eta Madrilerako joateak, Iñigo Oriol Iberdrolaren lehendakariatzatik desagertzeak eta Ybarra BBVAren lehendakariatzatik aurrerantzean kentzeak enpresa horietako erabaki ahalmen guztia Madrilerako joatea ekarriko dute, beraz, horien agintea ez da bertako akziodun nagusiak diren familien esku egongo, baizik eta kasuan kasuko Gobernuak lagunaren esku, oraingoan PPko lagunaren esku. Eta horien egoitzak Madrilerako joango dira. Iberdrolaren kasuan, bat-

egitea gauzatzen bada, ziurtasun osoz horrela gertatuko da. Eta BBVAren kasuan ere, datozen urteetan horrela gertatuko den itxura osoa du. Hurrengo orrialdeko koadroan jasoko ditugun datuek hala nabarmentzen dute.

Endesa eta Iberdrolaren bat-egitea gauzatzen denean, gaur egungo bi lehendakariak izango dira lehendakariak 2002. urtera bitartean. Endesaren aldetik, Martin Villa, PPren gobernua hor jarria bere garaian, eta Iberdrolaren izenean Iñigo Oriol. Epe hori igaro ondoren lehendakariak bakarrik bereganatzeko Manuel Pizarro izendatu dute. Teruelen 1951n jaioa, Aznarren lagun mina da, eta, aldi berean, enpresa eta ekonomia gaiekin aholkatzen dio. Esan izan da kargu

guztiz distiratsu baterako hautagai izan dela betidanik PPren eskutik. Ministerio sailetarako erabili zen bere izena, baita Espainiako Bankuko Gobernadore izateko eta Telefonikaren moduko enpresen buru izateko ere. Madrilgo Burtsako lehendakari izan da eta, gaur egun, Endesako kontseilari izateaz gainera, CECA Espainiako Kutxen Elkarteko lehendakaria da.

Euskal enpresa handi gehienak, nahiz eta pribatuak izan, kontrolatzeko asmoz PPk ekin dion erasoak, euskal abertzaletasunaren aurkako erasoaren alderdi bat da. Hori da euskal enpresaren artean eta euskal abertzaletasunaren ingurune politikoan dagoen ustea ●

◆ DANIEL UDALAITZ

RESA GUIPUZCOANA, S.A.

GIPUZKOAKO KONTZESIONARIO BAKARRA

N-1 444. km.a
Billabona (Gipuzkoa)
Tel.: 943 69 04 00
(8 linea)

Arlo guztietan aitzindariak

Berrikuntzak !!

Dagoeneko salgai :

BAB DŮO
"Bi Piano"
- Klasikoa -

2000 Kantuz
"2000 Kantuz"
- Mendekiz abesti onenak -

UNHE
"Mugak zabalduz"
- Jazz-Folk -

A.CENDOYA
"Piano"
- Klasikoa -

XABIER EUZKITZE
"Argizaitan"

Berrikuntzak !!

Dagoeneko salgai :

ASGARTH
"Etorikizunaren Sustraia"
- Euskal Heavy Melodikoa -

NORA EZEAN
"Nora Ezean"
- Euskal Heavy Melodikoa -

kontsumHILTzen
"kontsumHILTzen"
- Euskal Heavy-a -

NICE NOISE
"Crazy World"
- Classical Rock -

BITTOR ALAPE
"beste aldean"
- Euskal Rock-a -

Internet irakasle bihurtu da askorentzat. Euskarak ere bereganatu bere lekutxo sare zabal horretan. Egun, gaztelania, frantses eta ingelesezko azalpenak ematen dituzten euskara ikastaroak topa daitezke eta beste hizkuntzetako ordainak biltzen dituzten hiztegiak ere badira.

WWW.EUSKARA.IKASI

Globalizazioaz eta ingelesaren eraginaz gero eta gehiago hitz egiten ari den garaioan, Euskal Herriko mugetatik kanpo euskarak pizten du jakin-minik. Mundu osoan zehar daude barreiatutako hizkuntzaren inguruan zertxobait jakin nahi duten lagunak, eta baita hura neurri batean bederen hitz egitera heldu nahi dutenak.

Horiek guztiek, eta batez ere ingelesez mintzo direnek, lagungarri gerta dakiekeen informazio ugari dute Interneten, makina bat webgunek eskaintzen baitituzte euskararen inguruko datu eta argibideak.

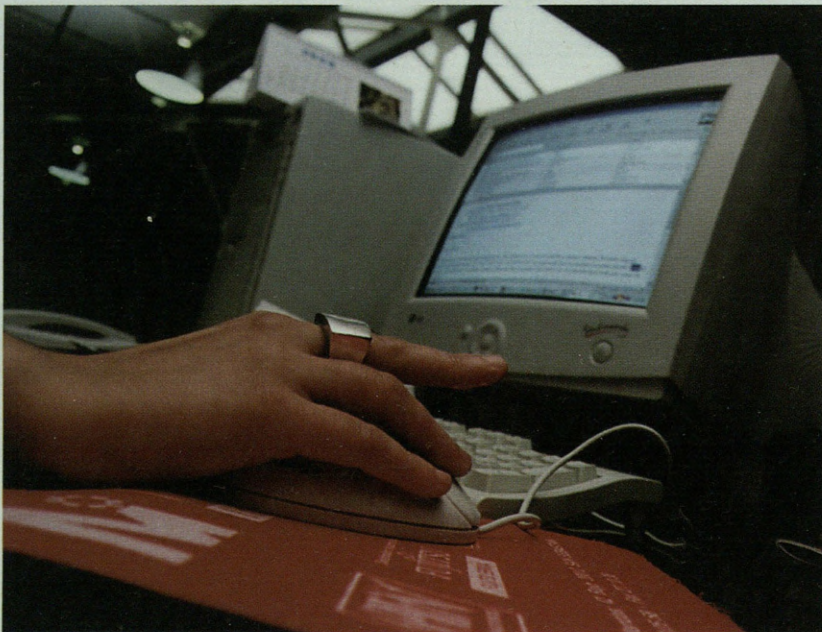
Guk www.buber.net/basque/euskara helbidean topatu ditugun dozenaka loturetatik bakar batzuei buruz egingo dugu berba. Dena dela, jarraitu aurretik ezagutu dezagun zertxobait Buber.net gunea sortu duen Blas Pedro Uberuagari buruz.

Uberuaga Idahoko Caldwell herrian jaio zen duela 29 urte. Bere aita, Pedro Uberuaga Zabala, beste hainbat euskaldunek bezala sorterria, Munitibar, atzean utzi eta Estatu Batuetara joan zen

artzain. Bertan ezagutu zuen Monica Ines Telleria, gerora Uberuagaren ama izango zena. Fisikan lizentziatu berria, egun Washingtoongo Unibertsitatean egiten du lan. Hala ere, izan du denborarik Euskal Herria bisitatzeko eta bertako geografia, ohitura eta hizkuntzaren

gerta dakioke internautari euskararen inguruko informazio zehatz bat topatzeari. Euskararen jatorriari buruzko hipotesiak, euskalkien inguruko argibideak, oinarritzko gramatika arauak eta horrelakoak aurki daitezke zerrendako lehen webgunetan. Bereziki bitxia da

Eusko Krelorak izenburua daraman gunea. XVII. mende hasieran islandiara joandako balea arrantzale euskaldunek bertako eta beste leku batzuetako itsasgizonekin komunikatzeko sortu zuten Pidgin eusko-islandiara ezagutzeko aukera eskaintzen du gune honek. Zerrendan aurrera egin ahala euskararen inguruko geroz eta datu gehiago ezagutuz joango da internauta. Deklinabideari edo gramatika arauari buruzko argibideekin batera, elementu kimikoak, leku izenak, sukalde-

■ Euskara ikastaro ugari dago sarean, gehienak ingelesez.

inguruan lan egiteko. Horren erakusgarri da lotura benetan interesgarriak biltzen dituen haren webgunea.

Webgune hau zerrenda luze batean izendaturik dauden hainbat ataletan dago banatuta, eta horrela errazago

an topa daitezkeen tresnak, hilabete eta egunen izenak, fruituak, koloreak eta abar luze bat euskaraz nola esaten diren azaltzen digute orrialdeok. Ingelesez eta neurri apalago batean frantsesez mintzo direnei zuzendurik daude gune gehienak.

Dena dela, ama hizkuntza edozein izanik ere, euskara ondo hitz egitera hel daitezke www.travlang.com/languages helbidera sartzen diren lagunek, neurri batean bederen. Munduko edozein bazterretik Euskal Herrira datorren bisitariak hizkuntzarekin arazo handiegirik izan ez dezan nahikoa du orrialde hone-

Euskara sailaren babeslea:

ANDOAINO UDALA

*Euskara indarrean jarriko dugu...
zuk indar egiten badiguzu!*

tan topatuko dituen azalpenak irakurri eta proposatzen diren ariketak egitea. Katalanak, alemaniarak, kroaziarak, japoniarak, indonesiarak edota zuluak gureru etorri eta autobus geltokiagatik euskaraz galdegin diezagukete adibidez.

Besteak beste, zenbait ikasgai jaso eta ikastaro batzuetan izena emateko aukera eskaintzen du Internetek. Maria S. Santistebanen gunean sartuta adibidez, zortzi ikasgaitan banandurik dauden azalpen eta hiztegitxoak irakurri eta euren dagozkien ariketak egin ahal dira. Renoko (Nevada, Estatu Batuak) unibertsitateak, bestalde, ikastaro benetan interesgarriak eskaintzen ditu Internetez.

Hizkuntzaren inguruko azalpen eta bestelakoekin batera Interneten euskara oinarri duten hainbat hiztegi topa daitezke. Logos hiztegiak adibidez euskarazko hitzak hamaika hizkuntzara itzultzeko aukera ematen du (esperantora, grekorara, arabierara...). Buber.net guneak euskara-ingelesa, euskara-frantsesa edota euskara-okzitaniera eta euskara-japoniera hiztegiak ere biltzen ditu.

GAZTELERA ETA FRANTSESA. Ama hizkuntza gaztelera duten lagunek ere badute euskara Internet bidez ikasteko modurik. Santurtziko Udal Euskaltegiaren webguneak adibidez "Gela irekia"-n izena eman eta antolatutako ikastaroak online jasotzeko aukera eskaintzen du. Jose Miguel Arnaiz euskaltegiko kideak adierazi digunez, euren ikasleen artean Islandian eta Londresen diren bi donostiar eta katalan, txiletar eta argentinar bana daude. Webgunearen helbidea honakoa da: www.santurtzieus.com.

Pirinioez beste aldeko euskaldunek eta munduan zehar dauden frantses hiztunek, bestalde, pasa den urriaren 27az geroztik euskara online ikasteko aukera dute. Gure Irratiak eta Phillips Internet enpresak indarrak batu eta euskara ikastaroak eskaintzen ba itituzte Boga Boga zerbitzarian. Internautek oraingoz bost ikasgai dituzte eskura, eta idatzizko azalpen eta ariketekin batera entzumen lantzeko aukera ere badute, ikasten ari diren bitartean irakaslearen argibideak entzun ditzakete-eta ●

◆ JON TORNER

Arturoren kaiera

EUSKARARI BURUZKO PONENTZIA

Horixe da Oinarriak plataformak Nafarroako Legebiltzarrean egin duen eskaera, halako ponentzia bat martxan jartzea. Hala, hizkuntz politikaren inguruan dagoen kezka zabala eta euskararen aldeko konpromisoaren hedapena helarazi nahi izan ditu. Lanbide Heziketan euskaraz ikasteko aukera eskasa, D ereduari jartzen zaizkion oztopoak... mahaigaineratu dituzte, azterketa horretatik abiatuta legebiltzarrak hizkuntzaren egoerari begiratu zabal bat eman diezaion.

AEK-RI LAGUNTZAK KENTZEA ESKATU DU UA-K

AEKri aurrekontuko esleipenak etetea eskatzen duen ez legezko proposamena aurkeztu du UAk Eusko Legebiltzarrean, hari eta "AEK-k Konstituzioan eta Estatutuan jasotzen diren balore demokratikoekin dituen konpromisoak eta indarkeriaren munduan inplikaturik ez dagoela argi utzi arte". AEK-k kereila kriminala aurkeztuko du UAren aurka, bere "aurkako irain eta kalumniak plazaratzeagatik".

EUSKAL PRENTSARA HURBILTZEKO

AEK eta ARGIAk kanpaina abiatu dute euskara ikasleak euskal prentsara hurbil daitezen. Hala, azarotik hasita ikasleek prezio erdian eskuratu ahal izango dute astekaria. Horrez gain, "Mantxut?" lokuzio liburua jasoko dute opari eta ARGIAren harpidedunek Gure Azokako eskaintza berezietan dituzten abantailak izango dituzte. Kanpaina hau Euskal Herri osoan egingo da hirugarren aldiz.

XUXEN ZUZENTZAILEAREN BERTSIO BERRIA

EHUko Informatika Fakultateko Ixa taldeak Xuxen zuzentzaile ortografikoaren hirugarren bertsioa aurkeztu du. Euskaltzaindiaren Hiztegi Batuarekin osatu du eta EHUren eta Eusko Jaurlaritzaren webgunetan eskura daiteke. Ixa taldea Macintosh-erako bertsioa prestatzen ari da eta urte bukaerarako aterako ei dute.

Urrea

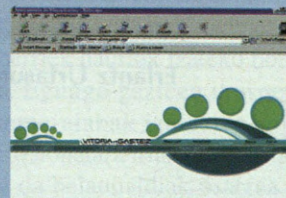

■ Enpresetan euskara sustatzeko 24 milioi pezetako diru laguntzak eman ditu Bizkaiko Foru Aldundiko Kultura Sailak. Hogei enpressek egin zuten eskaera eta diputazioak horietako hamaika lagunduko ditu diruz euskara enpresa munduan bultzatzeko hartutako konpromisoagatik.

Ikatz

■ Nabigatzen ari ginela Gasteizko Udaren web orriarekin egin dugu topo (www.vitoria-gasteiz.org). Espero bezala lehen orria gaztelania hutsez zegoen, baina "euskera" hitza sakatu dugunean, hara ezustekoa. Berehala exekutatu omen du dokumentua. Alegia, bere horretan geratu dela, gaztelaniaz. Noizko euskarazkoa?

HAURRAK PARISTIK ETORRI EZEAN

Jaiotza-tasari buruzko gaiak ez du Hegoaldeko euskaldunen artean aparteko arrenkurarik sortzen. Kezkatzeko moduko arazoa dela pentsatzeko motiborik badago, ordea. Euskal Autonomia Erkidegoko (EAE) jaiotza-tasak Europako apalenak dira. Nafarroako jaiotza-tasa ere populazioaren ordezkapenerako beharrezkoa den neurriaz oso behera dago. Nafarroako Gobernuak arazoa bideratu aldera nolabaiteko diru laguntzak zabaldu ditu. Ez dira apartekoak, hala ere. Eusko Jaurlaritzak plangintza bat garatzeko bidean ari da. Edonola ere, europar kontinente zaharraren barrena gero eta iparralderago joan, herritarrak gero eta kontzientziatuago daude gai honetaz, baita estatuak ere, jakina. Hortaz jabetzeko, Frantziako administrazioak Ipar Euskal Herrian ematen dituen diru laguntzak eta Hegoaldean daudenak alderatzea besterik ez dago.

Testuak:

Mikel Asurmendi
Erlantz Urtasun

Jaiotza-tasaz hitz egiten dugunean herritar xumeok ba al dakigu zertaz ari garen? Hasteko eta behin, derragun bada, jaiotza-tasaz dihardugunean, denbora jakin batean populazioan ematen diren jaiotzen proportzionaltasunaz ari garela. Euskal Herriko jaiotza-tasaren egoera aztertzeke pertsona koalifikatuaren iritziak eta datuak bildu ditugu. Iritzi eta datu hauek landu ditugu eta ahal izan dugun neurrian Europako testuinguruan bizi den egoerarekin alderatu ditugu.

UGALKORTASUN-TASA APALA. Europako demografoen arabera, belaunaldiaren ordezkapena ziurtatzeko, beharrezko jaiotza-tasaren indizea 2,1 batekoa da herrialde garatueta. EAEn dago, gaur egun, Europako eta Espainiako estatuko ugalkortasun-tasa apalena: emakume bakoitzeko 0,96 haur sortzen da; Nafarroan 1,19 izaki. Ipar Euskal Herriko emakume bakoitzak, berriz, bi seme-alaba sortzen ditu batez beste. Mila biztaleen araberrako datuek (Hego Euskal Herriari eta Europari dago-kionean) areago argitzen digute egoera. European, mila biztanleko 11,8 haur jaiotzen da egun, Nafarroan 9,8 eta EAEn 7,7. Demografoek diotenez, gaur egungo indizean arabera Euskal Herriko populazioa erdira jaitsiko litzateke hogeita hamar urteren buruan. Azken hamarkade-

tan populazioaren ordezkapen arazoari aurre egiteko hainbat neurri hartzen hasiak dira Hegoaldeko administrazioaren arduradunak. Era berean, herritarrak jaiotza-tasaren arazoaz jabetu daitezen heziketa eta plangintza ekimen berriak garatzen ari dira euskal erakundeetan. Izan ere, tokian tokiko gobernuei badagokie jaiotza-tasa igotzeko neurriak hartzea, administrazioetik gizartearen kontzientziazioaren beharra ezinbestekotzat jotzen da.

Antza denez, bizi dugun ekonomiaren oparoaldiak ez digu uzten etorkizunean izanen ditugun gabeziak ikusten. Esate baterako, gure populazio-tasa urria izanen da esku-lanari ekiteko. Aldi berean, populazioa gero eta zaharragoa denez, egungo pentsio-sisteman arazoak aurreikusten dira jada. Hots, etorkizuneko langile kopurua egungoa baino urriagoa izanen da eta erretretan edo jubilazioan izanen diren pertsonen kopurua altuagoa.

INMIGRAZIOAK POPULAZIO-TASA URRIA BERDINDU LEZAKE. "Gizarte zahartu batekin bizitzea ez da larria" edo "populazioaren hutsunea

■ Haur gutxi jaiotzearen

PLANGINTZA BEHAR DU JAIOTZAK

ALBERTO ELOSEGI

populazioz, populazioak behera egin du eta euskal gizartea gero eta zaharragoa da.

garapen bideetan dauden herrialdeko etorkinek beteko dute" bezalako usteak zabalduak daude gure gizartean. Eusko Jaurlaritzako Gizarte Gaietarako Anjeles Iztueta sailburuordeari honelakoak aipatu dizkiogunean, hauxe azaldu digu: "Arazoa inmigrazioak konponduko duen leloak ez du balio, eta gizarte zahartu batekin bizitzea ez dela larria esatea arazoari muzin egitea da. Horiek klitxeak dira. Inmigrazioa ez da lagungarria. Berez arazoa da. Etorkinak integratzen lanak eta arazoak izaten dira. Uste horiek zabaltzea arazoari ekiteko modu sinplista da. Gainera, bestela litzateke gizarteak arazoari aurre egin nahi ez balio, baina bertakoek arazoari aurre egin nahi badiote, nola pentsa daiteke arazoari etorkinen bitartez heltzea?"

1972. urtean ezagutu zen jaiotza-tasaren gorakada handiena Hego Euskal Herrian, "Baby-boom" bezala gogoratua

gaur egun. Fenomeno hura aipatu diogu Anjelesi: "Gorakada hura inmigrazioak eraginda izan zen batez ere. Baina, gaur ez bezala, orduan gazteak etorri ziren, bikote eginda, ezkonduak etorri ziren, justu familia osatzera. Egundak ez da posible halakorik. Ez etorkinen ez laguntza-

□ Gaur egungo indizeen arabera Euskal Herriko populazioa erdira jaitziko litzateke hogeita hamar urteren buruan

ren bitartez, ez da izango 'baby-boom' berri bat".

Marina Lopez Sagaseta Nafarroako Unibertsitateko soziologiako irakaslea da. Bertako Estatistika Institutuan dihardu: "Nire ustez jaiotza-tasaren arazoan ez dago konponbide magikorik. Hala ere, premiazkoa da arazoa aztertuko duen plangintza bat bultzatzea. Gobernuak bitartekoak jarri behar dituzte lehenbizi,

eta ondoren, azken erabakia norbanakoen izan dadila. Har daitezkeen neurri egokiak ez dituzte erabateko emaitzak bermatuko, ez du populazioaren ordezkapenaren ehuneko ehuna ekarriko, baina neurriak hartzen ez badira ez dugu eza-gutuko arazoari aurre egiteko zer-nolako plangintza behar den ere".

GIZARTEAREN NAHIAK BETE-TZEAREN ALDEKO POLITIKA.

Gure gizarteak etorkizunean arazo izan daitezkeenak baino, gertuko arazoak ditu buruan gaur egun. Bien bitartean, administrazioan dihardutenak -demografoak nahiz gizarte gaietan adituak- ez dira beti bat etortzen. Gizarte gaietan ari direnak ez dute begi onez ikusten demografoek jaiotza-tasaren gaiari buruzko iritzia ematea. Demografoek datuak ematera mugatu behar dute beren lana. Euren lanak ez du zertan jaiotza-tasak gora egin dezan bultzatzen lagundu behar, zenbaitetan jaiotza-tasa neurri kontzeptua ez baita egoki erabiltzen. Uste kontraesankorrak ere badira nolanahi ere. Demografoak ez omen dira arazoa konponduko lukeen politika zorrotz baten aldekoak. Euren esana "laissez faire" izaten da.

Bestalde, esaterako, iraganeko feminismoaren diskurtsoa ez da agian egokiena izan. "Emakumeak lana egin behar du", "Lana bai, umerik ez", "Lanak emakumea errealtzatu du eta umeak izateak ez", zioten feministek behiala. Alegia, aurreko belaunaldietan osatzen ziren

hainbat bikotek ez zuen umeak ekartzeko sinesmen handirik. Gaur egun, jarrera feministak defenditzea eta sustatzea behiala baino hobeto ikusita dagoen arren, jaiotza-tasaren inguruko

jarrerak eta iritziak aldatu dira. Belaunaldi berrien joerak aldatu dira behintzat. Aurreko belaunaldien borroka, haurrak ez izatera zuzendua izan zen nolabait, eta belaunaldi berriek haurrak izateko borrokatzen dute. Egungo gazteen ikuspegia aldatu da seme-alabak izatearen inguruan. Ondorio honetara iritsi gara hartara: Helburua ez da belaunaldiak osatzea eta ordezkatzea, gizartearen nahiak lagun-

RUBEN PLAZA

tzen betetzea baizik. Ez da berdin jaiotza-tasa handitu nahi izatea edo gizarteak nahi duenaren arabera plangintza bat garatzea.

EMAKUMEAK EZ DU HAU- RRA EKARTZEKO PRESARIK.

Jaiotza-tasaren arazoari heltzeko, datu demografikoetan nahiz administrazioek egindako inkestetan herritarrek erakutsi duten jarreraren erreparatu dugu. Datuak ondoko grafikoetan ageri dira. Begibistan denez, emakumeek haurrak gero eta beranduago ekartzen dituzte. EAEn jaiotako haurren %48,3 30-34 urte bitarteko amenak dira. Nafarroan adibidez zifra % 46,3koa da.

Arrazoa ezaguna da. Krisi ekonomiko estrukturalaren ondorengo lana oso da prekariora, lehenengo lanak ez dira onak gainera. Bestalde, bikotekide biek lan egiten duten kasuetan bikoteen lehen helburua etxea erostea da. Hegoaldean etxebizitzak oso garestiak dira, gurasoen etxetik ateratzea eta bakarrik bizitzen jartzea berealdiko erronka da gaur egun. Hegoaldeko eta Iparraldeko egoerak zeharo ezberdinak dira etxebizitzari dagokionean. Grafikoetan agertzen diren diru laguntzen zenbatekoak, lekuko. Hegoaldean ia-ia ez dira etxebizitzak alokatzen, lehen soldata etxea erosteko izaten da. Etxebizitza edukitzea bikotearen lehen etapan osatzen da. Etapa hori, oro har, duela hogeita bost urte baino beran-

■ Lan merkatuaren egoerak eta haurrak izatean behar bezalako zerbitzurik ez izateak, haur kopurua murrizten du bikoteen artean

JOSEBA OLALDE

RUBEN PLAZA

duago betetzen da egun. Hots, behiala etapa hori 25 urtetarako bete-tzen zen, eta egun 25 urterekin hasten da. Bizitzaren etapak atzeratzen ari dira, beraz. Aldi berean, bizitzaz gozatzeko beste etapa garrantzitsu bat ekarri du gizarte modernoak. Alegia, aisialdirako denbora tarte gehiago hartzen da. Bidaia-tzeko, kasu. Bikoteak etxebizitza eduki arren haurrak ez dira berehalakoan etortzen. Haurrak edukitzearen edo ez edukitzearen arteko eztabaida jalgitzen da bikotekideen artean. Amak 30 urte gaintitu ostean sortzen dira

ALBERTO ELOSEGI

■ Diskurtso feministak lehen, haurrak ez izatea defendatzen zuen.

■ Txaro Arteaga: "Gainean dugun etorkizuna berriz pentsatu behar dugu"

Orokorrean, EAEko populazioa gero eta zaharragoa ari da bihurtzen, bizi-itxaropenak gora egitearen eta jaiotza-tasak behera egitearen ondorioz. Gaurko eta etorkizuneko gizartearen emakume zahar gehiago izango da, gure bizi-itxaropena handiagoa delako.

Maila ezberdinetan hau kezkarria da gizarte eraketan aldaketak eta moldaketak eskatzen dituelako. Hala ere, errealitate honen eztabaida ez da berria, agenda politikoetan berriz ere azaldu bada ere azken denbora honetan. Edozein modutara, auziak bi alde ditu, bata jaiotza-tasarekin zerikusia duena eta bestea, bizi-itxaropenarekin harremanetan dagoena.

Ni lehenengoaz arituko naiz, jaiotza-tasaren igoera bilatzen duten zenbait plantamenduren azpialdean aurki bai-taiteke emakumeen autonomia pertsonalerantz aurrera egiten dituzten ekimenen atzeratzea edo geldiaraztea. Hau gizarte-zuzentasunaren aldetik begirata onartezina da, eta alferrikakoa dela esango nuke; gaur egun, emakumeek bizi-tza proiektu propioa izatea erraztuko dion independentzia ekonomikoaren atzetik tinko saiatzen direla kontuan izanik.

Emakumeek tradizionalki esleitu zaizkien funtzioak kolokan jarri dituzte, bere etorkizunaren aurrean jarrera ezberdina adierazi dituzte eta guzti honek lotura handia du jaiotza-tasa baxuarekin.

Egindako azken ikerketen arabera, bikoteek, gure bikoteek, ume gehiago izan nahi dituzte. Ez badituzte, egonkorra edo nahiko ordaindua den enplegu bat ez dutelako izango da, edo etxebizitzarik ez dutelako, edota emakumeek umeen heziketaren eta etxeko lanen "zamarakin" ez dutelako bakanik aurrera jo nahi.

Taxuzko enplegu bat lortzeko beharrezkoak diren gizarte baldintzak sortzeko gai izango garenean, non bizi izango dutenean, eta etxeko eta familiako erantzukizunak bikotearekin eta gizartearekin partekatu ahal izango dituztenean,

orduan ume gehiago izango dituzte.

Nire ustetan, emakumeek gero eta argiago dituzte zeintzu diren bere eskubideak, beraien erabakiak errespetatu daitezkeen eskatzen dute eta ez dute horretan amore eman nahi. Era berean, espero dezagun emakumeek gai honen inguruan sortzen diren presioei aurre egitea, eta, lan guztia, publikoa eta pribatua, partekatzea ahalbidetuko duen gizarte egitura bat eskatzen jarraitzea. Eta, amatasunaren ondorioz sortutako lan zama orekaz banatzeko haien bikoteen konpromisoa eskatzen segitzea. Hartutako erabakiaren ondorioz umeak izan ditzatela eta ez gizarte presioaren ondorioz.

Eztabaida demografikoa, bere bi arloetan planteatu behar da: alde batean, zahartzea dugu eta honek gastu publikoan duen eragina eta, bestean, jaiotza-tasa baxuak eta honek etorkizuneko lan eraketan duen eragina. Argi dago irtenbideak topatzeko bitartekoak ipini behar direla, baina ez populazioaren erdiaren kalterako. Emakumeek eta gizonek bere etxeko eta familiako erantzukizunak eta lan profesionala batera dezaten gizarte-politikak bultzatu behar dira.

■ Txaro Arteaga, Emakundeko zuzendaria da.

Gainean dugun etorkizuna, berriz pentsatu behar dugu, bai emakumeak eta bai gizonak kontuan dituen. Eta honek eskatzen du lan guztiaren berrantolaketa sakona egitea, lanaren sexu-zatiketa gainditu nahi badugu. Beraz, beharrezkoa da bi arloetan jardutea, pribatuan eta publikoan. Lehenengotan, etxe barneko erantzukidetasuna eta lanaren banaketa orekatua ziurtatuz eta, bigarrean, giza-erreproduktioarekiko komunitatearen erantzukidetasuna ziurtatuz, emakumeek bakarka eta pribatuan egiten duten lan zati handi bat, sortutako zerbitzu egitura kolektibo baten eskutan utziz, enplegu egitura flexibleak lortuz...

Azken finean, emakume eta gizonen eskubide indibidualak berraurkitu behar dira eta hauek gizarte-erantzukizunekin nola oreka daitezkeen finkatu ●

haur gehienak.

Iparraldean, batez beste, bi haur ekartzen ditu gizon-emazte bikote bakoitzak. Hegoaldeko EAEn eginiko inkesta baten arabera, bikoteek kopuru halakotsu bat ekarriko lukete, baldin eta egoera bestelakoa balitz. Inkestetako datuek horrela diote behintzat. Nafarroako ezkonduen nahikariaren datuak eza-gutu ez arren, EAEn ematen diren antzekoak liratekeela diote adituek. Hegoaldeko herritar gazteen %54k bi seme-alaba edukiko lituzke. %18ak hiru

izateko gogoia ere azaltzen du. Populazioa ordezkatzeko beharrezkoa den 2,1 indizearen gainetik daude nahi hauek, indizea ia-ia 3 puntuetara iristen baita. Ordea, lan merkatuaren egoerak eta haurrak izatean behar bezalako zerbitzurik ez izateak (emakumeak dira jaiotzan arduradun ia-ia erabatekoak eta lan baldintzetako desabantaila handienak paraitzen dituztenak) haur kopurua murrizten du bikoteen artean. %68ak ez du aski diru nahiko lukeen haur kopurua ekartzeko. %32ak dioenez, ezin da hau-

rrez arduratu eta lan merkatuko lehia-kortasunari aurre egin. Ehuneko beste multzo garrantzitsu baten arabera, egungo gizartearen bizimoldea ezaguturik, haurrak ekartzeak beren askatasuna murriztuko luke. Balore kontua ere bada, beraz.

IPARRALDEKO DIRU LAGUNTZEK EZ DUTE PAREKORIK. Ipar Euskal Herrian garatzen diren neurriak ezarri beharko lirateke Hego Euskal Herrian, baldin eta belaunaldien ordezkari-

■ Anjeles Iztueta: "Nahiak beti daude, beti bezala, baina beranduago gauzatzen dira"

Nola ulertzen dugu herritarrok jaiotza-tasa kontzeptua? Kontziente al gara arazoaz?

Jaiotza-tasa hitzak badu konnotazio gutxiesgarria. Frankismoari (familia, eskuina, joera kontserbakoiak...) lotua izan zen eta ezkertiar ikuspegitik gaizki ikusia. Jaiotza-tasa kontzeptua gutxietsia izan da feminismoaren ikuspuntutik, bestalde. Hala ere, gure erki-degoko herritarrak kontziente dira, ez dute Eusko Jaurlaritzan daramagun jaiotza-tasa planen aurka ezer.

■ **Nola tratatzen duzue administrazioetik gai honen inguruan garatzen den terminologia?**

Terminologia irekia eta aurrekoia erabiltzen saiatzen gara. Guk zabaltzen ditugun planak politika natalistak bezala ulertzen dituzte herritarrek. Terminologia berria erabiltzen saiatzen gara eta kontu handiz erabili ere. Politika natalistari buruzko plan bat aurkeztean, adibidez, "seme-alabak dituzten familientzat edota lanaren eta familiaren arteko adoste politika" terminoetan hitz egiten dugu.

■ **Belaunaldi berriek nola ikusten dute jaiotza-tasaren gaia?**

Gazte-gazteek beste modu batez bizi dute gaia. Irakaskuntzan jaiotza-tasaren inguruko baloreak berez garatzen dira, gizonen eta emakumeen berdintasuna sartuta dago. Gure sailetik ez dugu gazteak jaiotza-tasaz kontzientziatu beharrik ikusten. Gazteen artean ez da kanpaina bereziren beharrik. Galdetu bai, hori garbi dugu, eta behar baldin badute lagundu. Jaiotza-tasaren aldeko kanpaineak eskuineko konnotazioa eta atzerakoi kutsua dute.

■ **Zergatik dituzte emakumeek haurrak lehen baino beranduago?**

Biziraupena luzatu da zorionez, eta bizitzako etapak ere bai. Gaztaroa luzatu da, emakumeek umeak beranduago izaten dituzte. Nahiak beti daude, lehen bezala, baina beranduago gauzatzen dira.

■ **Adinekoek gazteagoei erosotasunean bizi izatea aurpegiatzen diote.**

JOSEBA OLAIDE

■ **Anjeles Iztueta, Jaurlaritzako gizarte saileko sailburuordea.**

Ez da erosotasun kontua. Esaten da oraingo gazteak erosoak direla, baina ez da horrela. Bizialdia luzatu da, eta etapa bakoitza betetzeko denbora gehiago behar da. Eskema aldatu da. Ikasketa garaia luzatu da. Ondoren bizitza esperimintatzeko garaia dator. Klitxe bat dago gazteen inguruan. Gazteei onartu behar zaie etapak nahi duten beste luzatzen eta seme-alabak nahi dituztenean ekartzen. Geroago osatuko dute familia. Gure gizartearen lorpen handi bat da hori.

■ **Herri honek bizi duen egoera politikoa dela-eta, nola dakusa euskal gizarteak etorkizuna?**

Espainiako botere mediatikoei gure gizartea oso gaizki dagoela diote, baina gizartea ezagutzen duenak badauki ez dela horrela. Oinarritzko galderak egiten direnean jendeak konfiantza agertzen du etorkizunean. Gizarte bat etsita dagoenean ez du 10 edo 20 urtera begirako proiektuez hitz egin nahi, ezta konpromisoez ere. Gure gizarteak aldiz, bai. Herri honek kristoren bizitasuna dauka, proiektatzeko gogoia eta konfiantza dago gizartean. Kaleko jendea interesatuko ez balitz, ez liguke erantzungo inkestetan bezala. Mezu positibo gutxi dago egun eta gizartean bizitzeko dagoen gogoia mezu baikor modura nabarmendu nahi dut nik ●

tzeko behar den jaiotza-tasari eutsi nahi bazaio. Ipar eta Hego Euskal Herriko egoeraz ari bagara ere, kontziente izan behar dugu Espainiako eta Frantziako estatuen politikaz ari garela.

Iparraldean haur bakoitzeko diru laguntza zuzenak daude. Grafikoetan Baionako CAFek (Caisse d'Allocations Familiales-Familien Laguntzarako Kutxa) lagundutako familien kopurua agertzen da. Haurrak ekarritako familientzako eta familien etxebizitzarako emandako diru-laguntzak dira. Ez dagokio Iparralde osoko populazioari, Baionako kutxari atxikiriko populazioari baino. Alta, estatu batean eta bestean ematen diren diru-laguntzek ez dute parekorik. Izan ere, EAEn familiek ez dute diru-laguntza zuzenik jasotzen haurrak mundura ekarri izanagatik. Hiru Foru Aldundietan familiak ekartzen dituen haur kopuruaren arabera PFEZtik (Pertsona Fisikoen Errentaren gaineko Zerga) egiten den kenketa zuzena besterik ez dago. Kopuruaren arabera kenketa handitzen da, baina ez dago diru laguntza zuzenik. Nafarroako Gobernua, oster, 2000. urteko lege dekretu baten arabera, diru laguntza zuzenak ematen hasia da. Nolanahi ere, diru laguntza hauek kasu berezientzako dira. Hots, bikiak edo hirukiak dituzten familientzako eta bikotekide biak lanean ari diren kasuan. Edonola ere, administrazioeko gizarte gaiaz arduratzen diren adituen esanetan, diruz laguntzea ondo dago baina ez bide da nahikoa, eta ez da beti ona. Izan ere, bi estatuen

■ **Hurtzaindegi nahikoa eta egokiak**

UGALKORTASUN TASAK EUSKAL HERRIAN ETA EUROPAN

1998 urtean (Mila biztanleko jaiotako haurrak)

EAEn	7,7
Nafarroan	9,8
Iparraldean (1990-1999)	10,4*
Europa Batasunean (EB)	10,8

Europar Jaiotako Haurrak (Mila biztanleko haur jaiotakoak)

EBn: 60ko hamarkadan: 20 jaiotza.

1960an: 18,3 jaiotza. E.g.**: % 5,1.

1975ean: 13,8 / E.g.: % 6,8.

(Danimarka: 1,92. Belgika: 1,74 emakume bakoitzeko)

1985ean: 11,9 / E.g.: % 14,9.

1995ean: 10,8 / E.g.: % 23,5.

(Danimarka: 1,80. Belgika 1,57 emakume bakoitzeko)

* Departamentuko datua

** Ezkongabeak

Emakume bakoitzeko haur kopurua

1975ean: EAEn 2,7. (Harrezkero beherazko joera).

1995ean: EAEn 0,92 (Europako eta estatuko tasa apalena).

1996an: Nafarroan 1,20.

2000an: EAEn 0,96.

EAEko prospekzio joerak

2005ean: 1,1

2010ean: 1,3

2015ean: 1,6

egiturak ezberdinak dira eta Hegoaldeko eta Iparraldeko gizarteak ere bai. Hegoaldeko lan merkatua eta gizarte zerbitzuak ez dira egokienak jaiotza-tasaren kopurua emendatzeko.

LAN MERKATU ZURRUNA ETA ZERBITZU GUNE GUTXI.

Hegoaldeko lan merkatua oso da zurrunda eta dau den lanpostu asko behin-behinekoak dira. Ez dago malgutasunik lan orduetan. Anjeles Iztuetaren iritziz, lan merkatua aldatzen joan behar da bikoteek haur gehiago izan dezaten: "Enpresa munduan oztupo asko dago. Administrazioetik neurri batzuk proposatu ditugu baina

enpresa gizonek ez dituzte neurriak aise onartzen".

Gizarte zerbitzu zabal batek lagundu lezake lan merkatuaren malgutasuna bideratzen. Zerbitzu hauek ez dira nahiko garatuak, ordea. Haurtzaindegia gutxi dira eta ordutegi mugatuekin. EAEn

diren haurtzaindegia publikoak dira eta funtzionarioen ordutegiaren menpe daude. Haurtzaindegi pribatuak zabal-tzen lagundu beharko litzateke bestalde. Honek, gainera, enplegua sortuko luke. Jende asko ari da, nonbait, haurtzaintza lanetan deklaratu gabe. Publiko nahiz pribatua izan, zergatik ez da haurtzaindegi zerbitzu sendoago bat finkatu oraino-koan? Hona Iztuetaren ustea: "Ere mu publikoan ideologia kontserbadore eta eskuindarrek traba batzuk jarri izan dituzte haurtzaindegien aurka. Eskuineko ideologiatik ez da zerbitzu publikoak garatzearen aldeko nahirik. Sare pribatuak nahiz publikoak osatu beharko lirateke, erdibidea aurkitu eta dagoen kutsu ideologiko ezkorra aldentu. Baloreak indartu behar dira, eta aitatasuna eta amatasuna gizarteratu aldi berean".

SEME-ALABAK IZATEKO ESKUBIDEEN ALDEKO BORROKA.

Haurrak eduki ahal izateko dirua funtsezkoa da mundu moderno honetan. Egungo gizarteak ez da orain dela 25 urteko hura. Bada uste duena, konparazioa, egun azpiegiturretan inbertitzen den modura lagundu beharko

IMANOL OTEGI

ldintza garrantzitsua da haurrak izateko.

ITZULPEN ZERBITZUA

eskura

SERVICIO DE TRADUCCION

EUSKARA - GAZTELANIA
GAZTELANIA - EUSKARA

Bezeroen beharretara egokituz,
Ingelesa, Frantsesa, Alemaniera, Italiara,
Katalana, Portugesa, Galegoa...

1985EAN SORTUA

JOSÉ ARANA, 15 BEHEGAINA • 20001 DONOSTIA
TEL.: 943 29 18 30 • FAXA: 943 27 58 69
eskura@euskalnet.net • www.eskura.com

■ Euskal demografia historian zehar: jaiotza

Euskal Herriak historikoki bizi izan duen bilakaera demografikoan gorakada eta behititze nabarmenak eman dira. Hasiera batean, baina, Euskal Herriaren lurraldetasuna ere aldarokorra izan dela oroitarazi beharra dugu. Izan ere, Euskal Herria tikiagotu egin da eta aspaldiko abiapuntua den euskal zibilizazioa ezin dugu nola hala baztertu. Hone-la, duela 2.000 urteko Euskal Herriko hiririk populatuena egungo zazpi-sei lurraldeetatik at zeuden, Zuberoatik hamaika kilometro luze iparreki alderantz, alegia, gaurko Gaskonia betean (Autx, Eauze eta bertze).

Horrezaz landa, haatik, zazpi-sei lurraldeen baitan ere aldaketa sakonak gertatu dira historian zehar. Hirixkak zirenak herri bilakatu, kaitxoak edota baserri mundua metropoli bihurtu dira eta, hainbatetan, eskualde osoak basamortuen arropa nabarraz jantzi dira, bertze zenbaitetan bertakoak etorkin uholdeetan itota geldituz.

Iruñerriko Burlata herri handia 1970 arte Eguesibartxoari zegokion, baina industrializazioak eraginiko hazkunde azkarrak hamabortz mila biztanle metatu dizkio oraino, lehenagoko etxeak "etnografiamuseo" baten gisa zokoratuz. Inguru hartatik atera gabe, halaber, ehun biztanle inguru zuen Barañain herriko etxeokandrek behi esnea nafar hiriburuan partitzen zuten XX. mendearen hirugarren hamarka-

■ Oraingo gurasoek dakarten haur kopurua ez da garai batekoekin alderatzerik. Argazkikoa, Mendaroko familia bat da. 1927an 14 seme-alaba zituzten.

dan. Egun, berriz, andre haien etxeak desagertu eta horien ordez dorreetan bizi diren hogeita mila lagunek, oro har, Zizur "zendea", haranarekin zuten loturaz deus guti dakite.

Baina aurkako norabidea hartu zutenak ere hor dira, hau da, populazioa era ikaragarrian galdu dutenak. Azpiko taulan jaso ditugu horietako hainbat herri nafar.

Agerian delarik, euskal demografia historikoan kontuan hartu beharreko eragileak aintzak dira. Hauetako batek pairatzen duen egoerak, halere, etorkizuna biziki baldintzatu eta, beraz, ikerlarion arreta merezi du: jaiotza.

Bataio zerrendak eta jaiotza tasak

Euskal historian jaiotza zertan izan den ezagut dezagun, bataio zerrendak ezinbertzeko tresna bilakatu zaizkigu. Labur erranda, baliabide hauek agertu aurretik jaiotza nolakoa zen konprenitzea ikaragarri zaila zaigu eta, eskuetan izanda ere, nahikoa konplexua, datuak ezosoak izaiten ohi baitira: "XV. mendeko jaiotzaren ezagutza soilik espekulatiboa da, eta XVI. mendean dakiguna nolanahikoa bakarrik" (Monteaño, 1999).

Adituen lanak aztertuz gero, badirudi XVI. mendetik aitzinerat bataio zerrenden

bidez atzematen ahal ditugun jaiotza tasak altu samarrak zirela. Esate baterako, 1553. urtean mila biztanleko 34 haur jaiotzen ziren.

XVII. mendean zehar behititze aipagarria eman zen lehorrean, Irunberri-Agoizko 1660-80ko hainbat bataio zerrendak ongi erakusten duenez (Zabaltza, 1994), baina bataioak hazi ziren itsasaldean, Gipuzkoako 1600-1700 bitarteko 30/1.000 kasu (Ortega, 1995). Alta, barnealdean krisialdi ekonomikoak ohiko jaiotza-kontrol tikia zabaldu zuen, hainbat sendagilek ere bultzatua (Gebara, 1599). Ezin dugu ahanzi, era berean, ama nahiz jaioberrien heriotza eguneroko kontua zela, krisialdi-gose garaia zelarik honelako gertakari latzak ugalduz (P. Moreda, 1980) eta ondorengo belaunaldietan "uhin-efektua" islatuz.

XVIII eta XIX. mendeko zerrendak, bataioak nahiz publikoak, hobetu ziren eta horiei esker historialariok jaiotzaz dugun ezagutza zehatzagoa da. Adibide gisa, 1786, 1817 eta 1824ko datuak harturik 40/1000 inguruko jaiotza tasak kausitzen ahal dira (F. Imizkotz, 1982). Horrez geroztik, guda eta izurritez landa (1835, 1875, 1885, 1936) jaiotza-kontrolak jaiotza tasak jaitziazarazi ditu: 37/1000 1850ean, 30/1000 1900. urtean, 20/1000 1950ean eta 10/1000 baino gutiago egun (Perez-Fuentes eta Arbaitza, 1995).

BIZTANLE MURRIZKETA NAFARROAKO HAINBAT HERRITAN

Herria	1900	2000
Agilar	550	100
Atetz Harana	700	200
Azuelo	275	60
Deierrri Harana	4.200	1.300
Ezporogi	600	60
Gazteluberri	200	25
Leotz	1.150	200
Longida	1.150	275
Nabaskoze	1.050	200
Otsagi	1.100	700
Petilla Aragoiko	475	50
San Martin Unx	1.650	450
Urraul Beiti	1.050	280
Urraul Ekialdekoa	875	150
Urraul Goiti	1.000	150
Uxue	1.350	250

sen nondik-norakoak ulertzeko ezintasunak

Jaiotza-tasaren beherazko joera honen ondorioz, haur eta gaztetxo kopuruak nabarmen egin du beherantz herrietan. Segidan 1996an gaztetxorik gabe zeuden Nafarroako hainbat herri zerrendatuko dugu.

25 biztanle baino gehiago:	25 biztanle baino gutiago:		
Madotz	Lezaeta	Galdurotz	Akerreta
Zia	Etxaide	Janaritz	Errea
Zuriain	Leazkue	Leiun	Ilarratz
Olatz (Subiza)	Loitzu	Erredin	Irotz
Oloritz	Ardaitz	Urrizelki	Setoain
Galipentzu Berri	Urnitz	Igeltz	Usetxi
Bigotzari	Espotz	Zuntzarren	Aderitz
Izitze	Gorraitz	Akotain	Garrues
Igali	Imizkotz	Aiantz	Beraitz
Gazteluberri	Lusarreta	Erdotzain	Zandio
Leotz	Muniain (Artzi)	Itoitz	Ziganda
Genbe	Otsa	Larrangotz	Hiriberri (Atetz)
Muniain (Gesalatz)	Uli Goiti	Liberri	Orderitz
Muneta	Usotz	Olaberri	Zuasti
Mirafuentes	Iritso	Orbaitz	Larraiotz
Piedramillera	Urbikain	Uli Beiti	Otsinaga
Azuelo.	Zuatzu	Hiriberri (Longida)	Ballariain
		Naxurieta	Elio
		Zorokiain	Gongora
		Erantsus	Saguets
			Basongaitz

Bazenekien?

- ✓ Nafarroa independentearen amak gazteagoak ziren konkista ondorengoak baino.
- ✓ Umeak erabat jaio aurretik bataiatzea gomendatzen zen 1590ean.
- ✓ XVI-XVIII mendeetan martxoaren zena jaioberrien hilabeterik gustukuen.
- ✓ XVII-XVIII. mendeetan, euskal kostaldea artoari esker hazi zen.
- ✓ Egun emakume jaioberriak eta 77 urtekoak antzeko kopurua dira.
- ✓ Lizarrerrian gehiago dira 78 urtekoak jaioberriak baino.
- ✓ Baztanen gehiago dira 85 urtekoak jaioberriak baino.
- ✓ Iruñeko Mendillorri auzo berrian egunero ume bat jaiotzen da.
- ✓ Itsasaldeko emakumeen %15a ez zen ezkontzen.
- ✓ Ia arabar errioxar eta nafar erriberar emakume guztiak ezkontzen ziren (22 urterekin).
- ✓ Gipuzkoar emakumeak 26-27 urterekin ezkontzen ziren.

litzaiekeela seme-alaba gehiago izateko gogoia dutenei. Batzuren ustez, nahi adina seme-alaba edukitzea eskubide bat bihurtu behar da eta horren alde borrokatu beharra dago. Urtetik urtera, gero eta gaurkotatzen ari da jaiotza-tasaren gaia. Orain arte, arazoa arlo pribatuari zegokio-las esaten zen, baina administrazio publiko-ak esku hartu behar duela aipatzen da egun. Laguntzeko dirua egon badago, borondate kontua da, beraz.

ZEZENARI ADARRETATIK.

Europako Parlamentua neurriak hartzearen alde agertu zen joan den ekainean. Frantziako Niza hirian egingo den estatuburuen bileran ebartziko dira neurri horiek zertan dautzan. Hego Euskal Herriko administrazioei arazoari heltzeko ordua iritsi zaiela dirudi. Nafarroako Parlamentuak hainbat neurri hartu du, eta antza denez, bertako Gobernu Forala plan sendoago bat garatzearen alde egon daiteke. Eusko Legebiltzarrean jaiotza-tasaren arazoa aztertuko duen plana eztabaidatu zen joan den maiatze-

EUSKAL HERRIKO AITA-AMEN NAHIAK ETA ERREALITATEA

EAEko herritarren gustuko seme-alaben kopurua			Nafarroa 1998an jaiotako haurrak	
	1997	2000	Amaren adin hauetan jaiotakoak	
Haur bat	%5	%7 (G*: 8/E**: 6)	20-24 urte	%5,4
Bi haur	%45	%54 (G: 57/E: 50)	25-29 urte	%26,7
Hiru haur	%18	%18 (G: 14/E: 21)	30-34 urte	%46,3
			35-39 urte	%18,4
Adinaren arabera %tan ***			Pirinio Atlantikoetako hainbat datu	
	UME BAT	BI UME	- 1998an: 592.500 biztanle.	
18-29 urte	8	61	- 2000an: 600.200 biztanle.	
30-45 urte	8	55	- Populazioaren goranzko joera aglomerazioetan ematen da:	
46-44 urte	5	51	BAM (Baiona-Angelu-Miarrizte) eta Pauen.	
46-64 urte	4	45	- Populazioa zahartu da: batez besteko adina 39,9tik 41,6ra.	
Seme-alaba gehiago ez izateko 3 arrazoi nagusiak ***			- Emakume bakoitzeko, batez beste, bi seme-alaba sortzen da.	
- %68: Bizitzaren garestitasuna.			- Emakume aktiboaren kopurua igo da: %6.	
- %26: Erosotasunaren galtzea.				
- %32: Lan merkatu zaila dela-eta haurrak berandu ekarri behar izatea.				

-* Gizonak. -**Emakumeak. -*** 2000 urteko datuak.

■ M. Lopez: "Ongizate nahiak eta erronka pertsonalak dira egungo ereduak"

Haur gehiago sortu ez izanaren faktoreetako bat egungo lan merkatuaren egoera dela aipatu ohi da. Faktore hau une honetan zertan dagoen zehaztuko al zeniguke amini bat?

Lan merkatua ez dago egokitua emakumeek haurrak izateko eta lan egiteko aldi berean, egungo lan merkatuaren diseinuak ez du laguntzen haurrak izaten. Emakumearen curriculumean haurrak ez dituzula azaltzen bada, hainbat hobe enpresariarentzat. Ezkondua ez bazara ere, hainbat hobe, jakina, ezkondua errazago geratzen baita haurdun.

■ **Legediaren aldetik ba al dago babesik?**

Legediak ez du lan munduko bizitza eta familiaren arteko bizitza errazten, ez ditu bateratzen. Amatasun batak oso gutxi dira, eta ez da potentziatzen gizonek ardura hori hartzea. Hitz batez, emakumei ez zaie errazten beren lana garatzea eta seme-alabak baldintza egokietan hezitzea.

■ **Zerk lagundu lezake egungo sisteman emakumearen bizi baldintzak errazten?**

Hasteko, amatasun aldiko baja luzatu beharko litzateke. Ondoren, egungo gizarte egituraren bitarteko gehiago eraiki beharko lirarteke. Gaur egun ez dago ia halakorik. Esaterako, haurtzaindegia gehiago eta merkeagoak beharko lirarteke. Aldi berean, haurren zaintzan eta heziketan ardura hartu duten gurasoen-

tzako alokairu edo diru laguntza handiagoak. Estatuak diru gehiago inbertitu beharko luke funtsean. Haur gehiago izan nahi duten bikoteek egun dauden neurri edo baliabide osoak behar dira finean.

■ **Nafarroatik nola ikusten duzu gizartearen kontzientzia jaiotza-tasaren gaian, Europako beste gizarteekin alderatuz, esaterako?**

Adibidez, asko ikasi behar dugu herrialde eskandinaviarretatik. Beraiek ikasi dute lana eta familia bateratzen. Emakumeen lan jardura-tasak eta haur-tasa handienak lortu dituzte. Gure gizartean -Nafarroan nahiz estatuan- ongizate nahiak eta erronka pertsonalak dira egungo ereduak, anartean, iragane-ko baloreak, ohiturak eta juzkuak bizi ditugarik. Gizon eta emakumeen arteko berdintasunetik urrun gaude. Heziketa eta populazioaren sentsibilizazioa dira funtsezkoak herritarren kontzientzia sustatzeko eta ugalkortasun tasetan aldaketak izan daitezen.

■ **Zu zeu ugalkortasun tasak handitzeko populazioaren nahiak sustatzearen aldekoa al zara?**

Kontua ez da jendea bultzatzea seme-alabak izatera. Bikote batek ez badu seme-alabarik nahi, ez du zertan izan beharrik. Kontua da seme-alaba gehiago izan nahi dutenentzako bitarteko eta baliabideak jartzeko, bikoteek erraztasunak izan ditzatela, eta ez trabak ●

■ Marina Lopez Sagaseta Nafarroako Unibertsitate Publikoan soziologoa da.

JOXE LACALLE

DIRU LAGUNTZAK

EAEn ez dago diru laguntza zuzenik

Hiru Foru Aldundietan PFEZtik (Pertsona Fisikoen Errentaren gaineko Zerga) kenketa zuzena egiten zaio familia bakoitzari. Haur kopuruaren arabera kenketa handituz doa.

Nafarroan (2000 urteko lege dekretua)

Hilean ematen den diru laguntza:

- Seme-alaben lehen urtean: Bikiak badira: 12.000 pezeta.
- Seme-alaben lehen hiru urteetan: Hirukiak badira: 30.000 pezeta.
- Hiru urtera arte: laukiak badira: 40.000 pezeta.
- Bost edo gehiago ume direnean: ume bakoitzeko 10.000 pezeta.
- Kasu bereziak: Semea elbarria den kasuan eta gurasoak biak lanean direnean: 55.000 pezeta.

Iparraldean (Baionako CAF kutsak lagundutako familiak eta haur kopuruak)

1997an: 44.256 familia-2.283 haur

1998an: 44.534 familia-2.346 haur

1999an: 46.903 familia-2.381 haur

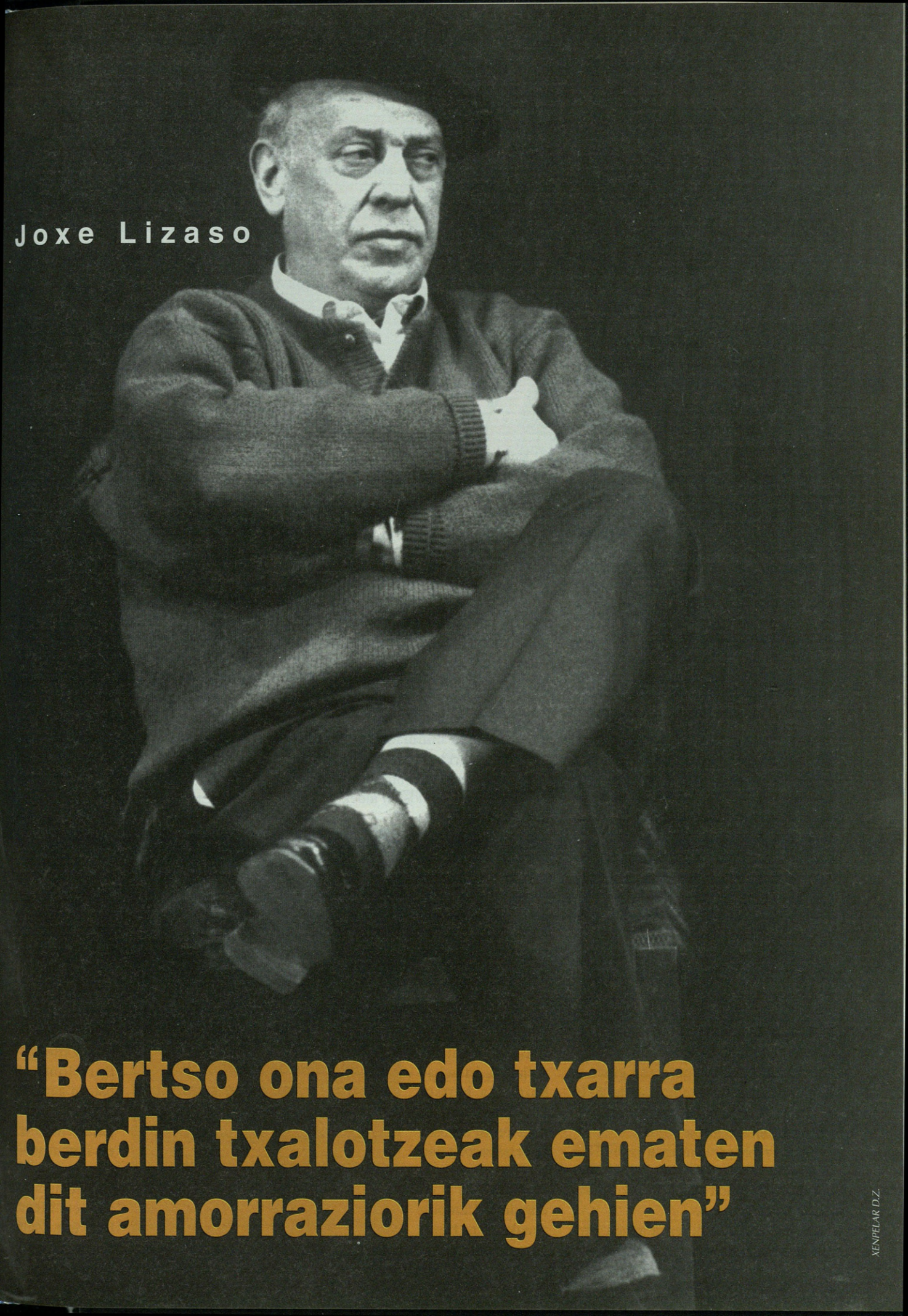
1999an emandako diru laguntzak

- 1.177. 951.130 libera / 29.450 milioi pezeta.

- 22.667 familien haurrentzako laguntzak: 485.129.516 libera / 12.150 milioi pezeta.

- 29.113 familien etxeko alokairu laguntzak: 362.444.478 libera / 9.075 milioi pezeta.

an. Alderdi guztiak akordio batera iritsi ziren. Eusko Jaurlaritzaren plana finantzarean aldeko lanetan dihardu Justizia, Lan eta Gizarte Segurantzaren Sailak. Dagoeneko konpromisoa hartua dago eta heldu den urteko maiatzean Legebiltzarrean aurkeztu beharko dira plangintza garatzeko behar diren neurri ekonomikoak. Arazoa ez dagokie soilik administrazioetako erakunde gorenei horregatik. Euskal Autonomia Erkidegoko Foru Aldundietako Ongizate eta Ogasun sailek parte hartzen dute eta Eudelek (Euskal Udalen Elkarte) ere bai. Era berean, jaiotza-tasaren urritasuna eta larritasunari aurre egingo bazaio, jaiotza-tasaren gaia gizartean -ikastetxetan eta unibertsitatean- eztabaidatzeari beharrezkoa deritzote administrazioari arduradunek. Hala bedi ●

A black and white photograph of Joxe Lizaso, an elderly man with a serious expression, sitting and leaning forward with his arms crossed. He is wearing a dark sweater over a light-colored collared shirt and dark trousers. The background is dark and out of focus.

Joxe Lizaso

**“Bertso ona edo txarra
berdin txalotzeak ematen
dit amorraziorik gehien”**

PERFILA

Kasta gogorreko gizona, "Rusoa" krisi garaietan egin zen bertsolari: neska laguntzan lanik ez zutenek, saioa bertsotan egin behar. Ixilik gelditzea desondra, bertso on batek ez du txalorik merezi, erantzuna baizik. Gaur Joxe baino azkarragorik ez da izango horretan, denborari ere aurea hartzen baitio: inork ezer esan aurretik botako dio erantzuna, bada ezpada. Momentuan botatzen ez bada, usoak azkar eta ondo hegan aldegiten baitu.

Testuak: Estitxu Eizagirre
Ixiar Eizagirre

Kalean jaio eta baserrian hazi zinen. Bertsotan giro ezberdina al zegoen kalean eta baserrian?

Kalean ez zen bertsotarako ilusio handirik. Garai hartan "aldeanos" gisa hartzen zituzten bertsolariak. Baserri giroan ez, giro ona zen. Nik ziur asko jaio nintzen tokian hazteko suertea izan banu ez nintzen bertsolari izango.

Baserrian ez zen beste dibertsiorik: jai arratsalde edo ilunabar aldera erromerian elkarrengana juntatu beharra izaten zen. Ilundu arte batzuk neskekin dantzan eta besteak neskei begira egoten ginen eta ilunduta alde egiten zuen ahal zuenak ahal zuen tokira. Eta geratzen ginenak bertsotan aritzen ginen nola-hala, 8-10 bat lagun. Hori zen gure kirola.

■ Etxean nolako giroa zegoen?

Bertso zaharrak kantatzen ziren. Nire izebak-eta bertso zaharrak zekizkiten, zure magnetofono horrek hartuko lituzkeenak baino gehiago.

Osabak eta aitona ferira joaten zirenean bertso paperak ekartzen zituzten.

Hura zen gure diploma. Haiek ikasteko desiratzen egoten ginen. Gaur baino buru hobearen gurean, bigarren aldiz irakurtzera-ko 2-

GORPUTZ ESPRESIOAK ?? ESKUAK ?

SAIDAN !

gogoan. Baita bertsoak entzutera joanda ere: Basarri, Uztapide... entzutera joaten ginenean 4-5 bertso ekartzen genituen buruan.

■ Nola hasi zinen?

Ez dakit, berezkoa izango da. Dendan erositakoa behintzat ez zen.

■ Gerrak zer ondorio ekarri zizkion bertsolaritzari?

Gerrak ez zion bentaja gehiegi egin. Orduan denak frankisten aldekoak ziren udaletxeetan eta aginpide pixka bat zegoen leku denean. Leku askotan tradizioa zela eta jartzen zituzten bertsolariak, baina "hemen zuei asko gustatzen zaizuen hori ezta aipatu ere!" eta horrelakoa esaten zizkiguten. Makina bat aldiz bai, irten balakoirak eta bertsoa ahorraino iritsi, eta hura irentsi eta ostera beste zerbaitekin behar.

Horretan buru izugarria Uztapide zenak zuen. Harek pertsonari antze-

mango zion "eeepa, hau gutarra dek, edo ez..." Horretan zen polizia, baina latza! Iruditzen bazitzaion "hau gurekin ibiltzerako modukoa dek", iluntzera arte lagun. Baina ez bazuen eskutik begitik hartzen egin beharrekoak egin, eta disimuluan alde egingo zuen.

■ Ez zen erraza izango politikaz kantatzea...

Edozer txorakeriagatik koartelera eramaten gintuzten... Aspergarria zen. Baten batek denuntzia jarri zuela esaten ziguten, baina guardia zibilak berak denuntziatzen gintuela uste dut. Gainera haiei ezin zitzaizkien bertso-tako ezer esplika-

tu, esanda ere ez baitzuten sinesten. Lazkao Txiki zena eta biok joan ginen behin Getariara San Anton egun batean. Saio koskor bat egin, bazkaldu eta arratsaldeko saioa egitera. Bertako eskola nazionalako maistrari omenaldia egin zioten. Gobernadorea ere han zen eta omenaldia egiteko udaletxeko salara igo ginenean; hango polizia! Barrura sartzerako gindoazela: "¿Qué, a donde van ustedes!" "pues a cantar los bersos". "¿Pero, qué es lo que van a cantar?" eta Lazkao Txiki "Pues no sabemos". Eta andaluz itxi-itxia izango zen harek "¡pue vaya cantaore de lo cojone!"

Haiei esplika iezaiezu bertsoa zer den!

■ Zuk ere koartelara probatu duzu. Zer aitzakiarekin eraman zintuzten?

Behin behintzat Amezketa San Bartolome egun batean gertatu zen. Agirre eta biok pasa genuen eguna, eta hurrengo domekan itxura denez Gaztediaren Eguna zen, eta Mendizabal eta Zeberio ziren han kantari.

GEROXEAGO ETXEAN !!!

3 bertso hartzen genituen

BERTSOA

Doinua: Bogart eta Bilintx

**Danbatekua bizkar gainean
"Kaixo Joxe, hemen hago!"
Kea ta biak ditu seinale
zein baino zein bereago
txaloa zer den apenas dakin
semeak baino gehiago
bertsolaritan azkar hasteko
fama irabazia dago
baita bi bota ere, zenbaitek
bakarra baino lehenago.**

Jexux Mari Irazu

ELI GOROSTEGI

■ "Bertso paperak ekartzen zizkiguten feriatik. Hura zen gure diploma".

Ez dakit haiek errege-erreginarengatik jardun zutela, edo... Alkateak zer egin zuen? Denuntzia sartu. Lehenbizi ni eraman ninduten, eta Agirre bi egunetara edo. Ni iristerako han zeuden Mendizabal eta Zeberio, haiek gainera denbora dezent egin zuten (3-4 hilabete). Guardia zibilek esaten zuten denuntzia jarri zutela, baina niri ez zait hori buruan sartzen. Niri ere esan zidaten "si, usted estuvo allí en Zizurkil, día tal... además usted no, pero su compañero terminó un berso diciendo guardia civil". Eta nire artean "no, guardia civil, no. No puede ser." Guardia zibil errimarekin bertsoa bukatzeko nik ezagutzen dudana baino bertsolari hobea izan behar du! Edo bestela bertsoa txarra izango zen, bitatik bat! Guardia zibil hori zebilkidan zer aterako...

■ Garai hartan nolakoa zen bertsolariaren ibilera?

Orduan ez zen oraingo konturik.

Orain sartu kotxean eta denbora gutxian Euskal Herria puntatik puntara pasatzen duzu. Orduan goizeko 6:00-6:30etako trena edo autobusa hartu beharra zenuen iristeko. Gainera leku askotara ez zenuen konbinaziorik egunean bertan eta bezperan irten beharra izaten zen. Orain iluntzerako bukatzen duzu, orduan goizean joan eta hurrengo goizera arte izaten zen. Bizimodu kaxkarra. Ez nintzen bertsolari atera etxean bultza zidatelako. "Bai, habealdi berria pronto erantsiko diogu etxeari zurekin!" esaten zidaten (Habealdi esaten zitzaion etxeari puska bat berria eransteari eta hori baserria ongi zihoanaren seinale zen). Etxean bertsolariak ez zituzten gogoko, gero bai, hara eta hona hasi ginenean, baina...

■ Mikrofono askorik gabe ibiliak zarete.

Eztarri hutsez jarduten genuen. Taberna barruetan-eta tira, baina udaletxeko

BERE HITZETAN

▼
"Bertsotarako bertso onak botatzea ez da nahikoa. Saio kaxkar baten ondoren buelta ematen eta goiari eusten jakin behar du"

Euskaldunon Egunkaria, 1994-3-20

▼
"Gazte ginenean bata isildu eta bestea hasten ez bazen desondra zen"

Euskaldunon Egunkaria, 1997-7-22

▼
"Saioa baju antxean doanean eta, antzerki pixka bat egiten, aktore izaten ere jakin behar du (bertsolariak)"

Euskaldunon Egunkaria, 1994-3-20

▼
"Bolada batean politika historia horiek gora eta behera, Amnistia, edo Gora Euskadi edo zirt edo zart bukatuz gero dena egin zegoen. Eta hori egiten duen bertsolaria edozein da, edozein"

Argia, 1984-11-8

▼
"Neretzat kontrariorik txarrenak hainbeste denbora bertsoa hasteko egiten dutenak dira. Hor hago erbia noiz ertengo zain eta...ez ote dik honek hasteko asmorik, galdetzen diok eure buruari. Nekatu egiten naiz holakotan. Zenbat eta denbora gehiago mikrofono aurrean isilik, hainbat eta beltzago ikusten diat neure burua"

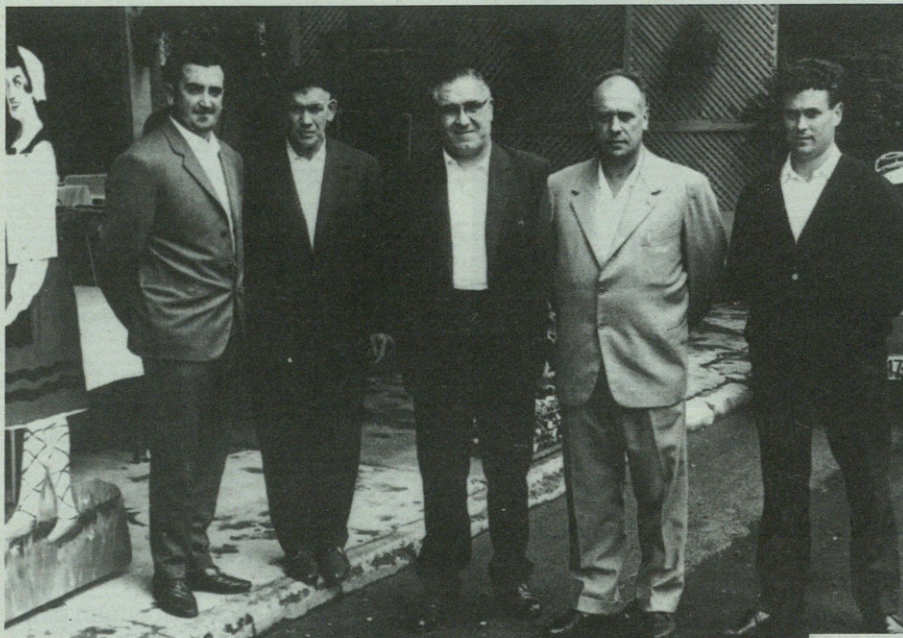
Deia, 1986-3-30

▼
"Bertso neurriek zenbat silaba dituzten... oraindik ere ez dakit. Doinuak berak erakusten du luzeegi edo motzegi eginez gero. Nahiago nuke silaba zer den baneki"

Euskaldunon Egunkaria, 1994-3-20

BIZITZAREN PASARTEA

Azkoititik Eletzura bide berria egin zutenean egin dugu saioa Basarrik eta biok. Bazkaldu, eta kontuak egiten hasi ginenean "beno, zurea zenbat da, gazte!" esan zidan alkateak. "Ez dakit, bada, beste horrek zenbat kobratu dizun, edo..." erantzun nion. "Zu, baina hori Basarri da gero, e!" barru barrutik. "Basarri? Badakit hori Basarri dena. Horrek erraz egiten du bertsotan, eta nire aldean merke ibili behar luke horrek, niri bere aldean askoz gehiago kostatzen zait bertsoa egitea!" Bioi berdin ordaindu zigun. Niri ere gazteren batekin kantatzea tokatzen zaidanean berdin ordaintzea gustatzen zait, eta kito. Zertarako apartatu behar duzu bura?

■ "Basarri izaeraz garbo handikoa zen. Uztapide azeria, bizkorra".

balkoitik eta jarduteko... Ni gehiena harritzen naiz Lezoko saioekin: 2. edo 3. pisutik aritu behar izaten zen, eta Ernio-tik Azpeitira bezala entzuten zen. Nik neuk garbo pixka bat izan nuen baina Txapel zaharrak oso ahots polita zuen baina baxua. Jendea isil-isilik eta gertua-egoen zen. Orain berriz deiadar handian, bozgorailu eta guzti aritzen gara, eta ixilik begira hamar egongo dira baina besteak han jardungo dira berriketan.

■ Doinu eta neurriak ere asko aldatu dira.

Orduan doinuetan zortziko txiki bat, handi bat eta hamarrekoko handi bat ibiltzen ziren, horiexek, 3-4 doinu, eta bakoi-tzak bere jiroa ematen zion. Orain doinu piloa darabilte, baina bertsotan ahotik ahora jarduteko niretzat balio edo merezi ez dutenak (tartean puntu motzak sartu eta...). Bertso ikasi eta paperekoetarako,

instrumentuen laguntzaz bai, baina jardun luzerako... Habanera doinuan bertsotan bai, egin egiten duzu, baina hori izaten da zimaurre piloa bota-

tzea, ona edo txarra hor doa. Niretzat bertsolari grazia kendu egiten diote.

■ Zuk gairik gabe eta gaiekin kantatu izan diren bi boladak ezagutu dituzu...

Lehen ez zen gairik, norberak bilatu behar izaten zuen zerbait. Elkarriketa

bat bezala: pertsona batekin topo egiten duzu eta hasten zara zerbaitetaz hizketan, eta horixe zen. Gai kontua txapelketatik atzera hasi zen. Orain, berriz, gairik gabe ez da kantatzen.

Baina gehienetan zeuk sentitzen ez duzun gai bat jartzen dizute. Eta sentitzen ez baduzu, bertso hura halamoduzkoa izaten da, hotza behintzat.

Gai kontu horrek gainera zera du: jaiki eta bi bertso orain, halako gaiari. Atzera eseri eta handik hogeita minutu berriz altxa. Hori niretzat txarra da. Behin hasten zarenean motorra berotu eta segi, baina ez altxa eta jarri, altxa eta

jarri.

■ Zein entzule mota izaten zen orduan?

Entzule ona zen, baina orain adina txalo ez, e! Plazako saioa egin

(ordu erdi edo hiru ordu laurdeneko hori) eta agurtzerakoan txalo jotzen bazuten, buenoo! Txaloe oso garestia zen orduan. Orain berriz txaloe kasi ez da jotzen bertsua ona zelako, ixiltzen zarelako baizik. Niri amorraziorik gehiena ematen didana

da zenbait lekutan bertso ona edo txarra kantatu txalo berdin berdina jotzen dutela. Hori seinale txarra da. Txistu jotzea ere ez da ederra izango, horixe ez zait tokatu, baina alferrikako txalo asko bai. Horiek ez dira sinistekoak.

■ Basarri-Uztapide bikotea nolakoa zen?

Uztapide azeria zen, bizkorra. Aurpegi gehiago zuen harek tontoarena beste ezer baino. Batzuk zioten Basarri harroa zela, niretzat hura ez zen gizon harroa izan. Bere izaera horixe zuen, garbo handikoa. Basarri bera izaten zen edozein lekutan hasten, eta gainera balio zuen horretarako. Ez zen gai bati bertso asko kantatzeko horietakoa: 3-4 gai bati, gero berak aldatuko zuen gaia... Horretan bizkorra zen, eta bertsolari ona gainera.

■ "Grabatzen ari direnean ez dakit publiko eta egoera honetarako bakarrik edo norako ari naitzen bertsotan".

Horixe joango zen mundu honetatik bertso txarrik kantatu gabe. Ez kantuan bakarrik, paperean ere bai. Ez nion behinere alderik bilatu hari paperetik ahora eta ahotik paperera. Askok dira paperetik oso onak eta ahotik ahora balio ez dutenak, eta beste asko, tartean Uztapide bera ahotik ahora onak, baina paperekoak ez direnak. Paperekoa erraz esaten da, baina nik neuk ordubetea egon edo hirutan egon, edo hiru segundotan, berdintsu. Nik hiru segundutan egiten ez badut hura ez dut hiru ordutan hobetuko.

- **Jaio:** Azpeitian, 1927an.
- **Hazi:** Txillarramendi bailarako Salaberri baserrian.
- Bertsolaria eta elektrizista izana.
- **Bertso lagunak:** Hasierakoak Txapel, Bixko, Zepai eta Loidisaletxe, besteak beste. Beranduago Uztapide eta Basarriekin aritu zen. Gero Lazkao Txiki, Xalbador eta Joxe Agirrerekin, eta gaur egungo belaunaldi denekin ari da plazatan orain.
- **Lehen saioa:** 16-17 urterekin Azpeitiako Arana auzoan Txapel eta Mandiolatzarekin. Lehen saio garrantzitsua Irungo Bentasen egin zuen Zepairekin, Uztapideren ordez joanda, hark zintzurra gaizki zuela eta.
- **Omenaldiak:** 1977an Donostian. 1990ean Azpeitiako Udalak herriko zazpi bertsolariak omendu zituen, tartean Joxe Lizaso. 1992an Azpeitian Lagun Onak kirol elkarteak bere omena eskaini zion.
- **Antzerkia:** "Jaun eta jabe" Euskal Telebistako telesaileko atal batean aritu zen. "Urte ilunak" (Arantxa Lazkanok egina, 1993an) filmean aitonaren papera egin zuen.

■ Magnetofonekin bertsoak grabatzen hasi zirenean nola hartu zenuten hori bertsolariek?

Uztapidek ez zuen gogoko bertsoak grabatzea. Mujika delako bat bertsoak biltzen aritzen zen magnetofoiarekin (orain irratian botatzen ditu). Harekin gaizki moldatzen zen. Ni neu ere, zer nahi duzu esatea,

lehendik kantatzearekin nahikoa ez duzula, gainera, aurrean mikrofono edo artaburu horiek jartzen dizkizute eta orduan sentitzen duzu "bueno, nik ez dakit publiko eta egoera honetarako bakarrik edo norako ari naizen". Irrati eta telebistatik joaten den jendearekin berdin. Gainera esaten dizute bertsolaritzaren onerako ari omen direla! Bertsolaritzarentzat ona izango ahal da, bertsolarientzat ez dakit bentaja ikaragarria den! Lehen "poto huan, ez, ez huan..." gaur ez dago horrelakorik, pototo bazen, pototo.

■ **Grabadorarik ez zen garaian aukera gehiago egongo zen Bizkaian kantatutakoa Iparraldean berriro botatzeko...**

"Etxean esaten zidaten: 'Bai, habealdi berria pronto erantsiko diogu etxeari zurekin!'"

Bertso bera? Nik uste igual samarra leku askotan esana izango genuela. Bertso iguala ez zen izango dena, baina igual samarra bai. Gaur ez daukazu hori egite-rik. Errimaren bat edo buruan geratzen bazaizu ixiltzen naiz, baina bestela nik baino artxibo hobea behar du gaur hemen kantatutakoa bihar han errepikatzeko.

■ **Bertso eskolek beste bertsokera bat ekarri dute.**

Herrian ere badira gazte batzuek, eta ongi moldatzen naiz haiekin. Bertsotan egin egiten dute gainera arraio horiek! Eskolan ikasiak edo, beste formula bat daukate bertsoak egiteko. Horiek bertsoa egin egiten dute eta gero hasten dira kantatzen. Nik ez dut horretarako balio. Ni bestea isiltzerako hasten ez banaiz seinale txarra. Bukaera bai, pentsatzen dugu. Baina guk bagenuen lagun bat, Mitxelena zena eta harek bertsoa hasi eta zetorren bezala osatzen zuen, bukaerarik ere pentsatu gabe. Azkoitiko euskal festa batzuetan apaiz goiherritar batek esan zion "Mitxelena, bertsolari gehienei tankera ematen diet nik bigarren punturako zerekin bukatu behar duen. Hirugarrenetarako seguru behintzat. Eta zuri ez dizut antzematen". "Ez, baina besteek esaten dute azkena pentsatuta hasten direla, baina ni ez naiz horrela jarduten!" eta apaizak begira-begira jarrita "ez duzu egia esango, bestela ez zara bertsolari ona".

■ **Etxean kantatzeko orain hiru bazarete...**

Etxean? Sekula ez nuen kantatuko nik. Ezta ezkongai nintzela ere! Arrebak familia izanda bataioko bazkaritara joan ginen Azpillaga eta biok. Bazkalondoan

"'Urte Ilunak' filman aitonarena egiten nuen eta hil egiten nintzen. Kaja prestatu zuten eta kabitzen ez!"

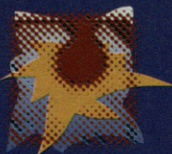

KENPEI ARD 7

"Jaun eta jabe"ko atal bat grabatzera joan ginen Azpillaga eta biok. Neska

Lantegi txarra da hori, niretzat behintzat. Han badakizu zer pazientzia behar den ezer ez egiteko? Dena hogeia aldiz errepikatzen dute. Beste bideo batzuk sikiera zuzenean grabatzen dira, ongi edo gaizki atera, martxa! ●

HARTU ARGIA ASTERO

- Urtebetean 46 ale
- Euskal Kulturaren Urtekaria doan
- Orain harpidetuz gero, gure azokako opari bat zuretzat

- Zure helbidean jasoko duzu merkeago
- Gure azokako produktuetan deskontu bereziak
- Zozketa eta eskaintza berezietan parte hartzeko aukera

URTEBETEO HARPIDETZA (BEza barne) • Hego Euskal Herria: 16.400 pzta / 98,57 euro • Ipar Euskal Herria: 780 libera / 118,92 euro
• Espainia: 16.400 pzta / 98,57 euro • Beste Atzerriak: 21.100 pzta / 126,81 euro • Airez: 33.000 pzta / 198,33 euro

Entitatea Bulegoa K.D. Kontu zenbakia

SINADURA:

ARGIA: 142 P. K. • LASARTE-ORIA 20160 • Tel.: 943 37 15 45 • FAXA: 943 36 10 48 • posta-e: harpide@argia.com • www.argia.com

Agian, agian, egün batez...

Zuberorat datorrenak, pastoralak edo maskaradak ikusterat bereziki, gogoan har dezake, euskal kultura oso osasun onean dagoela, nahiko sendo eta aberatsa dela. Zoritxarrez baina, gauzak ez dira horren argi, ez gaur egun, ezta geroari begira ere.

Azken garaiotan, pastoralak bat gutxienez badaukagu urteoro eta batzutan bi ere. Hala, datorren urtean, hala xe izan beharra da. Ezen, Zalgize-Donaztebek, alde batetik eta Sohütak, bestetik, euren ikusgarriak agertuko dizkigute udan zehar, lau igandez jarraian, gauzak abiatuta diren moduan behintzat. Hori horrela gertatu da bi herri hauek ez baitira euren artean konponbide batera iritsi.

Pastorala, gero eta gehiago, gizarte fenomeno bilakatzen ari da, herriaren ospea handitzeko gertaera bat, euskal kultura eta haren sustraia daukagun gure mintzajea, nola edo hala, saihestu utzita. Gaur egun, pastoraletako taulada partaide dira euskaraz ez dakitenak ere eta hauen artean askok ez dute beharrezkotzat senditzen euskalduna izatea. Min egiten du, zinez, aitzinetik itxura eder bat emate horrek, gibela, ordea, hain iluna delarik.

MASKARADEN munduan, halaber, euskararen atzera egite honekin, neke handiak badira orain, herri gehienetan, Buhamen Jaun, Pitxu, Kauter Gehien (Kabana) edota Txorrotxak karguak segurtatzeko. Beste adibide bat oraino, nahiko argigarria. Azken bedatse (udaberri) honetan, Zuberoako hogeitabat kantarik parte hartu dute Euskal Kantu Txapelketan. Sineskaitza baina, hogeitauetarik lau bakarrik zuten, gutxi edo aski, euskara menderatzen! Hala eta guztiz ere, badaude zuberotar zenbait, pastoralak, maskaradak eta euskal kantauak maite dituztenak, euskara jakin gabe, eta gure hizkuntzaren ikasteko indarra egin dutenak, haien arabera, horrelako jaiak ez baitirateke bizitu eta gozatu, erdaldun izanda.

Benetan, euskal kulturaren egoera bitxia daukagu

Zuberoan. Hementxe ikusgarri aberatsak eta hortxe euskal kulturaz axolatzen diren egituren nekezia handiak. Etorkizunean pastoralak eta maskaradak egon daitezen lanean ari diren Ikastola, Gau Eskola, Xiberoko Botza beti sos nekezietan, beti diharu eske, beti laguntza beharrez... baina beti hor ere euren lanetan tematuak.

Ühaitza kultur etxeak, azkenik, arrangurak baditu aspaldiko urteetan. Haatik, gauza askoren abiapuntu izan daitekeen zerbait sortzen ari da Zuberoan. Ühaitzaren ahuleziak ikusirik, bai eta modu egokian ibiltzeko eskas dauzkan diru bitartekoak kontutan harturik, 19 elkarte bildu egin dira, ikusteko ea nola bizirik atxiki daitekeen euskal kultur zentru bat Zuberoan. Egun, beraz, elkarte hauek gogoetaldi batean sartuta daude,

hots, zelako xedeak landu behar diren Zuberoako euskal kultur-gintzan.

Dominika Agergarai
Bil Xoko-ko kidea

*“Pastoraletako taulada partaide
dira euskaraz ez dakitenak ere
eta hauen artean askok ez dute
beharrezkotzat senditzen
euskalduna izatea. Min egiten
du aitzinetik itxura eder bat
emate horrek, gibela, ordea,
hain iluna delarik”*

LEHENDABIZIKO bilera-tik argi geratu da euskara nabarmen atzera egiten ari dela gure herrialdean eta honi buruz, lehenik eta behin, lan egin behar dela. Eginbehar honetan ere, elkarrekin dute lan egingo, euren ahalezi arabera, zeren eta, Zuberoako politika arduradun gehienendako, euskal kulturak leku oso txikia baitauka gizarte arranguretan. Euskal kulturako jarduleen ekinez zen eraiki, orai dela zenbait urte, Sohütako Eperra ikastola, Euskal Herri osotik laguntzak eskuratuta. Ekimen berdintsuz da, halaber, Xiberoko Botza euskal irratia laster jarriko Mauleko bere egoitza berrian.

Zuberoan, orohar, kontraesan ugari daude. Guztiak daude pastoralen, maskaraden edo kantau xaharren alde... baina guzti hauetan oso gutxi Ikastola,

Gau Eskola, euskal irratia edo gainontzeko elkarrekin sustatzaile. Ekonomia garapen prozesu batean sartuta dago Zuberoa eta, egun, zinez behar ginuke jakin euskal kulturak lekurik daukanez egitasmo hauetan. Egun ere jakin behar ginuke, azken batean, Zuberoako hautesiek beharrezkotzat sentitzen duten ala ez euskararen salbatzea gure herrialde honetan ●

PRINTZA**BERTSO
URBANIZATUA**

Jesus Arzallusek Iparraldeko bertsolaritzari buruz hausnartu zuen "Gara"n:

"Azken denbora hauetan aldaketa handia nabaritu da, bereziki adin txikiko neska-mutilek bertsoak egiteari ekin diotenetik. Ikastola gehienetan Bertsularien Lagunak elkarteak ikastaroak ematen ditu. Hendaia, Ziburu eta Baionan ez ezik, barnealdean ere gauzak seriooki mugitzen hasi dira. (...) Ipar Euskal Herri osoan egituratuta dagoen Bertsularien Lagunak elkarteak du horren (bertso eskolen) ardurara. Ernest Alkat luzaz aritu zen ikastoletan irakasten, eta iaz Carlos Aizpuruak hartu zuen postua denbora osoz. Elkarte honek bi ardatz nagusi ditu: batetik, saioak eta txapelketak antolatzea, eta, bestetik, irakaskuntza esparrua bultzatzea. Dokumentazio zentro bat ere badago. (...) Elkarteak 1980an sortu zen, bereziki txapelketak bertsolarien berek kudeatzeko asmoz, lan hau Euskaltzaindiak egiten baitzuen garai hartan. (...) Bertsolaritza, Francoren diktadura bukatzearekin, diskurtso politikoa oinarritzen zen gehienbat. Prentsa liberik ez zegoenez, bertsolariak mezulari funtzioa betetzen zuen plazetan. Publikoaren %90 baseritarra zen, homogeneoa nolabait. Jakina, gaur ere bertsoa mezua eta iritziarekin loturik dago, baina urbanizatu egin dela erran daiteke. Publikoa ez da berdina, eta bertsolariak gai askoz gehiago menperatu behar ditu entzulearekin sintonizatzeko (...)"

EUSKALTZAINDIAREN ERABAKIAK

ANDIMA Ibiñagabeitiaren artxiboa Euskaltzaindiaren Azkue Liburutegian dago jada haren ilobek erabakita. Orain arte Estibalitzen gordea zegoen artxiboaren azterketak gerra osteko idazleen lanaz eta giroaz irudi orokorrago bat izatea ahalbideratuko du. Susa argialetxeak Andima Ibiñagabeitiak idatzitako hainbat gutun argitaratu zituen maiatzean "Erbestetik barne-minez. Gutunak 1935-1967" liburuan. Eta iaz "Andimaren idazlan hautatuak" liburua ere plazaratu zen. Horrez gain, Euskaltzaindiak urriaren 27an zazpi euskaltzain ohorezko izendatu zituen osoko bilkuran. Pierre Andizabal, Mariano Izeta, Bittoriano Gandiaga, Jan Braun, Suzuko Tamura, Jose Antonio Retolaza eta Junes Casenave-Harigile. Abenduan diploma bana emango die Euskaltzaindiak euskararen alde eginko lanagatik.

UHN DIGITALAK

SANTU Guztien Egunean hasi zen emititzen euskarazko lehen irrati digitala. www.irratia.com helbidean kokatua dago Jabi Zabalak, Patxi Gaztelumendik eta Koldo Alonsok hilaren

hasieran martxan jarri zuten irrati digitala. Besteak beste, gune horretan Iparraldeko zenbait musikariri eginko elkarrizketak, irrati txikien saioak eta musika kanalak daude. Guztira sei kanal dira: Kanal Nagusiak azken nobedadeak eskainiko ditu, Txosna Rock-ek 80ko hamarkadako musika, Elektronik, Triki Soundz eta Euska-reggae. Irratia 24 orduz entzuteko aukera eskainiko dute gune honetan. Horrez gain, zuzeneko emanaldiak egiteko asmoa du noizean behin emisorak. Eta "chat" ere martxan jarri du, modu honetan entzuleek bidalitako mezuek jaso bezain pronto erantzun ahal izango dituztelarik. Oraingoz, AM kalitatea du irratia.

"GERNIKA!" EIBARREN

ROSS-SHIRE-ko (Eskozia) The Hangar arte aretoan eman zitzaion hasiera 1999ko udan "Gernika!" izeneko proiektuari. Erakusketa hura Espainiako Gerra Zibilaren amaieratik 60 urte igaro zirenean burutu zen. Bertan Nazioarteko Brigadetako borrokalari eskoziarren argazkiak eta euren iruzkinak ere erakusgai jarri ziren. EAE, Nafarroa, Eskozia, Ingalaterra, Ipar Irlanda eta Kubako artistak lan bana eramatera gonbidatu zituzten: Picassoren lanean oinarritutako lan bana. Une honetan Eibarren, Portaleako Kultur Etxean dago ikusgai azaroaren 12a arte. Bertan, Jose Luis Zumeta, Juan Ugalde, Nelson Villalobo, Una Walker, Liz Ogilvie, Andrew Stenhouse, Tony Grady eta Iñaki Elizalde zinemagilearen lanak daude besteak beste. Erakusketaren baitan Eskozian proiektu honek izan duen garapena biltzen duen liburu berezi bat ere izango da ikusgai. Gainera, Eskoziako sortze hartatik egungo egoera arteko prozesua web orrialdearen bidez jarrai daiteke.

■ Sei kanal daude martxan irrati digitaletan.

H I T Z B I T A N

- Pernando Barrenaren hitzak dira hauek "Gara"n esanak: "UPNren helburua oso garbi islatzen da dekretuan: erdaldun elebazarrei normaltasun osoz bizitzeko aukera bermatu behar zaie administrazio publikotik".
- Eva Foresten iritzia da honakoa "Euskaldunon Egunkaria"n jaso: "Orokorrean, argitaratzen diren liburu kopuru handia kontuan hartuz (hemengo zein kanpoko idazleena), uste dut denbora gutxi eskaintzen zaiela saiakera eta filosofiari".

L A K

HISTORIAREN ELKARTRUEKA

HISTORIALARI euskaldunak elkarrekin harremanetan jartzeko xedearekin azaroaren 24an Historialari Euskaldunen I. Topaketak burutuko dira, Udako Euskal Unibertsitatearen Historia sailak antolatuta. Egun osoan zehar Donostiako Aranzadi Zientzia Elkartearen Zorroagako egoitzan lau gai jorratuko dira. Lurraldetasuna eta historia, euskarazko historiografia, historiarako euskarazko terminologia eta maila ertaineko irakaskuntza eta testu-liburuak. Matrikula epea hilaren 17an amaitzen da.

JOAN-ETORRIAN

Eskularru txotxongiloak, makila bidezko txotxongiloak, itzalak erabiltzen dituztenak, teknika japoniarrekoak, aktoreen euren parte hartzea onartzen duten txotxongilo ikuskizunak... Guzti horiek, eta beste hainbat, ikusi ahal izango dira Bilboko XIX. Nazioarteko Txotxongilo Jaialdian hilaren 10etik 19ra. Guztira hamabost taldek 38 emanaldi eskainiko dituzte Bilbora eramango dituzten 18 ikuskizunekin. Etorri, hamaika lekutatik datoz: Euskal Herritik, Europako beste lekuetatik, Hego Amerikatik... Eta ondoren, Bilborock aretoan bilduko dira emanaldiak eskaintzeko. Etorritakoen artean, Binefarko Txerpolariak eta Euskal Herriko Antzezkiak taldeak omenduak izango dira. Hilaren 19an jaialdia amaitzean, kutxara sartu eta joan egingo dira. Horiatariko batzuk Tolosako Txotxongilo Jaialdira.

■ Gerra Zibilaren une baten dokumentua.

MONIKA DEL VALLE

■ Kepa Junkera.

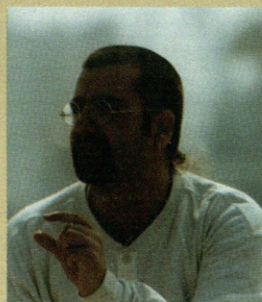
IZENAK

Kepa Junkera trikitilariaren ibilbideari buruzko liburuaz plazaratuko da azaroaren amaieran BBK Fundazioaren eskutik. Bertan, berak sortutako 108 partitura jasoko dira, bat argitaratu gabea. Hainbat idazle eta artistek trikitilariak duten iritzia ere bilduko da.

Luis Peña Gantxegi arkitektoak jaso zuen hilaren 7an Gasteizen Arkitekturako I. Munibe Saria.

Kiev Glier Music College Ukraniako abesbatza gailendu zen Tolosako 32. Abesbatza Lehiaketan. Kutxa saria jasotzeaz gain, Folklore eta Polifonia arloetako lehen sariak jaso ditu. Euskal obraren interpretaziorik hoberenaren saria Aizaga talde nafarrak irabazi du.

Xabier Etxaniz Rojok irabazi du "Bolo-Bolo" antolatutako Azken Agurra testamentu lehiaketa.

RUBEN PLAZA

■ X. Etxaniz Rojo.

• Gotzon Hermosilla Bilbon euskarak duen egoeraz mintzo zen "Irutxulo"n: "Ahaztu bide zaio Azkuna jaunari Bilbon erdaraz bizitzeko hautua egiten dutenek ez dutela inolako oztoporik edo inposiziorik jasotzen; hemen, oztopoak, arazoak, inposizioak eta trabak pairatzen ditugun bakarrak euskaraz bizi nahi dugunok garela".

• Mari Karmen Gallastegi EHUko Ekonomia Katedradunak globalizazioaren alderdi txarrak aipatu zituen "Berrigara" aldizkarian: "(...) Identitatea galdu egiten da, kultura askoz ere homogeneoagoa da, eta oso ados egon behar duzu identitate konpartituen ideiarekin".

Euskaldunon historiari buruzko lanak bilduko dituen Basandere argitaletxea sortu da. Azaroaren 17an kaleratuko ditu lehen bi liburuak, lehena Alizia Stürtzek idatzia. Urteko lau lan plazaratuko ditu, Euskal Herriaren iraganaz jabetu eta etorkizunaz eztabaidatzeko asmoz.

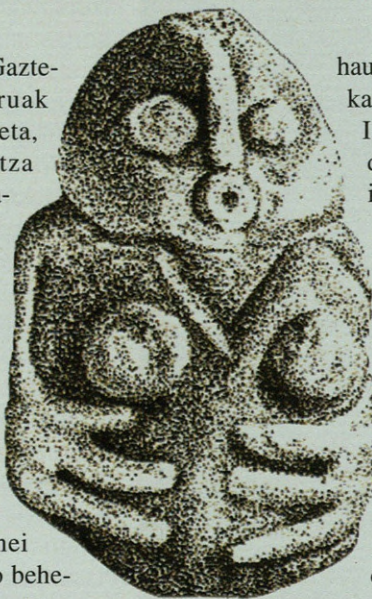
BASANDERE: IRAGANAREN ETA GEROAREN TOPAGUNE

Euskal Herriaren historia eta euskaldunon jatorria ikertu, datuak interpretatu eta lorturiko jakintza gizarteratzeko asmoz euskal kulturako hainbat aditu Basandere argitaletxea izeneko proiektu berrian ari da lanean. Orain hiruzpalau urte sorturiko egitasmoak berehala emango ditu bere lehen fruituak. Izan ere, urte hauetan buruturiko lanari esker, bi liburu kaleratuko dituzte azaroaren 17an.

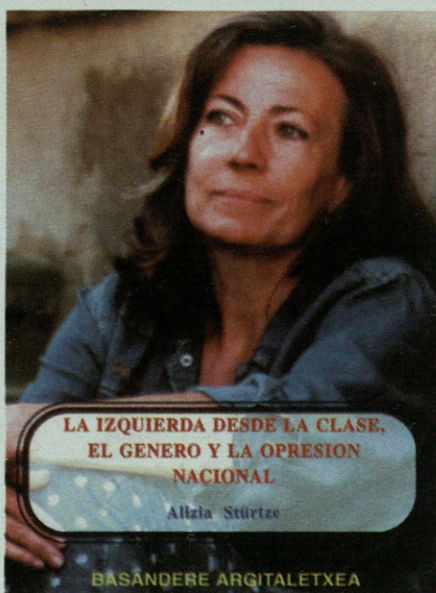
Argitaletxeak kaleratuko dituen lehen bi liburuok gaztelaniaz idatziak egongo diren arren, hurrengoak euskaraz argitaratzeko asmoa dute egitasmoaren ardura-dunek. Izan ere, liburuak idazterakoan erabili beharreko hizkuntzak buruhauste

koa irekia izan dadin. Gaztelaniaz idatziriko liburuak gehiago saltzen direla eta, liburuen erdia hizkuntza horretan plazaratzea erabaki dute. Aldiz, euskaldunon hizkuntzari bere tokia uzteko asmoz, liburuen beste erdia euskaraz argitaratzea erabaki dute.

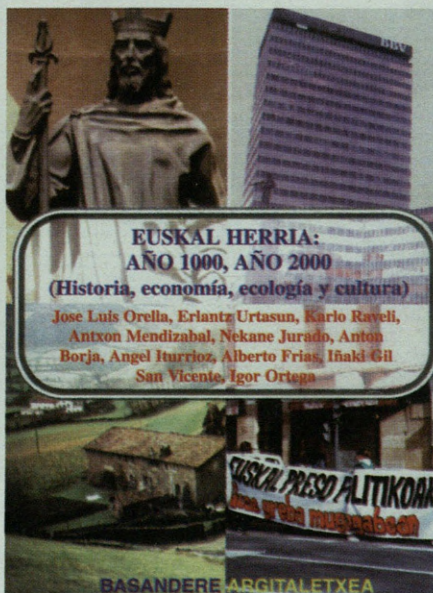
Asmoa, urteko lau liburu kaleratzea da, bi azaro aldera eta beste bi maiatza inguruan. Era berean, harpidedunei eta laguntzaileei %20ko behe-

hauetan "Euskaldunon Egun-karia"n, "Gara"n, "Euskadi Información"en... idatzi dituen artikulua "La izquierda desde la clase, el género y la opresión" izeneko liburuan bilduko dira. Basandere argitaletxeak kaleratuko duen lehen lan hau atalka banatua egongo da. Izan ere, Stürtzeren liburuan, besteak beste, erlijioa, nazioarteko politika, kultura eta ideologia lantzen dira eta izaera ezberdinetako 100 artikulua

■ Stürtzeren liburuaren azala.

■ "Euskal Herria: año 1000, 2000".

■ "Feminismos"en hainbatek idatzi du.

ugari sortu dizkie Basandere argitaletxe-ko partaideei. Alde batetik, kontuan izan behar da instituzioen dirulaguntzarik ez dutela jasoko, independentzia ideologikoa nahi baitute, ondoren eztabaida teori-

rapena egingo diete.

LEHEN BI ALEAK. Beraz, gaztelaniaz argitaratuko dira lehen bi lanak. Alde batetik, Alizia Stürtzek azken zortzi urte

hauek biltzeko asmoz, hamabi sailetan banatu dute liburuak.

Era berean, "Euskal Herria: año 1000 año 2000" izeneko liburuak ere kaleratuko du Basanderek egun berean. Bertan,

1000. urteko Nafarroako Erresuma ekonomikoki, ekologikoki, historikoki eta kulturalki nola zegoen kokatua azaltzearekin bat, egun Euskal Herriak bizi duen egoeraz hausnartuko dute Antxon Mendizabal, Igor Ortega edo eta Nekane Juradoren gisako adituek.

ATZERA BEGIRA, AURRERA JARRAITU.

Izan ere, Basandere proiektuaren partaide den Alfonso Martinezek azaldurikoaren arabera, euskaldunon jatorriaz eta kulturaz buruturiko lanak biltzeko helburua du argitaletxe berriak, bere esanetan, "gure iraganaldiaz jabetu behar baikara geroaldia egiteko". Alor honetan, XXI. mendeko estatuen Europar, Euskal Herriak proiektu propio bat izan dezan, euskaldunon nortasun ezaugarriak eta identitatea aztertzea beharrezkoa dela uste du Martinezek. Eta ondorioz, Euskal Herriaren iraganaldi antropologikoa, prehistorikoa, linguistikoa... lotu nahi izan dituzte proiektu honetan.

Izan ere, Euskal Herria oso herri zaharra izanik ere, Basandere argitaletxe-kopartaide Josu Naberanek azaldutakoaren arabera, euskal kulturak Paleolitiko garaietatik egun arte bizi izan duen garapena orain ari dira aztertzen. Bere esane-

helburuetariko bat euskal kulturaren jatorriaz dagoen ezjakintasuna gizarteratzea da, hain zuzen. Martinezen aburuz, geroaldiko proiektu izateko iraganaz jabetu behar baikara, iragana onartu gabe duten herriek ez dutelako ezer lortzen: "Beste-

■ Josu Naberan, Basandereko kide.

■ Alfonso Martinez Lizarduikoa.

la, herri bat izango gara, baina inolako ezaugarriarik gabe, pentsamendu bakanaren edota multinazionalen munduan beste merkatu bat izango gara soilik".

Alor honetan, Euskal Herriaren historiari eta mitologiari buruzko lan solteak

□ **"Geroaldiko proiektu izateko, iraganaz jabetu behar gara, iragana onartu gabe duten herriek ez dutelako ezer lortzen"**
A. MARTINEZ

badiren arren, interpretazioa falta zaiela uste dute Basandere proiektuko kideek. Beraien hitzetan, Barandiaranek eta Azkuek Euskal Herriko mitoak jaso zituzten, beraz, ahozko kultura duen herri baten historia jaso zuten. Hala ere, arazoa urteetan mantenduriko mitoak interpretatzean dago, "ipuien itxura duten istorio

horien atzean zer dagoen azaltzea". Horretarako, besteak beste, antropologiaren eta linguistikaren alorretara salto egin beharra omen dago.

Naberanek euskararen jatorriari garrantzia berezia ematen dio: "Orain ari gara konturatzen garai batean Mendebaldeko European, eta baita ere Afrikako Iparraldean euskara oso zabaldua zegoela eta duela 10.000 eta 7.000 urte hitz egiten ziren hizkuntzak euskararen estrukturarekin lotura zutela".

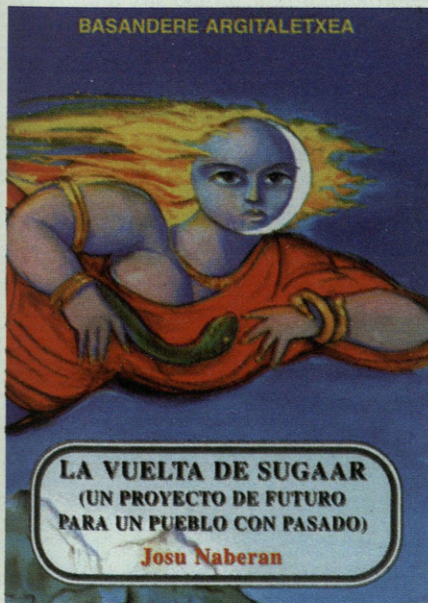
Era berean, une hauetan euskaldunon jatorriaz burutzen ari diren ikerketek duten garrantzia aipatzen dute. Esaterako, populazioaren genetikaren ikerketa, "herri bezala oso zaharrak garenez, oraindik arrasto biologikoak daude eta geneen mundua interpretatuz gure kulturaren nondik norakoaz jabe gaitzek".

Martinezek salatzen duenez ordea, Euskal Herriari begirako lanak batez ere kanpotik ari dira burutzen. Normalean, lan hauek bertoko unibertsitateak burutzea litzateke, "baina frankismotik sasidekraziara egon zen trantsizioan sortu ziren estruktura kolonialen artean eratu zen unibertsitatea ere".

Ondorioz, momentu hauetan Euskal Herriari begira garrantzitsuak diren unibertsitateko departamentuak, historia, antropologia edota politika alorrekoak adibidez, espainiarren interesen arabera erabiltzen direla dio. Ikerketak burutzeko EHUK urtero 10 mila milioi pezetatik gorako aurrekontua duela azpimarratzen du Martinezek, "nahiz eta ezer ez sortu gure herriaren alde egiteko, izatekotan sortzen dena kontra egiteko izaten da". Josu Naberanek euskaldunon aliatuak bilatzen ditu afera honetan: "Europari dagokionez, euskaldunon aliatuen artean Korsika, Irlanda... moduko herri erdi indigenak izan behar ditugu. Politikoki, ekonomikoki, militarki oso mugatuak egotean, baloreen, antropologiaren, kulturaren mundua da geratzen zaigun elementu propioa. Alor honetan, Euskal Herria oso aberatsa baita".

Alor horiek dira, hain zuzen, Basandere egitasmoko partaideen arteko eztabaidagaiak. Euskal Herria egun bidegurutze batean kokatua dagoela jabetuta, euskaldunon iraganaz eztabaida piztekotan dira argitaletxeko partaideak. Horretarako, atal hauek modu errazean jorratuko dituzte ●

◆ IGOR MUGIKA

■ Naberanen "La vuelta de Sugaar".

tan "inkonizientzia kolektibo bat dago. Bizirik dago zeinu sinbolikoz eta identitatez osaturiko mundu hori, baina berari buruzko ezagutza historikoki ez daukagu". Basandere argitaletxeko partaideen

401. alea bi erabakiz mintzo zen: Indira Ghandik Indiako pribilegioak ezabatzeko hartua bata eta Vatikanok 53ko Konkordatuaren bidez Franco onartzeko bestea.

Uste onez etorkizuna islatu nahiz

■ Goian Agrako Taj Mahala. Behean, maharajen argazkia azalean.

zeruko
ARGIA
(DAGITIA SA BARAZIA: OHEIDIO, 22 SAH BIKATIAK 1982, 2004-2005: 8 PLZTA)

INDIAKO MARAJA-EN BUKAERA

Wiederholungsfragen: 1. Welche Aufgaben hat das Immunsystem? 2. Was ist eine Antikörper? 3. Was ist eine Zelle? 4. Was ist eine Antikörper? 5. Was ist eine Antikörper?	Wiederholungsfragen: 1. Welche Aufgaben hat das Immunsystem? 2. Was ist eine Antikörper? 3. Was ist eine Zelle? 4. Was ist eine Antikörper? 5. Was ist eine Antikörper?	Wiederholungsfragen: 1. Welche Aufgaben hat das Immunsystem? 2. Was ist eine Antikörper? 3. Was ist eine Zelle? 4. Was ist eine Antikörper? 5. Was ist eine Antikörper?
--	--	--

NON ZER

● BATAUNA, GAI BERRIKIN EZ	
Ondarriban	3 gertuekin
● GISE ETREA	
Buzandak	3 gertuekin
● ETROZINGOA AMBRIETAK BARRINA	
Lizasoan	5 gertuekin
● ENAKUKELA THE APATZ	
Azestegh	14 gertuekin
● HASIARI UTE EUSKAL-EREMOZIAN	
Astelak	12 gertuekin

Euskaltzaindia Zuberoan

[illegible][illegible]

Oso itxaropentsu ageri zen ZERUKO ARGIA 401. zenbakian. Batetik, "Euskaltzaindia Zuberoan" bildua zen, eta nahiz Matalasen herriko "benetako eskualdun" fier haien garaiko egoera ez izan pozez saltoka hastekoa, egun hartan bederen bozkarioa zabaldu zuten beraieganaino hurbildutako beste euskaldunen artean. Horrela zioen On Nemesio Etxanizek behintzat: "Mendebal aldeko euskaldunontzat, Zuberoa ames-leku bihurtu da". Baina etxeko kontu horiez aparte, bazuen aldizkariak alai egoteko arrazoirik, "Indiako maraja-en bukaera", pentsa!

PRIBILEGIOAK AMAITUAK...

INDIAN. Hainbeste kasta, leinu, arraza eta batek daki zer dagoen India handian, bere biztanlegotik milioika pertsona mixeri gorri zigorruak dauzkan estatu erraldoian, antza denez 279 maharaja" ere baziren -eta beldur naiz ez ote diren gaur ere han izango, patxada ederrean biziz, beraiek ez bada beren ondorengoak-. Baina, tira! Maharaja delako hauen eskubide eta indarrak "Europako zenbait erregerenak baiño aundiagoak ziran", aldizkariak zioenez. Halaz guztiz, gutxitzen hasiak ziren, kopuruari dagokionean behintzat, zeren beste garai batzuetan, "England-eko Victory erregeñaren denboretan" kasu, "benetako jaungoiko txiki"en gisara bizi ziren "500 maraja" ba omen zen. Mesedetxoren bat edo beste egingo zioten andre Victory-ri "Koroaren bitxia" berea izaten jarrai zezan, eta Ingalaterrako erregina esker onekoa izaki...

1949an, Indiak bere independentzia lortu zuenean, maharajak ez ziren ahatik desagertu, aipatu 279 horiek ez, behintzat. Urteak joan, urteak etorri, han jarraitu zuten beren pribilejio guztiekin, harik eta 1970eko "irailaren azkeneko egunetan, Indira Gandhi Lehendakariak, Nehru aundiaren alaba danak, erabaki zorrotza artu zuan" arte. Zein erabaki? Bada, "bat batean, Indian orain arte pribilejioz beteta bizi

■ Batasuna, gai berririk ez

Ormolamendi, 1970-IX-08

Zuek ondo dakizutenez Euskal-Errian ba dugu naiko aldzkari koxkor: ANAITASUNA, ARANZAZU, ZERUKO-ARGIA, PRINCIPE DE VIANA, HERRIA, OTOIZLARI... eta ez dakit zenbat gehiago. JAKIN alde batera uzten dut. Badakigu batasunak sortuko digula indarra. Bakoitzak bere aldetik jokatzu geiegi irixterik ez daukagula. Beraz

zergaitik geiago itxoin. Aldizkaritxo bakoitza probintzi barruan gelditze da, bere idazleek probintziko euskalkian idazten dute. Beti idazle berberak ditugu. Une larri onetan ez al legoke denak bildu ta **ALDIZKARI** bikain, sendo ta mamitsu bat ateratzetik, Euskal-Erri guztian zabaltzeko? (...)

ALDIZKARI onetan idatzitako

erdia euskara batuan izango litzake, beste erdia euskalkietan, batasun osoa lortu arte. Euskera batuan idazteko gauzarik egokiena euskalkiak ezagutzea izango litzateke. (...)

Bestalde, asteroko aldizkari batekin ez dugu konformatu bear, ezta gutxiagorik ere, egunkari bat sortzea lortu bear dugu. Au guztion lana izango litzake. Beraz batu beharra dago ●

izandu diran 279 marajak, beste edozein erriko-seme bezala begiratuak izango dira la Gobernuarengandik". Eta hori eginez, Z. ARGIArentzat, "Indira Gandhik bere Erria justiziaruntz eramateko asmoa agertzen du, eta Indiako aro berezi bati bukaera ematen dio". Ai, ene!
Hala izan balitz....!

ASKATASUN AMETSEN LILURA.

Gose denak, ogia amets... Txiroa, berriz, etorkizunaren itxaropen handikoa omen da... Garaiko giroari amore eman beharrean, gogor egin nahi ziotenen artean, askatasun ametsen lilura piztea ulergarria da. Alegia esperantzari leihoren

bat ireki nahi izatea, aspaldiko kantuak zioen bezala. Gero gerokoak! Hori guztia lantxo hau izenpetzen duenaren interpretazioa baino ez da, jakina, besterik ere izan zitekeen arren: idazten zuena bere uste sendoa azaltzen saiatzen zen, eta kitto. Indira Gandhi eta bere herriko maharaja delakoan arteko afera horretan ziur horrela izan zela. Eta nago antzeko zerbaite ez ote zen gertatu zur eta lur utzi nauen Felix

Urdanpilletaren pasarte batekin. Aipatu Urdanpilletak "Euskalerritik begira" sailerako "Zertarako Konkordato apaiñak?" idatzi zuen (ikus Hemeroteka). Progresistatzat jo daiteke artikulua, baina hasi eta berehala egiten zuen baieztapen

■ 1953an sinatu zen Konkordatu Vatikanoarekin.

bat marka horretatik kanpo gelditzen dela iruditzen zait. Hau da, Francoren gobernuak eta Vaticanoak 1953an izenpetu zuten Konkordatuaz ari zela, hau adierazten zuenean: "Garai hartan, hamaika kristau amets-gozoetan asebeteta ikusi genuen". Horrela izango zen, berak hala bazioen, baina ez ote ziren gehiago izango, kristauak izanda ere, izenpetze hura goibeltasunez hartu zutenak? Izan

ere, delako Konkordatu horrekin, Vaticanoko Estatuak (alegia Eliza katolikoak) Franco eta bereen agintaritzaz aintzatsi zuen... Beste arazo bat: "amets-gozoetan asebeteta" ikusitako "kristau" horiek nahita ez katolikoak izan beharko zirela, protestante, ortodoxo eta beste kristau guztiak ez baitut uste oso pozarren izango zirenik, beren sinesmenen debekua tinkatu besterik egiten ez zuen agiriarekin. Gogora dezagun Francoren agindupean katoliko-apostoliko-erromatarra baino ezin zitekeela izan hiritarra, eta beraz, aipatu "beste kristau"ak, ateoak bezain gaizki ikusiak ez dut esango, baina hortxe-hortxe zeudela... Diodana oso eztabaidagarria dela? Konforme ●

◆ PILAR IPARRAGIRRE

■ Zertarako Konkordato apaiñak?

Felix Urdanpilleta, 1970-XI-08

Españiako gobernuak eta Vaticano izenpetu zuten Konkordatoa, 1953-ko abuztuaren 27-an azaldu zan. Garai hartan, hamaika kristau amets-gozoetan asebeteta ikusi genuen. Baiña Konzilietik honuntz, haize berriak esnatzen ari diran ezker, orduko berotasunek koloka egin dute eta Elizaren zenbait ohiturak herdoi-karraska dakartela dirudi. (...) 1966. Isillunean zegoan kwestioa azaldu zan, hots, Estadueren Buru egiten duanak Gotzaiak aukeratzeko eskubidea noiz arte euki? Ez al du bada Konzilioak eskatzen eskubide horiei amor-emateko? (...) Bide zuzenena, "Cuadernos para el Diálogo" deritzan aldizkarian irakurri genduan. Konkordatoa ez da, askok dioten bezala, pitin bat aldatu behar, zeharo berri behar da baizik. Eta egin ere egin, Konzilioak agintzen duan gisan. Laister jakin genduan, Españiako Gotzai-Batzar Nagusia, giro onean zegoala. Garai hartan egin zuten aitormenak, benetan poztu ginduen, Españiaren Elizak zeuzkan erraztasun guztiak desegiteko prest zeudela aitortu bai zuten. (...) Une honetan, helburu nagusiaren honela diote: Hobe genduke Konkordatorik gabe biziko bagiña. Utz ditzagun Konkordatoak museotarako (...) ●

■ Errigintza

Editoriala, 1970-XI-08

Joan dan asteko Z. Argia irakurritz gero, mikatz zaizkigun zenbait burutapen ere eldu zaizkigu. Argitaratu diren lanetan, gure Erriaren aztertzeko urrats moduko aberatsak eskeintzen ditu zenbaitek. Eta uste dugunez, aztertzeko lan sakonagoari eltze-ko asmoa ere adierazten du norbaitek. (...) Gure indarraren bateratzea konkretatu beharra dugu sail bakoitzean. Gure artistek elkartzen ikasi beharra dute bakar-lanean betirako ito ez ditzaten; eskolak, lantokiak, azalketak egiteko aretoak eta beste zenbait gauza elkarrekin eratu, bakoitzak bere eskolatxo, bere lantokitxo eta bere abartxoak gaudituaz. Ez dugu onartzen noski estilo bakar baten monopolioa, totalitarismoak kalterako ditugunez. Baiña guretasunean bat izan gaitezen, naiz eta

guretasuna estilo ezberdinetan ageri. Eta beste zenbait alderdiri bagagozkio, zer esanik ez. Euskaldun irakasle eta ikasleak, zenbait idazkaritzaren premia daukate, textoak eta liburuak argitaratzeko lanean bakarka jardun ez ditzaten (...) Euskal-alfabetatzeak, behar-beharrezkoa du bateratze lan bat. Eta aipatu ezin ditugun beste amaika abarretan orobat egin bide genduke. (...) Gaurdanik eta ari geran lanean billatu behar dugu batasun bidea. Gure errigintzan alderdi ahaztuko bagenu, delako batasuna gure alferkeria eta setakeria justifikatzeko mito gerta dezaiguke. Amaitzeko, Xabier Lete-ren itzez bukatuko dugu: "Oraingoz orai pikotara joan ez gaitezen bide bakarra geratzen zaigu: beti gu eta beti hemen, lanean ahalik eta jatorren jarraitu" ●

Antoine de Saint-Exupéryren mendeurrena ospatzen da aurten. Hori dela eta Elgoibarko Taupada taldeak, idazlearen "Printze Txikia" istorioa txotxongiloekin kontatu du. Helduentzako ipuinaren lirika eta filosofian inspiratu dira haurrentzako istorio liluragarria egokituz.

ITXI BEGIAK: IKUSTEN AL DUZU PRINTZE TXIKIA OHOLTZA GAINEAN?

Edurne Lasa, Taupada antzerki taldearen zuzendaria, Printze Txikiaren maitale da aspalitik, txikitatik, "hain zuzen delizia bat delako". Hala, aprobetxatuz Saint-Exupéryren jaiotzaren ehun urte direla, eta mundu osoan egingo direla hori ospatzeko hainbat ekitaldi, bere buruari esan zion: "Zergatik ez elkartu gure lana beste toki batzuetan egiten ari diren gauze-kin, eta nahiko muntaia potentia egin". G. Arroyorekin kontaktatu zuten ipuinean inspiratuz antzerki-testua idatz zezan, eta asko hitz egin zuten gaiari buruz, pixkanaka konturatuz zeinen zaila den berez irakurtzeko den testua eszenara ekartzea. Izan ere, ipuinak ez baitauka konfliktorik, eta antzerkiak, normalean, konfliktu indartsu bat du ardatz.

Taupadako Jose Mari Larrañaga eta Edurne Lasak hogeita hiru urte daramatzate antzerkia egiten, eta, besteak beste, Udako Euskal Unibertsitateko antzerki sailaren arduradunak dira. Muntaia ugari egin eta gero, orain dela lau urte hasi ziren txotxongilo obrak taularatzzen. "Mari Sorgin" beldurrezko istorioa kontatu zuten honen aurretik. Obra guztiak egin dituzte euskaraz, eta "Mari Sorgin" moldatu zuten lehenengoz gaztelaniaz ere, kanpora atera ahal izateko.

"Mari Sorgin" Edurne Lasak txikitan irratian aditu eta ipuin oso gustukoa

■ Ipuinaren baloreak transmititu nahi ditu Taupadak.

□ "Ez al da inon leku perfekturik? Nola ez? Badaude: norberak bilatu behar ditu barnean" EDURNE LASA

zuen. Ipuinaren bila ibili ziren irrati eta liburutegietan, eta ez zuten aurkitu. Baina Edurnek fresko zuen oraindik buruan eta G. Arroyori kontatu zion

honek gidoia idatz zezan. "Gizonak eta emakumeak ikaragarri onak edo benetan gaiztoak ziren garaietara" darama ikuslea. Kasu hartan, adibidez, konflik-

toa oso argi zegoen, eta obra arrakastatsua da oraindik ere.

Baina "Printze Txikia"ren apustua zailagoa zen. Tratu on bat eman nahi izan diote testuari eta muntaiari, eta lan handia hartu dute: "Printze Txikiaren baloreen transmisio bat nahi genuke egin. Badakigu pertsona heldu ia guztiek irakurri dutela 'Printze Txikia', baina ez dakiguna da nagusiek transmititzen dieten hori gero umeei. Baloreak honakoak dira: adiskidetasuna, goxotasuna eta irudimena bera. Ez dakigu hori benetan transmititzen den, badakigu gizarte honetan zerk hartzen duen indarra: irudia, arrakasta eta punta-ko teknologiei egiten zaie kristotren erreberentzia, baina balore hauek pixka bat azpitik geratzen dira. Barruan denok daukagun hori esnatzea, alegia."

Taupadakoez ez dute "Printze Txikia"rekin kintenkeriarik egin nahi izan. Edurnek zera diosku ipuinen moldaketei buruz: "Niretzat ez da egokia 'Mari Errauskin' hartu eta, ipini helikoptero batean orain eta ondoren Ermuko plazan bertsotan, ezta? Bada ez, horretarako egin ezazu zuk zeure istorioa". Taupadak "Printze Txikia"n konfliktu txiki batzuk, zenbait emozio bilatu ditu erakargarriago egiteko, baina mamia gordez.

Apustu handia da Taupadarentzat 'Printze Txiki'a. Kalitatea izan dute irizpide taularatzetarakoan. Ez dute, haurrentzako obra bat denez, gauza sinple bat

egin nahi izan. Kutxa beltzaren eta bere edukiaren formatoa oso handia da, eta baita diru inbertsioa ere. Edurne Lasak dioenez, haur antzerkiari kalitatea eta behar duen duintasuna eman behar zaio: *"Kontua ez da haurrak txotxongiloetara eramanez eta horrela libre egotea ordubetez..."*.

Gasteizko Principal Antzokia haurrez beteta dago. Obraren seigarren emanki-zuna da, Bilbon azaroaren 15ean, Hendaietan 26an eta Tolosan 30ean taularatu baino lehen. Esatari batek funtzioan zehar goxokirik ezin dela jan gogorarazten digu ikusleoi. Badoaz argiak eta aretoa ilun-ilun dago. Ea ba...

TELOIA ZABALTZEN

DA. Zeruak deitzen gaitu lehenik, magiaz betea, zeru beltza izar distiraz betea. Basamortuko zeru infinitoa. Aeroplano bat agertzen da urrunean eta bere runruna aditzen ari garela ohartzen gara.

Gertuago pasatzen da aeroplanoa. Gertuago runruna.

Are gertuago pasatzen da aeroplanoa. Bertan dago, runruna ere, basamortuko zeruan. Motorraren runrunak huts egin du orain eta aeroplanoa lurrera doa. Lurrera dator.

Aeroplanotik Antoine de Saint-Exupéry aterata da. Tramankulua hondatu egin zaio basamortuaren erdi-erdian, eta gainera urik gabe geratu da: *"Kaka zaharra! Kaka zahar zaharra!"*

Baina hara non Printze Txikia agertu

zaion, txori multzo batek tiratzen duen hari matazari helduta hegan bidaiatzen duen haur ilehoria. Haurra. Guztioek gure baitan daukagun haur miresgarria: *"Ze txorakeriak egiten dituzten pertsona nagusiek!"*

Bi bidaiari arras

■ "Ze txorakeriak egiten dituzten nagusiek!"

ezberdin hauek euren bidaien ordubete elkarrekin emango dute Nemiduri planetara bidean. Bukaeran nork bere bidea hartuko du, nork bere bidaia osterata.

■ Exupéry-ri aeroplanoa hondatu zaio.

TELOIA IXTEN DA.

Argiak pizten dira eta publikoa aterata bezain laster desmuntatzen hasten da eszenatokia. Pertsonaiak panpin bihurtzen dira eta kutxatan sartuak dira: tamaina ezberdinetako Printze Txikiak, Saint-Exupéryak, aeroplanoak, planetak, palmerak eta bestelako panpinak; Kukumakoek egindako panpinak, Saint-Exupéry berak egindako marrazkiak oinarri. Zeruko izarrak zuntz optikoz eginak direla jakiten dugu, eta hiru aktore zeudela goitik behera tertziopelo beltzez jantzirik 7 metro luze dituen kutxa beltzaren barruan panpinei hatsa emanez. Mahaiko titereen teknika erabiltzen dute gehienbat, baita barilakikoa, eta eskularruetakoa ere, pertsonaiei mugimendu askatasun dexentea ematearren.

"Printze Txikia"ren ipuin poetikoa oso iradokitzailea denez, irakurketa desberdinak ditu. *"Niretzat garrantzizkoa da esaten diorean azeriak 'beno baina ez al*

Bizkaiko Foru Aldundia

Euskararen alde!

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

■ Antoine Saint-Exupéry: aeroplano ametsak

Printze Txikiaren bidez ezagutzen dugun idazlearen bizitza hegazkintzarekiko pasioak markatu zuen. Frantziar aristokraziako familia batean etorria, 10 urterekin hegodun bizikleta asmatu nahi izan zuen, 12 urterekin egin zuen bere lehen hegaldia, eta 21ekin lortu zuen jada pilotu lizentzia. Hegazkintza zibilaren aitzindari izan zen European, eta mundu osoan zehar egin zituen hegaldiak. Hegazkintzarekin lotutako 11 patente ditu bere izenean izkribatuak, Antoineren izpiritu asmatzailearen seinale. Beretzat hegazkina garai berrien ikur garbia zen, giza-amets zahar baten gauzatzea. Hainbat misio konplikatu burutu zituen hegazkinez eta II. Mundu Gerran ere aritu zen alemaniarrei aurre egiten. Bi istripu larri izan zituen, bata Guatemalan eta bestea Sahara basamortuan, non bost egun pasatu zituen bakarrik eta zauritua beduinoek erreskatatu zuten arte. Gerora, bere osasun kolpatua arrazoi, gidatzeko baimena kendu zioten, baina berreskuratu egin zuen zenbait misio egiteko. Joan ere, hegazkinarekin batera joan zen, Tirreno itsa-

soan egin beharreko misio batetik itzuli ez zenean 1944an.

Baina abentura gose zen ekintza-gizon horrengan, bost kontinentetan ibilitako esploradore eta geografo horrengan, pentsalaria ere bizi izan zen, umore-gizona, giza-izaeraren sakonean ibiltzeko gai den poeta, marrazkilari fina. Bere liburu guztiak esperientzia biografiko-etatik abiatu ziren, eta garapen tekniko eta mekanizazioak markatua zetorren mundu

berriaren mesedetan eman zuen bere sormen ahalmena. Bere lehen hegaldi luzeen garaian idatzi zuen "Courrier Sud", basamortuan garatzen den maitasun istorioa. Hego Amerikan Brasil eta Magallanes itsasartea bitarteko airezko posta garraioaz arduratu zen garaian idatzi zuen "Vol de nuit", bere nobela onenatarikoa, zeinak Femina saria lortu zuen, Frantziar dagoen literatur sari ospetsuenatarikoa. "Terre des hommes" bederatzi urte beranduago idatzi zuen, istripu baten izandako burezur haustura osatzen ari zela, eta askoren ustez bere nobelarik handiena da. Ber-

tan Saint-Exupéry zen abentura gizon humanista agertzen da Afrika, Hego Amerika edota Espainiako gerraren fron-

tean bizitako abenturak estilo zuzen eta poetikoaz kontatzen. "Pilote de guerre" 1941ean idatzi zuen New Yorken bizi zela, eta bi urte geroago karrikaratu zuen "Le Petit Prince", gerora ospetsu egin duen ipuina. Hil aurreko urtean aberria zer den eta lurraren alde borro-

kan egitearen zentzuaz aritzen den "Lettre a un otage" testu laburra idatzi zuen. Halaber, amaigabe utzi zituen "Ciudadela" eta "Lettre al general X", zeinean Antoine humanistak "munduaren historian garairik ilunenak datozen beldurra" agertzen duen, "personak kultura ezdeusarekin distraitzen diren garaia, idiak belarraz elikatzen diren bezalaxe". Saint-Exupéryk materialtasuna eta teknifikazioa neutralizatuko zituen espiritualtasun berria aldarrikatu zuen amaigabe, sinpletasunaren bidean. Bere liburuen estilo zuzen eta halaber lirikoan topa dezakegun humanismoa, abentura nobela bat bezalakoa ●

dago inon leku perfekturik? Nola ez? leku perfektuak badaude: norberak bilatu behar ditu bere barnean, ez? Hori da berak potentziatzen duena: itxi begiak eta ikusi barruko begiekin, orduan ikusten

baïta benetan garrantzizko dena. Oso filosofikoa agian, baina uste dut ulertzen dugula eta umeek ere ulertzen dutela".

Taupada taldekoek egin duten irakurketa da: sei urtetik gorako haurrentzako ipuin didaktikoa eta

akzioduna, antzerki-eritmoari eusten saiatzen dena, eta liburua baino hobekiago amaitzen dena, hain zuzen ere. Bertsio leundua da: ez dago sugerik, ez dago heriotzarik, ez malkorik, liburuari isur dakion nostalgia handi hori, mundu galdu baten malenkoniarik. Ederra da -hala ere- Taupadaren "Printze Txikia", adiskidetasunari kantua da, eta liburuak bezala, istorio xumeen ederra du istorio handia izanik ere.

Soilik bihotzarekin ikus daiteke ondo; funtsezkoena dena begientzat ikustezina da. Eta kutxa txiki baten barruan dagoen bildotsak -bildots perfektuak alegia, ikustezinak- Printze Txikiaren planetan bizi den lore bakarra janen du ala ez? Eta ez al da hori jada nahikoa inportantea? ●

◆ PERU C. SABAN

■ "Itxi begiak eta ikusi barruko begiekin, orduan ikusten da garrantzizkoa".

TURE ARBASO ZAHARREN SUKALDARITZA

(Elikadura-ohiturak kobazulotik
monasteriora arte)

Elikagaiak hautatzea, elikagaien esangura
sinbolikoa, debeku dietetiko erlijiozkoak,
jokamoldeak mahaian, elikaduraren inguruko
mitoak, . . . gai hauek guztiak, gure arbasoen
kobazuloetako paleolitoan, greziar eta
erromatarren mundu klasikoan eta gizarte
feudalako Erdi Aroan, aztertzen dira 130
argazki ezin esanguratsuenekin.

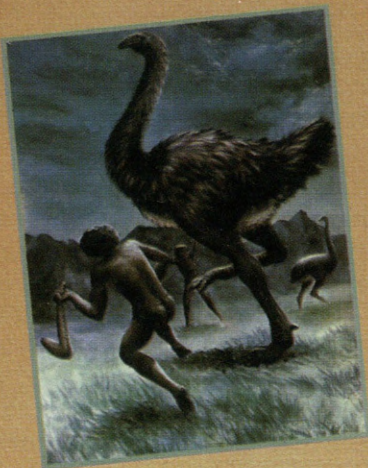
GURE ARBASO ZAHARREN SUKALDARITZA

(Elikadura-ohiturak kobazulotik monasteriora arte)

Murgil Taldea

GAIK

ANIMALIEN AURKIKUNTZA (II)

(Adarbakarraren legendatik etologiaraino)

Herbert Wendt

GAIK

ANIMALIEN AURKIKUNTZA (II)

Izugarrizko arrakasta izan duen Herbert
Wendt naturalistaren "Animalien aurkikuntza
(I)" liburuaren bigarren zatia dugu hau.
Desagertutako hegazti erraldoiak, Australia
eta Zelanda Berriko animalia txundigarrien
aurkikuntza, Himalaietako gizaki-tximinoak,
pakidermo ipotxak, eta beste izaki miresgarri
askoren historia bitxiak agertuko zaizkizu
liburu ernagarri honetan.

Jadanik
salgai zure
liburudendan!!!

GAIK

ARGITALDARIA

A S T E K O L I B U R U A

GOGOTIK KENDU EZIN DITUEN GAIK OINARRI

**HAMAIKA
IPUIN**

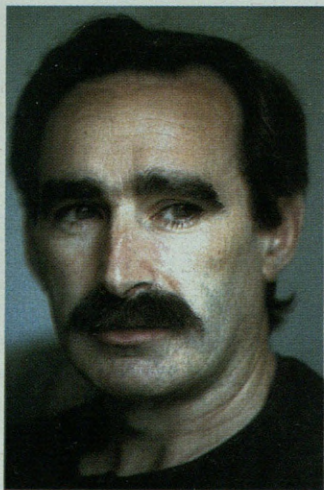
Juan Martin
Elexpuru
ELKARLANEAN
139 orrialde
1.520 pzta/60 lib.

Gogotik kendu ezin dituen gaietan oinarritu da Juan Martin Elexpuru bere azkenengo liburua, "Hamaika ipuin", osatzeko orduan. 1936ko gerra ei da obsesio horietako bat, eta hartan zein atzetik ekarri zuen gerraoste garratzean girotutako bi ipuinek ematen diote hasiera narrazio laburren bilduma honi, ipuin futurista batek amaiera emango dion bezala. Ez zitzaion egokitu gerra hura jasatea idazle-ari baina, eta magnetofonoiaz baliatu da gerra bizi izan zutenen oroimen biziak jasotzeko, kontalari onenen pasarte esanguratsuenak Bergarako euskalkian eskaintzen dituelarik. Haatik, ez da gerrare-

na bere liburuan agertzen den iraganaren oihartzun bakarra, garai batean baserriz baserri ibiltzen ziren eskaleak baititu beste ipuin bateko protagonista. Baina gaur egungo bizimodu estresanteari ere eskaintzen dio tartea. Eta umoreari (umore beltzari, esango nuke nik, gizon-emakumeon ajeak eta makurrak zorrotz irudikatzen ditu-eta). Gai politiko eta sozialak ere ukitzen ditu bertan (kartzelatik irten eta bere torturatzailerekin topo egiten duen gaztearena, kasu). Bestalde, Bergarako UNED eta bereziki berak lan egiten zuen euskal departamenduaren itxiera ere ez dauzka ahazteke.

▼ Egileari Galdezka

"Idaztea, barnean daukazuna ateratzeko bidea da"

Juan Martin Elexpuru

■ Zure obsesioei buruz idatzi omen dituzu ipuinok. Zeintzuk dira?

Lau edo bost obsesio baditut. Adibidez, Gerra Zibila. Nahiz eta ni, zorionez, hura pasa eta gerokoa izan, Ubera auzoan dagoen baserri batean jaioa naiz, hilabetetan frontearen erdi-erdian egon zen baserri batean, hain zuzen. Goian, Elgetan, gorriak zeuden, Bergaran, berriz, frankistak. Batez ere haurtzaroan eta pixka bat beranduago ere, oso bizirik sentitu izan dudana gaia da Gerra Zibila. Eta, beno, niretzat behintzat, idaztea, barruan daukazuna momentu horretan ateratzeko bide bat izan ohi da.

■ Nondik jaso duzu beharrezko zenuen dokumentazioa?

Magnetofonoia erabili dut asko. Eta kontalari onenen pasarteak jaso bezala eman ditut gero, Bergarako euskaran. Kontalari apartak daude. Gogoan dut emakume bat, ez da sinestekoa ere! Momentu batean, Napoleonen garaiko gertaerak aipatu zituen. Zein baserritan zeuden haren indarrak, norengana jo zuten zerbaiten eskean... Atzo gertatu izan balira bezala gogoratzen zituen berak, umea zenean, bere amandeari entzundako istorioak! Eta bere amandreak ere, umea zenean edo, amari edo amandeari entzungo zizkiotak... Kate izugarria da hori! Horrelako grabazioetan, egundoko materiala dago gero literatura bihurtzeko.

■ Zer da lekukotasun horietatik bereziki estimatzen duzuna? Kontatzeko era. Oso interesgarria da nola kontatzen duten, elipsiak eginez. Gu jada oso "maleatuta" gaude, baina beraiek narratzaioaren erritmoa gordetzen dakite, parentesiak egiten. Eta bat-batean adierazten dizute: hark esan zidan, eta nik erantzun nion... Egundoko bizitasuna ematen diote horiek guztiek kontakizunari.

L I B U R U A K

**BIZITZAREN
GESALA**

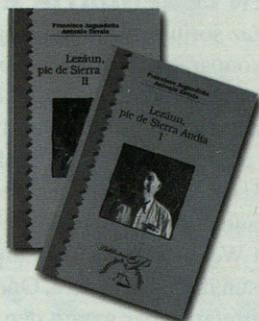
Pablo Antón Marín Estrada
ELKARLANEAN
147 orrialde
1.100 pezeta
44 libera

APIRILA SARIA IRABAZITAKO INIZIAZIO-ELEBERRIA

Asturiarra da Pablo Antón Marín Estrada, "Bizitzaren gesala" inimizio-
eleberriarekin Argitaletxe Elkarteak antolatutako gazteentzako narrati-
bako Apirila Saria 2000 irabazi duen idazlea. Eta asturieraz idazten du gazte
honek. Itsasoan dago giroturik bere nobela, Imanol Azkue Ibarbiak euskara-
tua izan dena. Marinel izatearekin amets egiten duen mutiko bat du protago-
nista, eta lortuko du bere nahia, itsasoaren edertasuna eta gogortasuna ondo
baino hobeto ezagutuko baititu. Dena den, sekula ez du ahaztuko bere asmo-
ak agertu zizkionean aitak esandakoa: hau da, itsasoa hasierarik eta amairera-
rik gabeko liburu bat dela, liburu bitxi eta zaila, orritz orri irakurri beharrekoa.
Idazlan hau dagoeneko katalanera, gailegoz, asturieraz, aragoieraz, gaztele-
raz eta euskaraz argitaratua izan da.

**LEZAUN, PIE DE
SIERRA ANDIA**

Francisco Argandoña
BIBLIOTECA DE
NARRATIVA POPULAR
310 eta 286 orrialde
2.200 pezeta bakoitzak
88 libera bakoitzak

LIBURU BI, LEZAUNGO HERRITARREN HISTORIAZ

Ahoz aho eta belaunaldiz belaunaldi Lezaunen transmititzen den historia
horren jabe egin nahi gaitu Francisco Argandoñanak, Antonio Zabalaren
laguntzarekin argitara eman dituen bere bi liburu hauetan. Lezaun du bere
herria, eta han entzundakoak eta bizi izandakoak kontatzen ditu, dela bi men-
detik honantz bertakoa izan duten hitz egiteko eran, hots, gaztelaraz baina
euskal jatorria zein erromanikoa duen lexikoa erabiliz. Txikia izanik ere,
gera, sufrikario eta gosete franko ezagutua da herri hau, bere biztanlegoaren
bizipoz eta itxaropenak nola hala gainditu dituzten izurriteak. Baina Francis-
co Argandoñanak ez dauzka ahazteke, auzokideengandik jasotako elkartasuna
sekula bazterrera utziko ez duen bezala. Eta bizitasun osoz jaso ditu Lezaun-
go elezaharrak, jotak, errealtate gordin edota alaien aztarnak oro.

BAZTERREKOAK

Xabier Aldai
SUSA
214 orrialde
1.900 pezeta
76 libera

EGUNEROKOTASUNAREN ISLA MIKATZA

Hamauru ipuin bildu ditu oraingoan idazle azpeitiar gazte honek Susa argi-
taletxearen eskutik kaleratu berri duen bere azken lanean, "Bazterreko-
ak" izenburua duen liburuan. Edozein bazterretan gerta zitezkeen historia
gazi-gozoak dira guztiak, baina Xabier Aldaik oso ondo ezagutzen duen
lekuan kokatu ditu, Azpeitia inguruan, hain zuen. Bada guztietan halako mis-
terio bat, sarritan erabat ulergaitz gertatzen den zera mingarria, alegia, elkar
maitatu arren pertsonak bata bestearengandik urruntzera bultzatzen dituen
arrazoi sakonaren zergatia. Izan ere, mamiz eta testuinguruz ezberdinak izan
arren, narrazio labur hauek elkarren arteko loturarik baldin badute, pertso-
naien arteko ulermen eskasia da hori, amaiera zoriontsua zeharo baztertzeaz
gain nahi eta nahi ez leize mikatzean amiltzera daramatzen ildo iluna.

**Zure begiak
esku
onetan.**

Profesionalik
onenek eta
teknologiarik
berrienek
bakarrik ziurtatuko
dizute ondo
egindako lana.

**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

PROFESIONALITASUNA

LIBURUAK

MUGARRI ESTALIAK

Castillo Suarez
SUSA
72 orrialde
1.500 pezeta
60 libera

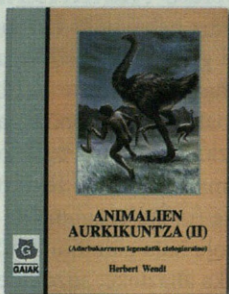

IDAZLE GAZTE BATEN LAUGARREN POEMA LIBURUA

Castillo Suarez olerkari altsasuarrak dagoeneko bere laugarren poema liburua plazaratu du, "Mugarri estaliak" izenburua duena. Susa argitaletxearen eskutik aurkeztutako lan honek, denera, 60 olerki eskaintzen dizkigu: poema sortaren erdia aurretik sariren bat jasotako olerkiek osatzen dute, beste erdia, berriz, liburua osatzeko propio sortutako poemak dira. Hiru ataletan banatuta dago liburua: "Bidaia antolatua" deritza lehena, "Maitasuna zedarritzen" bigarrena, eta "Sententzia baliogabea" hirugarrena. Berezko mugez dihardu Castillo Suarez lanak, saihestezinak diren muga horietaz eta norberak sortzen dituenetaz ere bai. Baina, gainera, amodioa, gorrotoa, beldurra... dauzka inspirazio gai idazle nafarrak, gogoeta egiterakoan ironiaren bidea errazago hartzen badu ere poema labur bezain mamitsu hauetan.

ANIMALIEN AURKIKUNTZA (II)

Herbert Wendt
GAIK
295 orrialde
2.300 pezeta
92 libera

ADARBAKARRAREN LEGENDATIK ETOLOGIARAINO

Animalien aurkikuntzaz sortutako mito eta legendak aztertzeaz gain, ikerketak zientifikoekin konparatzen ditu gero Herbert Wendt naturalistak, gai honen inguruan, oso era erakargarrian, idatzitako bere bigarren lan honetan. Zoologiaren dibulgazioan klasiko bihurtu den liburu honek irudi erakargarriak ditu, gainera. XIX. mendeko bidaia geografikoek beste kontinenteetako fauna exotikoa ezagutzeko parada eman zuten, eta esploratzaileek emandako datuekin zientzialariek fauna berria aztertzeari ekin zioten. Horren guztia berri ematen du Herbert Wendt-ek, eta baita aipatu garapenak agerian utzi digun naturaren aberastasun ikaragarriaz ere. Ondorioz, liburuaren azkenengo zatian lurrean milioika urtetan zehar garatu den altxor horren kontserbazioa eta gestioa errebindikatzen ditu egileak.

LEHEN AMODIOA

Bosten artean
IGELA
150 orrialde
1.500 pezeta
60 libera

DYLAN THOMAS, PAVESE, BECKETT... EUSKARATUAK

Joseba Urteagak itzuli ditu euskarara Dylan Thomas, Cesare Pavese, Gérard de Nerval, Guy de Maupassant eta Samuel Beckett idazle handiek, lehen amodioa gaitzat harturik, bere garaian idatzitako bost harribitxi hauek. Liburuari hasiera ematen diona Dylan Thomas-ena da, eta "Artistakume baten erretratua" lanetik hartua dago. Pavese, berriz, bere gaztaroko maitasunaren inguruko estraineko esperientzien berri ematen du. "Sylvie" nobela labur erabat erromantikoa da, Gérard de Nerval-en lan garrantzitsuenetariko bat. Guy de Maupassant-en "Txango bat", berriz, Jean Renoir zine zuzendari frantziarraren "Une partie de campagne" filmaren oinarria izan da. Eta, bukatzeko, Samuel Beckett-en ipuin bortitzak jartzen dio amaia sekula ahazten ez omen den amodio horren inguruko liburu honi.

DISKOA

JAUZI! JAUZI! ZAPOAK

Zapozain
OIHUKA
11 kanta
2.195 pezeta
87 libera

ROCK-AK BIZKORTUTAKO ZELTIAR DOINUAK

Hamaika kantu berriekin datorkigu Zapozain, Xabier Miège "Zéze", Jean-Pierre Richepin "Jip", Gilles Salle-Mazou, Gregory Juvin "Greg" eta Hervé Pédeflouze-ren artean osatutako taldea. 1998an "Zangoz jo apo" eskaini zuten, eta orain "Jauzi! Jauzi! Zapok", lehenbizikoaren jiteak sakondu eta gehiago lantzen dituen CDa. Zeltiar eta irlandar doinuak dauzkate beren

lanaren ardatz nagusitzat, rock-aren iturri ugarietatik hartutako doinuekin bizkortuz musika jostari hori. Gaita galiziarra, txirula, bibolina, txistua eta mandolina ederki nahasten dira gitarra elektrikoen zorrotzasunarekin. Kanten hitzak, berriz, euskaraz, frantsesez, gazteleraz zein ingelesez abesten dituzte: "Bihar", "Sida ez", "Au fond des jardins", "Ihes joan", "I don't like", "Moustique"...

BILBO, azaroak 9
Ipuin kontaketa
Deustuko Berbaizu euskara elkarteak antolatutik, Koldo Amestoiren ipuinak entzuteko aukera izango da.
Deustuko gazte lokala
20:00

ERMUA, azaroak 11
Nekazal azoka
Larunbatean ospatuko da XI. San Martin nekazal azoka. Goizean goiz hasita, hamaika produktu izango da ikusgai, eta ahora zer eramanik ere ez da faltako.

HONDARRIBIA, azaroak 10
Pailazoak
Takolo, Pirritx eta Porrotxen abentura dibertigarriekin arratsalde alai bat igaro ahal izango da Hondarribian.
Hondartza kiroldegia
18:00

MIARRITZE, azaroak 8-12
Herriko festak
Bost egunetan makina bat ekitaldi izango da Miarritzeko kaleetan: umeentzako jolasak, abesbatzen kantaldiak, dantzarien emanaldiak, pilota partidak, moto-kross lasterketa,... Guztiak San Martinen omenez.

DONIBANE-GARAZI, azaroak 11
Kantaldia
Donazaharreko Geroa abesbatzak eta Bulgariatik datorren Slavei Iaukoteak Europa Ekialdeko kantu ortodoxoak eta Bulgariako kantu tradizionalak eskainiko dituzte.
Eliza. 21:00

GASTEIZ, azaroak 15
Museoetara bisitaldiak
Hilaren 29rarte, bisitaldi gidatuak egingo dira hiriko hainbat museoetara asteazkenero, hala nola, Fournier Naipre Museora eta Armagintza eta Arkeologi museoetara.
11:00etatik 12:00etara

BERGARA, azaroaren 12a arte
Argazki erakusketa
Eustaquio Aguirreolea zenaren argazkiak daude ikusgai Bergaran, eta horiekin batera, mende hasierako argazki makinak eta beste zenbait material.
Udaletxeko pleno aretoa
10:00etatik 21:00etara

BEASAIN, azaroak 10
Kontzertua
Juan Carlos Perez Itoitz taldeko kide ohiak kontzertua eskainiko du ostiralean.
Usurbe Antzokia
22:15

IRUÑA, azaroaren 30a arte
Pintura erakusketa
Julio Pardo margolariak bere lanak paratu ditu Irunean.
Pintzel Galeria
10:00etatik 13:30etara eta 16:30etatik 20:00etara

ATARRABIA, azaroaren 11 arte
Argazki lehiaketa
16 urtetik gorako atarrabiar guztiek har dezakete parte V. Besta Jira argazki lehiaketan. Gaia librea da, eta parte-hartzaile bakoitzak gehienez hiru argazki aurkez ditzake.
Lanak Kultur etxean aurkeztu.

Agendarako deialdiak hogeit egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

kutxa

*gizarte-ekintza
obra social*

Izen horrekin, urriaren 25ean Donostiako Kursaalean jardunaldia izan zen. Bertan, telebistaren munduko hainbat profesionalek hartu zuen parte, pantaila txikirako etorkizunak gordezten diguna asmatu nahian. Besteak beste Iñaki Gomez, IBAIAko presidentea izan zen.

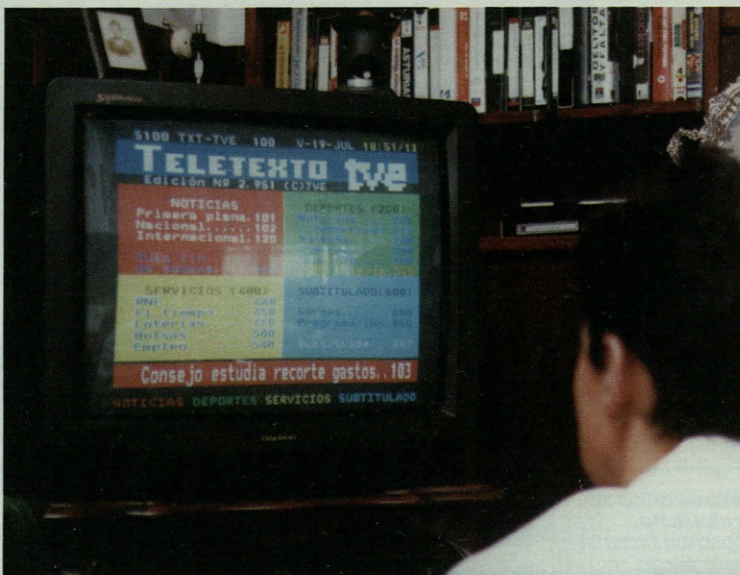
ETORKIZUNEAN TELEINTERNET

IBAIA Euskal Herriko ekoiztetxe independenteen elkarte da eta gure lurraldean funtzionatzaren duten erdiak biltzen ditu. Elkarteko presidenteari, Iñaki Gomez, etorkizuneko ekoizpenaren inguruko hausnarketa egitea suertatu zitzaion jardunaldi honetan.

Etorkizuneko telebistaren gakoa Interneten funtzionamenduan aurki dezakegu honenbestez. Ekoizpen industriaren lana telebistarako ikusentzunezko edukiak sortzen jarraitzea izango da, ikusleak entretenitzeko helburuarekin. Baina lan egiteko erak zeharo aldatu dira.

Interneten eraginez, interakzioa heldu da telebistara. Ikusleak, gero eta gehiago, telesail baten egiturari eta garapenean zeresan handia du, eta gidoilariak beren bezeroen esanetara lan egin beharko dute: pertsonaiak jarri, kendu, istorioa modu batera edo bestera garatu... alternatibak milaka dira.

Eta alternatibak dira, hain zuzen, gidoilariak eskaini beharko dituztenak, ikusleak berak erabaki dezan istorioak nondik nora jo behar duen eta zer ikusi nahi duen.

■ Telebistak gero eta zerbitzu gehiago eskaintzen du. Internet-telebista bikotea bateratze prozesuan da.

Horretarako hainbat dira erabiliko diren baliabideak, hala nola, "zuhaitz-kontakizuna" (istorioan zehar aukeratzeko bide ezberdinak eskaintzea),

"kontakizun multifokala" (istorio bera pertsonaia ezberdinen ikuspuntutik bizi ahal izatea), "kontakizun topografikoa" (jadanik hasia den istorioan aurrekariak ezagutzeko aukera izatea) edota "puzle-kontakizuna" (istorio bat sortzeko zatiak eskaintzea).

Beste berrikuntza batzuk hauek izango dira: programei eta pertsonaiei buruzko chat eta telesalmentaren garapena (protagonistaren jantzia erosi ahal izatea esaterako) edota soinu banda aldatzeko parada izatea (Ally McBeal telesailaren dagoeneko egiten dute).

Ikuslea errege bihurtuko da eta eskaintza merkatutik eskaeran oinarritutako merkatura igaroko gara. Telebistan hitzorduen kontzeptua galduko da, albistegiak bederatzietan direla esaterako; aurrerantzean albistegiak ikusleak

nahi duenean izango dira, eta gauza bera gertatuko da beste edozein programarekin. Ekoiztetxe guztiek egokitu beharko dute aldaketa hauetara ●

ALBERTO ELOSEGI

T x o r i B a t e k E s a n D i g u

■ ZINEMAREN KLASIKOAK BERTSIO ORIGINALEAN

Azaroaren 4tik aurrera aspaldiko eta bertsio originaleko filmak gustuko dituzten ikusleak pozik dira, ETB-1ek "Klasikoak Jatorriz" estreinatu baitu. Larunbat gauerdiro "Casablanca", "West Side Story", "Patton", "Asphalt Jungle" eta beste hainbat film mitikoren berezko soinu eta ahotsekin gozatu ahal izango dugu ●

■ "MATAR PARA VIVIR" JULIO SALINASEKIN

Futbolari ohia oso gustura dabil telebistako lanetan eta programa berria du urriaren 29tik aurrera ETB-2n. Heriotza aipatzen duen izen horren pean igande arratsaldero natura eta basabizitzari buruzko dokumental ikusgarriak aurkeztuko dizkigu, lehenago "National Geographic"en egiten zuen antzera ●

■ AZAROKO BIGARREN ASTERAKO FILMAK

ETBk azaroko bigarren asterako prestatu dituen euskarazko filmeetako batzuk "Aingeruak Beisbol Zelaian" asteazkenean (hilak 8) eta "Bezeroa" zein "Condorren Hiru Egunak" igandean (hilak 12) dira. Gaztelarazkoen artean, larunbatean (hilak 11) Richard Gere eta Kim Basinger-en "Análisis Final" pantailaratuko dira ●

1987ko azaroak 7: Iruñeko Euskalerrria Irratia emititzen hasi zen. 1990eko urriak 25: Nafarroako Gobernuak emititzeko lizentzia ukatu zion. 2000ko azaroan gaude.

UHINGAFKIANOEN 10 URTEAK

Euskalerrria Irratiak, jakina, emititzen jarraitzen du, erakunde eta prentsaurrekoetan akreditatzeko ez du arazorik, baina juridikoki ez da existitzen. Mikel Bujanda zuzendariaren esanetan: "Egoera kafkiano eta lotsagarria bizi dugu; ignominia bat da".

Alde batetik, lizentzien banaketa polemikoa auzitegiaren dago eta euskal irratian honetan Auzitegi Gorenak zer erabaki zain daude, baina bestetik gaia parlamentuan eztabaidagai bihurtu da. Irrati lizentziak 10 urtetarako luzatu ziren, eta berriztatze nahia epe hori baino hiru hilabete lehenago eskatu behar zen.

Orain, lizentziadunek urrats horiek jarraitu dituzten jakitea falta da, eta, horretara-

ko, Ezker Batuak galdera luzatu dio Gobernuari.

■ Euskalerrria Irratiak 10 urte daramatza legalizazioa eskatuz.

Kontutan izan behar da Nafarroan baimenak lehen unetik irregularrak izan

direla, esaterako, hauek ezin ziren eskuz aldatu eta horixe bera egin izan da. Emisora erabat erdaldunek euskara erabiltzeagatik ematen diren puntuak ere eskuratu izan dituzte.

Ez da aurreikusi lizentzia berriak eta beraz, Euskalerrria Irratiak bide judizialarekin eta parlamentuaren bidearekin jarraituko du eskakizuna lortu nahian. Bitartean, emisorak egoera kafkianoa jasaten jarraituko du: "Hedabide gisa ezagutzen gaituzte eta ez dugu lan egiteko arazorik. Baina ez gara gure titulartasunaren jabe eta horrek segurtasun juridiko eza eragiten du. Injustizia larria da gainera, duela 13 urte hasi, lehen unetik legeztatu nahi eta egoera lotsagarri hau jasan behar izatea" ●

Aurpegia

MIKEL MARTINEZ

Lorea Madina Bilbao
Radio Euskadin laguntzaile eta
"Anbotoko Dama"n aurkezle.

"Mendia nire bizitza denez irratsaioa oso gustura egiten dut"

Duela lau urte hasi zenetik, 31 urteko elorriotar honek denetarik egin du -eta egiten du- Radio Euskadin, Durangaldeko berriak zabaltzetik elkarriketetaraino. Bere azken ekimena "Anbotoko Dama" izeneko mendizale-tasunari buruzko irratsaioa da. Igande eta jaiegunero 20:30etatik 22:00etara emititzen dute, "futbolak uzten digun neurrian".

"Mendira joatea nire bizitza da, asteburuero bertaratzen naiz; beraz, nire gustuko irratsaioa da" aitortzen digu. Mendiari buruz zoritxarreko egoeran ere hitz egin behar izan du: "98ko abuztuan mendira joan eta orkatila apurtu nuen. Ospitalean ebakuntza egin zidaten eta bertan nengoe-la "Gara gu" saioteik deitu zidaten zer neukan galdezka. Ospitaletik nire istorioa kontatu nuen" ●

Bagak

■ GURE IRRATIA ETA PHILLIPS-EN EUSKARA IKASTAROA ABIAN

Baionako Gure Irratiak euskara ikastaroak Internet bidez dohainik eskainiko ditu, Phillips Internet Consulting enpresaren laguntzari esker. Irratiaren eta Phillips etxearen artean www.boga.boga.com webgunea sortu dute eta ikastaroak pixkanaka-pixkanaka instalatuko dira. Ikastaroaren oinarritzko 1. maila urriaren 27an instalatu zuten, proiektua Miarritzen ezagutarazi zuten egun berean. Ikastaroak elkarreragileak dira eta internautak soinu erregistroez gain laguntzarako edukiak jaitsi ahal izango ditu ●

Hilotz eta marmol hotzak lorez eta lazo handiz apaindu ohi ditugu. Berdin dio gainean hartuko dituen hari gustatzen ez zaizkion kolore, forma edo usainekoak badira.

SANTUARENA JOTZEN

Udazkena bere onenean denean izaten da hildakoez gogoratzeke izendatua dagoen eguna. Urtean zehar ama, ingurumena edo ihesaz gogoratzekeekin bezalaxe hildakoak, gure hildakoak, urtean behin gogora ekartzearekin nahikoa egiten dugu. Gure punta puntako bizitza finean gu ziren joandako haiek beste gai gogaikagarri bat gehiago bilakatu dira. Beno asalatu baino lehen landareetara noan...

Hildakoak gogaikarriak izango dira baina etxekonekoen papoa eta gandorra geureak baino haizetuago eta tenteago ikustea jasan nahi ez badugu itxurazko itxura egin beharra dago. Orduan bai,

DANI BLANCO

hilotz eta marmol hotzak apaintzeko zeinek baino zeinek erramilota eta lazo handiagoa erakutsi. Gainean hartuko dituen hari gustatzen ez zitzaizkion kolore,

forma edo usainekoak badira ere berdin da, milardoak eta milardoak lore usteltzen dira harri dotoreetan bizitza aldarri beharko lukeen egun horretan.

Tarteka poz piska bat izaten dut, hala ere. Gure herriko aiton batek lorategian loreak landatzen dituen ondoko errepean aspaldiko istripu batean hil zen gazte baten oroimenez pare hartan jarria duen lorontziko landareak berritzen ditu; hura han hil baitzen, bere ondoan. Aiton hau joaten denean bere eta gaztearen lorategiak harlosa baten gainean ustelduko dira urtean behin. Nola ez naiz bada asaldatuko? ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@redestb.es

O S A S U N A

Gaueko enuresiak EAE-ko 28.000 umerengan eragiten du. Komenigarria da haurra ahalik eta azkarren medikuaren eskuetan jartzea, arazorik sor ez dadin.

GAUEKO ENURESIA

Gaueko enuresiak (edonork ulertzeko moduan ohean pixa egiteak) 5 urtetik 15era bitarteko 28.000 ume inguru afektatzen ditu Euskal Autonomia Erkidegoan. Patologia hori larria ez den arren, ondorio psikologiko eta afektibo larriak eduki ditzake umearentzat behar bezala tratatzen ez bada, Maria Angeles Muncio pediatria eta Haur-Erizaintzako katedradunak Bilbon adierazi bezala. "Gaueko enuresia loaldia bitartean pixa egitea izango litzateke, umearen borondatearen kontra. Eta horri enuresia esaten zaio, umeak bost urte bete ondoren ere, ohean pixa egiten jarraitzen duenean".

Municiok esan bezala, gaueko enuresia ez da arazo larritzat hartzen ikuspuntu

medikotik baina umeentzat eta baita berorien gurasoentzat ere benetako arazo

bihur daiteke, harreman familiarak asaldatzeraino, konplexuak eraginez, eta arazoa etxe barruan ezkutatu, beste pertsona batzuek ezagutu ez dezaten. Horrexegatik arazoa medikuaren eskuetan jarri behar da lehenbailehen, soluzioak badaudelako, eta ez delako etsipenean erori behar.

Dena den, bi eratako enuresiak bereizi behar dira: primarioa batetik, betidanik hor egon dena; eta sekundarioa bestetik, umeak sei hilabete baino denboraldi luzeagoan gauez pixarik egin gabe egon ondoren, edozein arrazoiengatik (psikologikoak, gehienbat) agertzen dena. Kasu hauetan arrazoi sortzailea da tratatu behar dena, ez enuresia ●

◆ JABIER AGIRRE

Durangaldea. 60 km • 2-4 egun *Anbotoko Damaren lurretan (I)*

Mariren etxean

■ Bizkaiko Anboto mendiak 1.296 metroko altuera dauka.

Gure mitologiako jeinuen buruari, Mariri, euskal geografian bizileku askotxo ezagutzen zaio, lurpean bizi denez haitzulo askotatik irten ohi delako, baina horien artean ezagunenetakoa Anboto mendikoa da. Mitoetan sinestu ala ez, egia dena zera da, mendia bera Bizkaialdeko tontorrik dotore eta ikusgarrienetakoa dela, eta Mari oso pozik biziko litzatekeela bertan. Berau Durangaldeko mendirik garaiena da eta gure ibilbide honen izaera markatuko du, hasi, Urkiola Gainetik hasiko garelako, eta amaïtu berriz, mendiaren bestaldeko Elorrrion. Horrela, Anboto erreferentzi gisa edukiz, Durangaldeko bailaretatik bira egiteari ekingo diogu, garapen handia

ezagutu duten herriak (Durango) eta betiko lasaitasuna mantentzen duten nekazari auzuneak (Atxondoko bailara) tartekatuz. Bizkaian ondare historiko-artistikorik garrantzitsuenetakoa gordetzen duten hirietako bi (Durango eta Elorrio) eskualde honetan aurkituko ditugu; beraz alde horretatik interesa ziurtaturik dago. Baina bestalde, inguru hau interesgune natural askotxo erakusteko moduan da, kontuan hartuz gainera, bertako zati bat Urkiola Natur Parkearen barnean dagoela. Naturgune hauei esker eta inguruko herri behatoki garaiei esker, ibilbide bikaina antolatzeke moduan gara.

Euskadi
PAIS VASCO
Atsegin handiz

MAÑARIAKO
UDALA

Bulegoak: 94 681 89 98
Faxa: 94 620 16 24

IZURTZA KO UDALA

IZURTZA

Bulegoak: 94 681 35 48
Faxa: 94 620 16 23

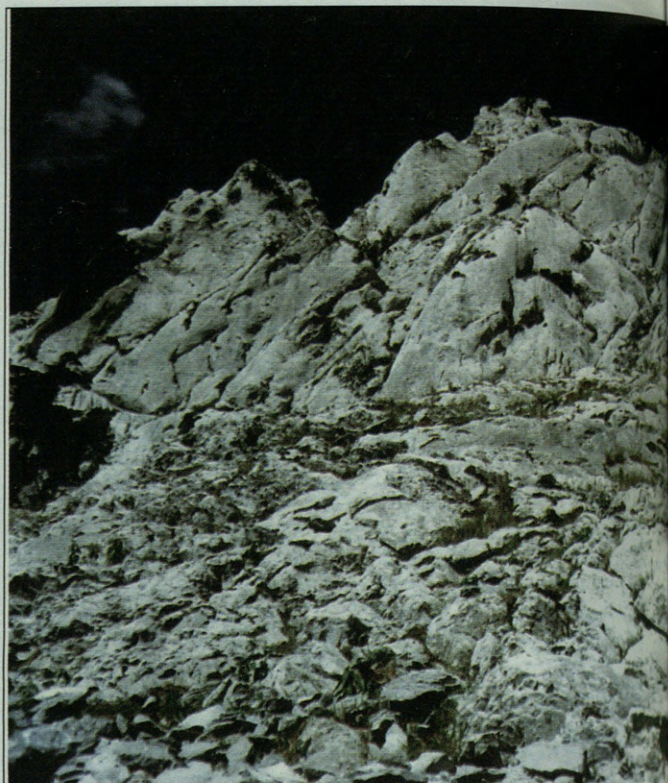

URKIOLA GAINA gutxi gorabehera izen bereko Natur Parkearen erdigunean dago eta Bizkaiko naturgunerik interesgarrienetakoa da. Hori dela-eta, ibil-bidearen abiapuntu egokia dela esan dezakegu.

Batetik, berez osotasun artistiko-natural ederra da, santutegia-ekin, gurutze-bidearekin eta honen amaieran zein beste leku batzuetan inguruko mendiak behatzeko aurkituko ditugun begirato-ki izugarriekin. Nahi izanez gero, bertatik oinez, Mari mitologiko-aren kobazuloa aurki dezakegun Anboto tontor ikusgarriaraino igotzeko abagunea ere izango dugu.

Durangorantz kontuz jaitsiz (oso bihurgune itxiak ditu), bidean inguruko mendi zurisken panoramika ederretaz gozatuko dugu. 5,5 kilometroko jaitsiera amaitu eta bertako harrobien artean Mañarian sartuko gara. Kirikiño idazlearen sorlekuan, bere jaiotetxeaz gain Santa Maria eliza aipa dezakegu eta batez ere, Berpizkundeko erretaula ederra ikusteak merezi du. San Antonio ermitak ere bisitatxoa eskatzen du.

Bizpahiru kilometro geroago Izurtza zeharkatuko dugu. Udale-ri oso menditsua, bertako monumentuen artean Etxaburu

■ Ingurune honetan mendiak oso arroksatuak dira.

(Mugarra mendiaren pean, XVI. mendean berreraiki zuten) eta Izurtza (edo Bekotorre) dorretxeak, eta XVI.eko San Nikolas eliza (koru mudejarra) azpimarra ditzakegu.

URKIOLA NATUR PARKEA

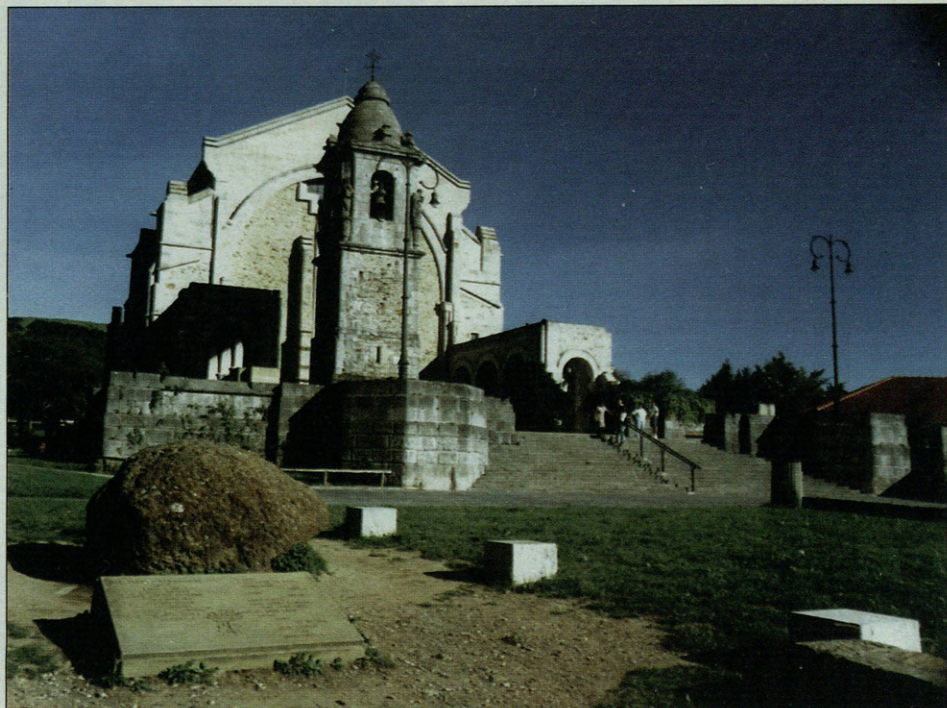
1989an Natur Parke izendaturik, inguru eder honek Bizkaiko Anboto, Aramotz eta Eskuagatx, eta Arabako Arangio mendizerrak biltzen ditu. Mendi harritsuok mito eta leienda anitz ezkututzen dute.

6.000 inguru hektareatan, batetik, eskalatzeko oso egokiak diren kareharritzko mendi garaiak daude, eta bestetik, mendi biluzi horien pean, hainbat animaliaren bizileku diren baso

BBK
Bilbao Bizkaia Kutxa

Bizkaia **beti gure bihotzean**

■ San Antonio basilika eta aurrealdean harritzar ospetsua.

dira: pagadi, artadi eta birlandatuak.

Parkearen fauna zabalaren artean harkaitz biluzietan bizi diren hegaztiak (saiak, belatz handiak, sai zuriak) eta narrastiak (sugegorri kantauriarra, musker berdea...) aipatu behar ditugu eta basoetan aldiz, muxarrak, lepazuriak, azeriak, erreketako

zabalak bizi

amuarrairak eta martin arrantzaleak aurkituko ditugu.

URKIOLA GAINA

Mendate hau parkearen erdigunean dago eta bertan daude zerbitzu guztiak (Toki-Alai Informazio Gunea esaterako). Hemen dago baita ere, inguru hauetan tradizio handikoa den Abad eta Padua-ko Antonio Sainduen Santutegia. Senar-emazte-gai eske etortzeko leku egokia omen da hau.

Santutegiaren aurrean San Antonioren Harri handia ikusiko duzue. Bertan dago Jose Maria Iparragirrek 1855eko San Antonio egunean, "Gernikako Arbola" kanta ospetsua lehenbiziko aldiz hementxe abestu zuela, gogoratzen duen plaka.

Eguna igarotzeko inguru oso atsegina den honetan berriz, bereziki elizaren albotik igotzen den errepidetxo zeharkatu eta bertan hasten den gurutzebide-pasealeku ederra hartzea gomen datzen dizuegu. Amaieran, harrituta utziko zaituzten balkoi natural batera iritsiko zarete. Gune honetatik ondoko mendi arroksuak primeran ikusiko dituzue.

■ Gurutze-bide atseginaren amaieran, begiratoki aparta.

Produktu elaboratuak jatetxean salgai:

- Ardi gazta
- Gazta tarta
- Irasagarra

BIZKARRA
JATETXEA - TABERNA

- Parkin Zabala
- Karta
- Ezkontzak
- Bazkari bereziak

☎ 94 681 20 26

URKIOLA (Bizkaia)

Anboto Urkiolatik

Anbotok (1.296 m.) Bizkaialdeko mendirik dotoreenetakoa izateaz gain, (bere zilueta ederrak inguru osoa menperatzen baitu), sekulako bistak eskaintzen ditu. Anboto euskal mitologiaren indartsu errotutako mendia da, sor-gin edo lamien bizileku mitikoa baita. Kondairak dioenez, gailurretik hurbil dagoen kobazuloan (Mariurrika Koba) Mari edo Anbotoko Dama bizi da, bere inguruan hainbeste kontakizun sortu duen mitoa.

Iristeko, Urkiolako Santutegi ondortik igotzen den errepidetxo jarraitu (kotxeentzako sarrera ixten duen langaren ostean bidexka bat dago) eta hiruzpalau kilometro zuzen egin ostean Asuntzeko Lepora iritsiko gara. Bertako zelai zabalen hasieran burdin ura dakarren

■ Udalaiz eta bere ingurua Anbotoko tontorretik.

Pol-Pol iturria ikusiko dugu eta pixka bat harantzago, mendien pean dagoen basotoaren inguruan igotzen hasten den bidezidorra har dezakegu, gailurraren ezker aldean utziko gaituena.

Orain, gailurreria jarraitu eta azken tontorrera iritsi behar dugu (kontuz ibili behar da, jautzia handia delako). Bertatik panorama oso zabala eta ikusgarria da. Batez ere Udalaiz eta Durangaldeko mendiek osatzen duten gailurreria ikus daiteke.

Beste aukera bat zuzen igotzea da, haitzen artean; bide aldapatsuagoa da baina agian ikusgarriagoa ere bai, eta ez zailegia. Mendi biluzia denez beti dugu gure kokapenaren berri, baina hala ere, kontuz igo.

■ Gailurrerako bidean Pol-Pol zelaian atsedean har dezakegu.

Informazio Praktikoa

URKIOLA

Jatorduan:

Bizkarra Jatetxea-
Urkiolako Gaina.
Landajueta Jatetxea-
Urkiola auzoa.

Jan eta lo egiteko:

Hostal Buenos Aires-
Urkiola auzoa 2. ☎ 94- 681 20 09.
Logela bikoitza 5.000 pza.

MAÑARIA

Udalaiz: Kirikiño
12. ☎ 94- 681 89 98.

Botika:

Sagastizabal Salazar-
Kirikiño 23. ☎ 94- 620 16 84.

Jatorduan:

Elizondo Erretegia-
Andra Mari I.
Riki Jatetxea-
Kirikiño 15.

Garaitorre Jatetxea-
Urkiolara bidea.

IZURTZA

Udalaiz: Elizalde
auzoa 14. ☎ 94- 681 35 48.

Jatorduan:

Azkonizaga Jatetxea-
Gasteiz Bidea 2.

Durangoko Merinaldearen Amankomunazgoa

- Zabor bilketa zerbitzua	94 681 81 16
- Gizarte Ongizatea	94 620 04 92
- Lanbide Ikastetxea	94 682 02 09
- Kirol Guneak	94 681 81 16

Denborapasak

Kike Amonarrizen
Umorea

IRRIBARREA

Emakume hark alargundutakoan berreskuratu omen zuen irribarrea:

- "Azkenean badakit senarrak non ematen dituen gauak!"

ERRUSIAN JAIO

Euskaltegi batean entzundakoa:

- Bada, azken batean eskerrak Euskal Herrian jaio garen eta ez Errusian -esan du ikasle batek-

- Zergatik diozu hori? -galdetu dio irakasleak-

- Errusiera oso hizkuntza zaila delako!

SENARRAK ADARRAK JARTZEN

- Maria ba al dakizu zure senarrak adarrak jartzen dizkizula zure lagun onenarekin?

- Hau lotsa? Ikaragarri txarra baita larrua jotzen.

BARDOTEN ANTZA

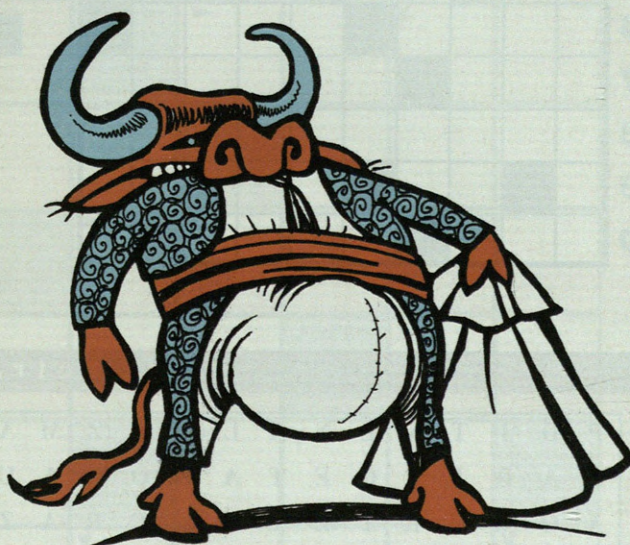
Teofila eta Teodora, eguneroko kafe-txoa hartzen ari dira plazako kafetegian:

- Oroitzen al zara Teodora? Gure gazte garaitan denok Brigitte

Asteko Lokuzioa

MANIXUT?

GORRINGO BIKO PAREA EDUKI

Oso fiera izan

*Hori ez da aise kokilduko,
gorringo biko pareta baitu!*

TENER UNOS COJONES DE LA HOSTIA /
AVOIR DES COUILLES / TO HAVE HUMONGOUS BALLS

2A2PIAK
BATMAN

Bardoten antza izan nahi genuen.

-Eta?

- Azkenean lortu dugu!

TXIKLEA JATEN

Beste zereginik ez, eta Mirenek metroa hartu orduko txiklea jaten hasi ohi da. Bagoira sartu, eseri eta txiklea bere indar guztiez murtxika-

tzen du.

Gaur, parean amona xahar bat egokitu zaio. Halako batean, pittin bat makurtu eta belarrira honako hau esan dio:

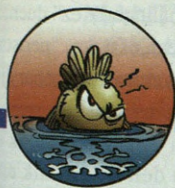
- Bihotzez estimatzen dizut, nirekin hizketan aritzea. Alferrik ari zara ordea, zeharo gorra naiz.

Hitz Gezidunak

	Araudiak	▼	Karrika	▼	Intsektu- mota	▼	Egile atzizkia	▼	Pl., fruta- mota
	Deitura		Mutikoak		Nork atzizkia		Erakarria		
	►		▼		▼		▼		▼
	Jezarleku- mota	►					Röntgen	►	
	Soldata						Fruta- mota		
Izena	▼	Su	► ▼		Hiltzeko tresna	►		▼	
Gizakiari dagokiona		Zaborra			Norat atzizkia				
►		▼			▼		Irlandako irla	►	
							Beldurti		
Untzi-albo	►				Arabako herria	►	▼		
Zorte txar					1999an				
►					▼			Arkuaren erdian	►
								Gehiegi	
Musika nota	►	Ikas eta Ari	►			Oihu	►	▼	Bizkaiko herria
Jeinu mi- tologikoa		Islandia				Uztailaren hasieran			
►		▼			Koloma	►	▼		▼
					Iodoa				
Otarre	►			▼	Eztena	►			

Pertsonaia: Euskal idazle gipuzkoarra (1888-1961)

Denborapasak: LUMA • Umorea: KIKE AMONARRIZ • Komikia: MARKO ARMSPACH + ZOOK

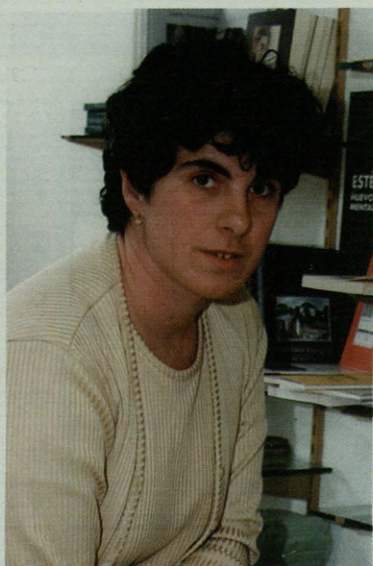

ERROBIKO PIRANJAK

itsasoa !...maite zaitut.

Bai!!!
ASKO.

TERE IRASTORTZA

KATILUAREN IPURDIA ORAINA IRAKURTZEN

Tren-geltoki eta hipermerkatu zenbaitetan izaten diren argazki-makinatik nire argazki ilada irten zain egon beharrean, Eroskiko liburu-sailera sartu eta liburu eder bat erosi nuen. Alberdaniak argitara emandako "Katiluaren ipurdia" izeneko. Zain jarri nintzen eta izugarri poema on eta ederrak irakurri nituen. Egia esango badut, ez zitzaizkidan esaldi disdiratsu edota erritmo jakinak geratu... liburuari forma ematen zion osotasun eza bakarrik.

Jende gehienak -ziurrenera poesiarik idazten ez duelako- uste izango du poesia-idazlea arrunt erromantiko eta bitxia izango dela, alegia, egun osoa zeruari begira edo begirada ortzemugan galtzeko irritikan dagoenen bat, nahiz eta eguneroko bizimodurako irakinaldi luze xamar baten premian izan: behin bakarrik maitemindu zen hura, betiguztian mozkorkerian dagoen hau, edo, ezer ez esateko esaldi luze eta korapilatsuak asmatzen dituen hori.

Eta ez, adiskideok, poesia-idazleak ez dira, jada, gehienetan, poeta haietakoak. Idazten dituzte, bai, bost bertso zuhur eta bost ero, baina ez dute -gehienetan- ezer espero. Horregatik, ONCEko zenbakiak gordetzen dituzte karteran, ofertako gulak erosten dituzte, eta Zarako traje ilun xamarrekin joaten dira adiskideen liburu-aurpezkenetara (prentsa datorrenean, bakarrik, gainera!).

JENDE askok -ziurrenera poesiarik irakurtzen ez duelako- uste izango du gaurko poesia atzo asmatutako esaldiei gaurko giro bat ematea bezalako izango dela. Baina ez, aipatzen dizuedan liburuan, niri artikulu amaierarako gaurkoan gertatuko zaidana gertatzen da: instantanea bat, pasadizo bat, begirada bat, esaldi bat jasotzen da uhinen batetan, eta narrazioaren eta kantuaeren erritmoarekin (ez dakit ez ote zaion blues esaten) harritzen gaituzte instante batzuetan... zeren eta gehienetan, poetak ez du espero irakurleak bigarren aldiz bere poemak irakur ditzan. Ez du espero inork bere esaldirik erabiltzea bakaren bati zorionak emateko, zorigabeen laguntzeko, maitemina adierazteko... eta, pasadizo guzti hauetaz aritzeko izan dudana arrazoi (nire iritzian sakona) hori bezala isilean geratzen dira idazteko dituzten arrazoiak, forma batzuk edo besteak aukeratzekoak. Ziurrenera, guztiok, egun, arrunke-

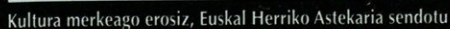
ria gurtzera behartuta bezala gaudelako, irakinaldi baten beharrean gaudela inork pentsa ez dezan.

Baina gertatzen da batzuetan, arrunkeriaren deskribapenak eta arriskuaren aldarrikapenaren zirrikituen artean oso poesia ona egitea, eta irakurleen batek antzematea, eta bigarren aldiz irakurtzeko gutizia sortzea... edota ordurarte irakurri duenari beste modu batera erreparatzea. Niri horrela gertatu zait Martin Etxeberriaren liburuarekin, agian, liburu horretan gaurko eguna eta aurrez mende askotan aldarrikatu izan den egunaren arteko aldea antzematen nuela iruditu zaidalako.

ALDEA, didaktismoaren ordezkari deskribapen eta narrazio hutsa topatzearekin asmatu dut. Zentzu zabalean ari naiz gure kultura idatziaren didaktismoaz ari naizenean. Didaktismoaren helburutzat hartuz, gizakiari "Nolakoa" izan behar duen erakustea. Horretarako, pertsonalitatearen irudia indartu da. Batzuk pertsonalitateak dira, beste batzuk pertsonalitatea dute. Askok jota pertsonalitate bikoitzak ezagutu izan ditugu (nola ez mundu-ikuskeria manikeo batean, deabru eta guardako-aingeru artean, eskizofreniarako honen bide erraza garatu ondoren...). Ezagutu ditugu asko eta asko, bere burua ez zen bezalako uste eta halako batean puskatu eta zarreatu direnak... Baina gure kulturen pertsonalitateak indar handia izan du: denok daki-gu zertaz ari garen izakera erromantikoa, autoritarioa, errealista, zehatza duen norbaitetaz mintzo garenean. Hala ere, iruditzen zaidanez, azken pertsonalitate eredu "pertsonalitate" ez duenarena da, modu positiboago batean esateko, "pertsonalitate anitza" duena; egunean zehar bete behar dituen roletan sartu eta bere bizia definitu beharrean "rol jolas" luze batean sartzen denarena; batetik irten edo beste batetara sartu den irudipenik ere ez duena; bere biziari zentzuren bat eman nahi diotenez, rol batean sartu direla uste duenarena...

Tren-geltoki eta hipermerkatuetan askotan gertatzen den bezala argazki-makinak flashak bota zituen, baina nire argazkirik ez zen irten. Hala ere, liburu on bat irakurtzen ari nintzen ez nintzen ernegatu, berrogei minutu haiek alferrikakoak ez zirelako izan eta pozik itzuli nintzen lanera, kasu hartan, ikastola txiki batetako zuzendari baten eginkizunak betetzera... autoan Argiarako artikuluan gai hau aterako nuela pentsatuz (beste modu batera garatuko nuela aurreikusitako banuen ere) ●

"Hala ere, iruditzen zaidanez, azken pertsonalitate eredu 'pertsonalitate' ez duenarena da, modu positiboago batean esateko, pertsonalitate anitza duena; egunean zehar bete behar dituen roletan sartu eta bere bizia definitu beharrean 'rol jolas' luze batean sartzen denarena (...)"

KONTU KORRONTEA/LIBRETA Entitatea Sukurtsala K.D Kontu zenbakia

KKittito soldaduska

Azaroak 18, Usurbil

jai'ON

Lortu dugu!

18:00

Kale animazioa,

Gaitzerdi,

jazz,

Lezot kaus Band,...

21:00

Dr. Deseo

Corazón
del
Sapo

Stagar

Betagarri

La Bola

KAKITZAT
KOORDINAKUNDE ANTIMILITARISTA

Desobedientziaz

Desmilitarizazioa

Askatasuna

Lor dezakegu